

**UNIVERZITA
JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA**

Magisterské /kombinované studium

2010 – 2012

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Linda Kaňková

Próza s dívčí hrdinkou a možnosti jejího využití v literární výchově na 1. stupni základních škol

Praha 2012

Vedoucí diplomové práce: PaedDr. Vladislava Kohoutová

COMENIUS UNIVERSITY PRAGUE

Master /Combined (Part-Time) Studies

2010 - 2012

DIPLOMA THESIS

Bc. Linda Kaňková

The prose with girls hero and the possibilities to use her in
literary education for 1st degree of primary school

Prague 2012

The Diploma Thesis Work Supervisor:
PaedDr. Vladislava Kohoutová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jméno autorky

Poděkování

Chtěla bych poděkovat PaedDr. Vladislavě Kohoutové. za odborné vedení,
za pomoc a rady při zpracování této práce.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá prózou s dívčí hrdinkou a možnostmi jejího využití v literární výchově na 1. stupni základních škol, s možností přesahu na 2. stupeň základních škol. Cíl této diplomové práce spočívá v analyzování tvorby klíčových autorů (autorek) v žánru prózy s dívčí hrdinkou, a to na základě obecných východisek, se záměrem postihnout výchovnou funkčnost uvedeného žánru.

Diplomová práce bude mít literárněvědný, literárněhistorický a literárnědidaktický rozměr vycházející pouze a výhradně z teoretických východisek, a to z české literární vědy o próze s dívčí hrdinkou a literární didaktiky o výchovných hodnotách literatury.

Klíčové pojmy:

Autor, autorka, červená knihovna, čtenářka, didaktická funkce, dílo (literární), dívka, dívčí hrdinka, dívčí román, dívčí tematika, happy end, klíčový autor, literární výchova, literatura, proměna dívčí hrdinky, próza s dívčí hrdinkou, výchova dívek, výchovná úloha, vývoj románu pro dívky, žánr.

Annotation

This following Diploma Thesis includes prose with girls' hero. There is some possibility to use her in literary education for 1st degree of primary school and it is applicable for 2nd degree of primary school too. The target of this Diploma Thesis consists author's key analysis creation. The stone of the usual base is genre prose with girls' hero. We have cracked down the educative function of following genre.

My Diploma Thesis includes the main targets of literary science, literary historic and literary didactic. That outgoing dissertation is concentrated only for theoretic bases. The Czech literary science about prose with girls' hero and also literary didactic are especially listed, see text above. The point of idea is combined the literature's education value.

Key words

Author, the red bookcase, the red library, reader, didactic function, literary work, girl, girls' hero, girls' novel, girls' theme, happy end, the key author, literature education, literature, transfiguration of girls' hero, the girls' hero prose, the girls' education, educative task, advancement novel for girl, genre.

OBSAH

ÚVOD	8
1. Specifičnost výchovy dívek a výchovné možnosti umělecké literatury v obecné rovině.....	9
2. Typologie umělecké literatury odpovídající zábavným a výchovným úkolům v rozvoji dívek.....	13
2.1 Znaky dívčího románu.....	13
2.2. Specifika dívčího románu.....	14
3. Proměny úlohy dívčí hrdinky v umělecké literatuře.....	16
4. Historický vývoj kvalitativní stránky prózy s dívčí hrdinkou (literatura s uměleckými hodnotami, červená knihovna).....	18
5. Přehled klíčových autorů dívčí prózy a jejich děl v historickém vývoji české literatury pro mládež.....	38
6. Dívčí hrdinka v současných čítankách pro 1. a 2. stupeň ZŠ (4.–9. ročník) 78	
6.1. Přehled jednotlivých nakladatelství a jimi vydávaných čítanek (pro příslušný ročník ZŠ).....	78
6.2. Výsledky anket individuální četby o oblibě konkrétních knih s dívčí hrdinkou pořádaných Sukovou knihovnou (2007 – 2011).....	89
7. Literárněteoretické a literárnědidaktické aspekty výchovné práce s prózou s dívčí hrdinkou.....	92
7.1. Horizontální členění textu.....	92
7.2. Forma vyprávění.....	93
7.3. Jazyk dívčích románek.....	93
7.4. Možné pozitivní a negativní vlivy četby prózy s dívčí hrdinkou.....	96
ZÁVĚR	99
SEZNAM POUŽITÉ ČESKÉ LITERATURY A PRAMENU	101

ÚVOD

Motto: „*Víte, já si myslím – kdyby tam nebyla láska, není to román.*“

Vlasta Javořická

Tématem, kterým se budeme v této diplomové práci zabývat, je próza s dívčí hrdinkou a možnosti jejích využití v literární výchově na 1. stupni základních škol, s možností přesahu na 2. stupeň základních škol.

Cíl této diplomové práce spočívá v analyzování tvorby klíčových autorů (autorek) v žánru prózy s dívčí hrdinkou, a to na základě obecných východisek, se záměrem postihnout výchovnou funkčnost uvedeného žánru.

Diplomová práce bude mít literárněvědný, literárně historický a literárně didaktický rozměr, vycházejí pouze a výhradně z teoretických východisek.

Próza s dívčí hrdinkou během své historie velmi často vyvolávala nejrůznější diskuze, debaty a polemiky. Předmětem úvah se stávala nejen pro svoji specifickou náplň a charakteristiku, ale i terminologie a oprávněnost existence jako takové bývala nezdědka kdy terčem nesmlouvavé kritiky. Na stránkách odborných literárních časopisů (ve 20. a 30. letech se takové diskuze vedly v časopise pro děti a mládež Úhor, v letech 50. a 60. se přesunuly do Zlatého máje a Literárních novin) i na konferencích a besedách spisovatelů a teoretiků se řešily následující problémy: je v současném moderním světě vůbec nezbytně nutné, aby existovala literatura určená výhradně a speciálně dívkám? Není tzv. dívčí román jen pouhým semeništěm literárního braku? Jak víme, říkává se jí různě: zamilované románky, limonády, romány pro služky a také – zřejmě nejčastěji – červená knihovna. A jedná se vlastně o literární žánr? Pokud ano, tak jak ho nazývat? Lze jej označit za dívčí román, románek, román pro dívky, nebo spíše za dívčí literaturu, dívčí četbu nebo prózu s dívčí hrdinkou?

Na následujících řádcích se pokusíme shrnout názory, které v rámci diskuze o próze s dívčí hrdinkou zazněly.

1 SPECIFIČNOST VÝCHOVY DÍVEK A VÝCHOVNÉ MOŽNOSTI UMĚLECKÉ LITERATURY V OBECNÉ ROVINĚ

V čem tkví výchova dívek a jaká jsou její specifika? Odpověď na otázku hledejme v období, kdy se dívky nacházejí na hranici dětství a dospívání, podle Jaroslava Tomana (1999) tato fáze spadá do tzv. staršího školního věku, tedy do období pubescence (tj. děti dvanáctileté – patnáctileté). V této době se dívky nacházejí na pomezí dětství a dospívání, počínají se lišit od chlapců jak vnějšími fyzickými znaky, tak i po stránce psychické. Svůj zájem přesouvají na psychologickou prózu s dívčí hrdinkou, neboť ta nejvíce koresponduje s jejich psychikou. Vzhledem k dnešní vyspělosti dívek se zájem o tento typ prózy začíná často projevovat již ke konci mladšího školního věku

Této tezi odpovídají i výsledky seriózních výzkumů, které zmiňuje Dagmar Mocná v kulturně a literárně historické studii o ženském a dívčím románu *Červená knihovna* (Mocná, 1996):

výsledky signalizují, že i v oblasti tzv. „vysoké literatury“ žena vesměs nečte totéž co muž. V opačném případě se pak zaměřuje na jiné rysy téhož díla. Svůj zájem směřují především na citový aspekt a problematiku mezilidských vztahů, zatímco muži se soustřeďují spíše na poznávací aspekty v díle a na řešení obecných existenciálních či společenských problémů. (Mocná, 1996)

Uvedená kategorie „dívčí ženskosti“ se přitom dotýká nejen čtenářek, nýbrž i samotných románových hrdinek. Ty bývají obvykle starší než jejich čtenářky. Zatímco tedy v románové formě mívají šestnáct až dvacet let, v reálném světě se věk jejich „vrstevnic“ – čtenářek pohybuje mezi deseti až čtrnácti roky. (Mocná, 1996)

Próza s dívčí hrdinkou se nejvíce shoduje s citovým prožíváním a potřebami dospívajících čtenářek. Oceňují zejména blízkost hrdinek, s nimiž se mohou ztotožnit a anticipovat tak vlastní prožitky. Láká je také dobrodružnost, romantika i erotický nádech příběhů. Téma dívčího dozrávání se tedy ukázalo

funkčním a pro čtenářky přitažlivým. Potřebnost specifické literatury pro dospívající dívky byla tedy na této rovině obhájena.

V průběhu historického vývoje vedli, jak již bylo výše zmíněno, literární kritici a teoretikové diskuse a polemiky ve věci potřebnosti (nepotřebnosti) zvláštní četby pro dívky (zejména pak ve 20. – 60. letech 20. stol.) a dále pak „spory“ o žánrové podobě literatury pro dívky (předně od 60. let až po současnost).

Názory na vymezení prózy s dívčí hrdinkou se v průběhu vývoje lišily. Ve 20. letech v časopise *Úhor* (v revue pro teorii a kritiku literatury pro děti) proběhla diskuse mezi stoupenci a odpůrci ohledně rozlišení četby na dívčí a chlapeckou. Jejimi oponenty byli např. V. F. Suk a Otakar Pospíšil. Ti zastávali názor, že umělecká kniha je pro každého (Suk, Pospíšil., 1924).

V průběhu 50. až 60. let se k autorům majícím pochybnosti o žánrové samostatnosti dívčí literatury zprvu řadil i Z. K. Slabý. K odmítavému postoji výše uvedeného jej vedla stať v literárně kulturním revue *Zlatý máj* (1956), jejímž recenzentem byl M. Sedloň (1967, s. 118): „*Příběhy o dívkách nelze považovat za zvláštní žánr v literatuře pro mládež*“. Teprve vydání knihy pro dívky s titulem *Velké trápení* od spisovatelky Heleny Šmahelové z roku 1957 jej přimělo k tomu, aby svůj názor přehodnotil (1967, s. 122): „*Dívky nacházejí své vlastní touhy, osudy a plány vyjádřeny v postavách hrdinek Šmahelové. A zde se ocitáme u měřítek hodnot současné dívčí literatury: aby v ní mladé čtenářky našly své vlastní touhy, osudy a plány. Jedině tento předpoklad dává plné opodstatnění k tomu, abychom o knížkách s dívčími hrdinkami mluvili jako o zvláštní kategorii uvnitř oblasti literatury pro mládež.*“ Slabý (1967, s. 130) dále uvádí: „*Teprve po vydání Velkého trápení bylo zcela zřejmé, že próza s dívčími hrdinkami je životaschopná, že má před sebou budoucnost, že nemusí podléhat výtvorům minulosti, že specifická četba pro dívčí část čtenářského publika má své oprávnění.*“

O oprávněnosti zvláštní četby pro dívky hovoří též psychologové a s jejich názorem se v 70. letech shoduje také Vladimír Nezkusil (1979, s. 31): „*Potřeby dospívajících dívek a chlapců jsou odlišné, svým způsobem specifické. Měla by se tomu přizpůsobit i jejich literatura. Dívky dospívají*

mentálně i fyzicky dříve než chlapci. Ve světě dívek má větší váhu citová stránka hodnocení skutečnosti“

Vladimír Nezkusil rozlišuje termín román pro dívky a román s dívčí hrdinkou, i když měl dříve pochybnosti. O potřebě zvláštní četby pro dívky ho přesvědčilo ontogenetické hledisko. Autor (1979, s. 31) uvádí: „*Román pro dívky preferuje jeho čtenářské určení a neomezuje tematické složky. Oproti tomu termín román s dívčí hrdinkou ponechává volnost ve sféře adresáta, požaduje zachování určitého tematického prvku jako nezbytné podmínky existence žánrové varianty“.*

Oba termíny se liší jak okruhem příjemců, tak i omezením či neomezením tematické složky. Vladimír Nezkusil (1979) zastává názor, že tento typ příběhové prózy je potřebný.

V 70. a 80. letech literární teoretikové pokračují v úvahách o žánrovém vymezení literatury pro dívky. Heslo Dívčí román se objevuje v názvech kapitol knih, knižních titulech, ve slovnících a rozličných publikacích. *Slovník literární teorie* (2012, s. 78) má následující definici:

„Dívčí román je typ románu, zobrazující životní situace příznačné pro dospívající dívky a jim určený k četbě. Znakem dívčího románu je dívčí hrdinka, exponovaná citová problematika, konfliktní situace vázaná na typická prostředí, v nichž si hrdinka vytváří nebo osvědčuje své mravní kvality, např. škola, penzionát, ples, vstup do povolání, rodina, první citové vzplanutí, smrt rodičů atd.“

Slovník literární teorie do své definice zahrnuje bez bližší specifikace tvorbu umělecky hodnotnou i komerční.

V 90. letech se termín próza s dívčí hrdinkou uvádí v literární teorii do širších souvislostí. Je živým termínem v současné literární kritice a teorii pro děti a mládež. Zabývají se jím např. Naděžda Siegllová, která v *Próze s dívčí hrdinkou* (2000, s. 5) uvádí:

„Trvalé znaky prózy s dívčí hrdinkou:

- přítomnost dívčí hrdinky

- *koncepční zaměření na specifickou etapu jejího života (dospívání), promítající se do oblasti syžetu (zásadní roli hraje hrdinčino hledání všech druhů jistot)*

- *akcentace emocionality ve všech složkách díla včetně jazyka“*, dále pak Jaroslav Toman ve *Vybraných kapitolách z teorie dětské literatury* (1992, s. 73) považuje prózu s dívčí hrdinkou „*za tematickou variantu příběhu z dětského života reagující na psychické potřeby určité věkové kategorie nedospělých čtenářů*“, či Svatava Urbanová v knize *Minimum z literatury pro děti a mládež* (1996) a mnozí jiní.

Nejvíce se současné próze s dívčí hrdinkou věnuje Věra Vařejková. Termíny dívčí román a román (próza) s dívčí hrdinkou, jak autorka ve své knize *Česká próza s dívčí hrdinkou* (1, 2) (1994, 1995) uvádí, jsou prostředkem hodnotového rozlišení, ne synonymy. Dnešní literárně hodnotné dílo tohoto typu označuje jako prózu s dívčí hrdinkou. Dívčí román, dívčí četba objevující se v názvech edic, mají víceméně charakter informativní či reklamní. Na současném knižním trhu mezi nimi podle Vařejkové převažují díla spíše braková. Dívčí román konkuruje próze s dívčí hrdinkou, liší se však funkcí, žánrovým schematismem, stereotypností motivu a námětu a v neposlední řadě též komerční saturací poptávky čtenářek.

2 TYPOLOGIE UMĚLECKÉ LITERATURY ODPOVÍDAJÍCÍ ZÁBAVNÝM A VÝCHOVNÝM ÚKOLŮM V ROZVOJI DÍVEK

2.1. Znamky dívčího románu

Jedná se o žánr populární literatury (někdy též nazývaný žánrem triviálním), který je adresován především dospívajícím dívkám. Jeho obsahem bývá příběh se silně emotivní složkou, jež má alespoň v malé míře napomoci procesu osobnostního zrání čtenářek.

Za základní znamky tohoto žánru Svatava Urbanová (2003) považuje: modelovost, stereotypnost, navazování (sériovost) a kvantitu produkce. **Modelovostí** zde míníme ustálené konstrukce, které stojí na systémové kombinaci předem daných syžetových prvků, typů a modelů, jež jsou mnohdy kombinované na základě dějového protipólu (dobrý – zlý, zločin – potrestání, čistá láska – vypočítavý poměr apod.). Syžety připomínají stavebnice či doplňovačky, které jsou zakončeny happy endem. **Stereotypnost** je vnímána jako přednost. Má nepřímou spojitost s přirozeným fungováním zábavy, kompenzace, kdy se čtenářka může bavit s určitým vnitřním pohodlím. Je založena na principech blízkých opakování určitých životních vzorců, informací, ustálených charakteristik a popisů postav, stylových prostředků a slovní zásoby. **Navazování** souvisí s potřebou opakování. Projevuje se v podobě tzv. metatextového navazování (tj. sériemi, seriály, převypravováním...) nebo textového navazování (název kapitoly se opakuje v prvním souvětí apod.). S tím souvisí současný systém komunikace i kulturní a společenské normy a vzorce. Příznakem doby je **kvantita produkce** až nadprodukce. Do tvorby dívčí prózy vtrhla s velkou intenzitou **sériovost** (např. Harlequin Publishers), která působí v návaznosti na masmédiá, nakladatele, filmovou a hudební tvorbu. Určitá tematika, příběhy či postavy tak nabývají zmnožené podoby, ať už se tak děje zásluhou masmédií, časopiseckých či komiksových variant nebo prostřednictvím filmové a hudební tvorby.

2.2. Specifika dívčího románu

Dívčí román se zaměřuje na rozvoj hrdinčiny osobnosti, a to po stránce citové, mravní i intelektuální. Děje se tak v konfrontaci s rodiči, učiteli, ale také s kolektivem vrstevnic a s širším společenským prostředím. Jeho výrazným specifikem je **úsilí o výchovu a formování charakteru** mladé čtenářky. Pro zdárné plnění této formativní funkce je významným a neopomenutelným faktem předpoklad ztotožnění se čtenářky s hlavní hrdinkou a postavou románu. Z toho důvodu – pro snazší přiblížení a sblížení se čtenářky s románovou, fiktivní hrdinkou bývá většinou užití hovorové formy jazyka; taktéž zájmy dívčích hrdinek se často podobají zálibám čtenářek (móda, kosmetika, milostné problémy...). Dívky – čtenářky se nejlépe ztotožňují s přibližně stejně starými hrdinkami. Prostřednictvím hlavní hrdinky se mladá dívka – čtenářka seznamuje s modelovými situacemi běžného života a následně jejich možnými řešeními, ve kterých nezřídka kdy nachází i podnětnou inspiraci.

Pro dívčí román jsou příznačné a typické i **konfliktní situace** a osobní zkoušky, jimiž musí hrdinka projít a které je často nucena řešit; učí se orientovat v mezilidských vztazích a zvládat je. V této souvislosti můžeme zmínit například změnu školního prostředí a začlenění se do nového kolektivu, úmrtí, ztrátu nebo rozvod rodičů, zhoršení ekonomické situace rodiny či vstup do zaměstnání.

Příběhy v dívčích románech můžeme obecně členit na dva základní modely – kultivační a emancipační. Pro **kultivační model** je typickou hrdinkou „uličnice se zlatým srdcem“, ze které se cílevědomou výchovou a přibývajících zkušenostmi stane kultivovaná žena. Naopak v **emancipačním modelu** se setkáváme s hrdinkou plachou, s tzv. „ošklivým káčátkem“, které však rozvine své skryté nadání a vypracuje se v úspěšnou osobnost. (Mocná, Peterka, 2004)

Důležitou roli v hrdinčině dospívání hraje bezesporu **příběh první lásky**, jež se často stává dějově dominantním. Dívčí román se pak přibližuje již dříve zmiňované červené knihovně. Milostnými protějšky dospívajících hrdinek

bývají často muži zralého věku, v nichž pak ony spatřují a hledají své ochránce.

Vzhledem k tomu, že dívčí román většinou mapuje život hrdinky od dětství až k manželství a mateřství, vznikají častokrát románové série o několika svazcích, zejména pak pokud vydání dílu prvního provázal kladný čtenářský ohlas.

V zápletkách hraje svou roli šťastná i nešťastná **souhra náhod**, zpravidla však končí příběhy happy endem spočívajícím v milostném souladu s milovaným mužem, často doprovázeném i profesním úspěchem, vítězstvím nad nouzí, strachem apod. (Mocná, Peterka, 2004)

Nejen obsah, ale též obal knihy neboli její **vizuální podoba** hraje významnou roli při výběru knížky, obzvláště pak u mladších čtenářek. Ty obvykle upřednostňují podobu ve formě křiklavě barevné obálky s foto-koláží, na níž jsou zobrazeny krásné modelky a modelové znázorňující postavy knihy.

3 PROMĚNY ÚLOHY DÍVČÍ HRDINKY V UMĚLECKÉ LITERATUŘE

Roku 1935 vyšel v Úhoru „recept na dívčí román“, který uveřejnil Š. P. Topol:

„Vezmi jedno dospívající děvče, musí být ovšem zaručeně hezké, to je nejdůležitější podmínka! Dej mu nějaké pěkně znějící neobvyklé jméno (na tom si dej záležet!). Kromě krásy má mít děvče také umělecké nadání, ač to není tak bezpodmínečně nutné jako krása. Rodiče jí však brání (ještě lépe učiníš, uděláš-li z ní sirotka, který má přísného poručníka). Dívka ovšem všechny překážky odstraní, věnuje se umění, seznámí se s ušlechtilým mladým mužem, nejlépe také umělcem. Nakup dívce do cesty obrovské hromady překážek (mohou být však jen kaširované), vlož do děje několik “šťastných” náhod jako je nenadálé úspěšné vystoupení v koncertě neb přiznání velké ceny na výstavě, zamíchej do toho bohatého, ale zhýralého mladíka, který se snaží zlákat mladou umělkyni leskem svých peněz, k velkému žalu ušlechtilého milence. Můžeš přibrati do děje též ideálního bratra, nebo tetu. Nakonec však oslad’ vše náležitě a zakonči sňatkem dvou něžně se milujících, všeobecně již uznávaných umělců.“ (Úhor 26, 1935 in: Slabý, 1967, s.115)

Tento „recept na dívčí román“ si výše citovaný autor Z. K. Slabý nevymyslel. Výše uvedeného roku (1935) jej napsal již zmíněný Š. P. Topol, aby nám touto formou, aniž by tak zamýšlel, podal reálný obraz jak tehdejší literatury pro dívky, tak i úlohy dívčí hrdinky v dobových románech se toho času vyskytující. Od té doby uplynulo mnoho let a tak jako se mění svět a styl života kolem nás, tak i v úloze dívčí hrdinky došlo k mnoha změnám. Tak jaké jsou tedy současné, dnešní dospívající dívky pro román a jaké pak jejich románové hrdinky, s nimiž se tak rády ztotožňují? Jsou stejné, jako bývaly v pubertě jejich matky či babičky? V některých rysech určitě, jistá část pocitů a citů trvá, předává se z generace na generaci. Nicméně změněná společenská situace mění i charakter dospívání. Dnešní dívky vystupují a působí mnohem otevřeněji, kritičtěji, svobodomyslněji. Touží po dobrodružství, ale zároveň se i

bojí neznáma, jsou plné rozporů uvnitř sebe sama.. Dovedou být plny citů, ale mnohdy se jej stydí vyjádřit. Proto se tváří leckdy až cynicky a nezranitelně, ačkoli jsou zranitelné jako každé mládí. Touží po něze, ale svou touhu často nejsou ochotny přiznat. Ztotožňují se s nastupující emancipací žen ve společnosti, ale ne vždy jsou připraveny přijímat odpovědnost za činy z úlohy z toho vyplývající. Na druhou stranu jsou většinou samostatné, velmi brzy dospívají, a to nejen fyzicky, ale též po stránce duševní. Přesto, a možná právě proto bývají často vystavovány nervozitě doby, jejím vysokým nárokům, komplikovaným rodinným poměrům. Takové tedy jsou čtenářky a jejich románové hrdinky, věkem i mentalitou vzájemně si blízké...

(Slabý, 1967)

4 HISTORICKÝ VÝVOJ KVALITATIVNÍ STRÁNKY PRÓZY S DÍVČÍ HRDINKOU (LITERATURA S UMĚLECKÝMI HODNOTAMI, ČERVENÁ KNIHOVNA)

V českém prostředí se počátky prózy s dívčí hrdinkou datují do *první poloviny 19. století* (tj. poslední fáze národního obrození), kdy vznikají didakticky laděné povídky pro dívky od spisovatelky a autorky známé kuchařky **Magdaleny Dobromily Rettigové** (např. Mařenčin košíček) a **Marie Antonie** (např. Myrtový věneček). V obou dílech je žena vyobrazena jako pokorná manželka podřízena svému muži, tedy tak, jako to vyžadovaly dobové společenské konvence.

První „opravdový“ český dívčí román vyšel v roce 1887 pod názvem Svéhlavička. Za jeho autorstvím stála renomovaná spisovatelka **Eliška Krásnohorská**, která tak, jak se dočteme ve studii Dagmar Mocné (1996) řešila své tvůrčí nesnáze. Předlohou Svéhlavičky byl německý román Emmy von Rhodenové s názvem *Trotzkopf*, pojednávající o proměně rozpustilé a rozverné slečny v opravdovou dámu. Jeho zábavné pojetí odpovídá pojmu dívčí románek. Krásnohorská byla původně pověřena pouze jeho překladem, nicméně přibližně v polovině knihy se rozhodla pro vlastní stylizaci. Mocná (1996) dále upozorňuje na fakt, že Eliška Krásnohorská v dívčím románu postřehla možnost zaplnit mezeru v oblasti konzumní četby, kde stále ještě převládala německá produkce. I když většinou pouze adaptovala cizí předlohy na české prostředí, měla její práce tedy kromě jiného také důležité vlastenecké poslání.

Ve 20. a 30. letech 20. století dochází k rozmachu čistě spotřební literatury pro ženy a dívky, a tak vedle „seriózních“ povídek a románků pro ženy a dívky přichází na trh díla žánrově pokleslejší, mnohdy označovaná jako brakové či polo-brakové čtivo. Prostředkem šíření tzv. červené knihovny se staly především ženské časopisy, které vedle nejrůznějších módních novinek

z Paříže či výchovných návodů, jak si poradit se zlobivými dětmi, přinášely také romány na pokračování, zpravidla dva až tři souběžně. Základnou, z níž se šířilo zamilované čtení, bylo především vydavatelství Rodina, producent proslulé edice Červená knihovna a neméně známého Listu paní a dívek (založeného roku 1925) s jeho regionálními mutacemi Pražankou, Moravankou a Slovenkou. Jakožto ryze spotřební edici jmenujme např. Dívčí knihovnu, vydávanou taktéž Rodinou (od r. 1933) jako pendant k „ženské“ Červené knihovně, kde publikovaly autorky jako například **Olga Fajerová**, **Marie Tippmannová**, **Maryna Radoměřská**, **Marie Kyzlinková**, **Hana Fosterová** a další. Největší konkurencí ženským časopisům Rodiny byla bezesporu Hvězda, založená v témže roce jako List paní a dívek (1925) a vydávaná neméně významným nakladatelstvím Melantrich. Nicméně nelze zapomínat na to, že jednu z klíčových položek spotřební knižní produkce tvořila nejen již zmiňovaná Červená knihovna, ale též např. Vilímková knihovna z renomovaného nakladatelství Jos. R. Vilímek či Modrá devítka vydavatelství Sfinx. Pomyslné dno žánru pak představovala Knihovna šťastných dívek, vydávaná od r. 1936 v nakladatelství Zmatlík a Palička, jejíž produkci třicet až čtyřicet svazků ročně (pro porovnání – zhruba desetinásobek produkce ostatních v té době existujících edic) zajišťovalo jen několik málo domácích autorů, zejména **Vladimír Watzke** (autor románu „Mirka letí kolem světa“ psal pod několika pseudonymy, s cílem budit tak iluzi několika autorů – Eva Marešová, Eva Chválová, Jan Havlín, Jiří Havlín, Vláďa Zíka či Georg Bobbin). (Mocná, 1996)

Toto období představovalo pro čtenářky červené knihovny zlatý věk. Vycházela řada knih a románek v časopisech, a to z pera autorů a autorek méně či více význačných, pod jejichž „taktovkou“ tak vznikala díla rozličné úrovně literární i obsahové. Pro orientaci v doplnění autorského zastoupení jmenujme alespoň některé z nich, včetně jejich vybraných děl:

Jaroslava Stíbralová – román Božská Soňa (sportovně nadaná hlavní hrdinka dosáhne krasobruslařské kariéry); román Ostrovky šťastného mládí.

Fringilla (vlastním jménem **Božena Čížková**) – román Zářící svět (titulní postava Boja, dívka s hudebním nadáním se díky svému talentu a pílí stane operní zpěvačkou, rozhodně odmítne opustit kvůli sňatku se svým vyvoleným slibně započatou kariéru a než by ustoupila, raději se s ním rozejde. Teprve když vzpurný mladý muž přistoupí na kompromis a souhlasí s tím, že jeho milovaná bude ještě pár let zpívat a teprve pak se bude věnovat rodinnému krbu, dojde ke kýženému smíření) – objevuje se nový trend emancipace; román Dcerušky paní Veselé (1933) (dvě dívky v přestrojení za hochy nejsou poznány ve vile, kde pobývají o prázdninách – pikantní téma v podobě přestrojeného ženství).

Jaroslav Hloušek – román Vítězství Jitky Řivnáčové (dívka s hudebním talentem se díky své pílí a odhodlání stane velkou zpěvačkou).

Otakar Haering – román Hana bojuje o štěstí (hlavní postava je výbornou studentkou).

Eva Ottová – román Tři děvčata v autu (řízení auta, v té době neobvyklá záliba dívek, neb automobilismus byl tehdy výsadou mužů).

Dáňa Homolková – román Ať žije Kapka;

Vlasta Štáflová – román Uličnice (idealistické líčení hrdinky – nejprve jako osiřelé pasačky Marjány, poté již jako studentky Marie, která se nakonec stane filmovou hvězdou Mary).

Jan Wenig – román Jarča dělá módu (1935) (dívka si získává místo v životě poctivou prací); román Madla zpívá v Evropě (hrdinka – venkovská dívka - sirotek Madla má velké hudební nadání a krásný, byť neškolený hlas. Je objevena sběratelem autentických lidových písní a pozvána do Prahy, kde se stává protagonistkou dětského pěveckého souboru a po několika úspěšných vystoupeních v rozhlasu a na francouzském velvyslanectví i vycházející hvězdou. Děj je propleten též milostným příběhem mezi Madlou a hudebním skladatelem Klánem, vedoucím souboru a jejím ochráncem).

Marie Ždárská–Strejčková – romány Bystřina mládí, Kvartánka Jitka, Školačka Juda, Motýl v předjaří;

Maryna Fričová – román Ivanka a osud (1935) (mladá citlivá dívka prožívá zklamání a konflikty v nerovném manželství) - pokus o dobrý dívčí román.

Marie Tippmannová – román Otravný květ;

Marie Kyzlinková – román Rozvedená (1928); román Sekretářka Eva a její šéf (1932); román Hřích paní Heleny (1935); román Milena chce k filmu (1937); autorka ve svých románech líčí zmatky dívčích srdcí, sudy dcer z tzv. lepších rodin, manželské rozepře a nevěry.

Vilém Neubauer – román Sextánka (dívka Stáňa – středoškolská studentka – se zamiluje do svého, o téměř generaci staršího profesora francouzštiny) – ocitáme se u zrodu dějového modelu profesor a jeho žákyně. (Mocná, 1996)

Konec 30. let a 40. léta 20. století

V červené knihovně se kromě standardních milostných šarád stále více počínají objevovat a projevovat jisté prvky psychologické prózy a snahy o sblížení četby pro ženy a dívky s problémy soudobého života. Vznikají první romány popisující a zachycující reálný studentský život v kolektivu i zdravou morálku studentů. Vedle již zmíněných milostných témat se autoři uchylují i k příběhům s mírně dobrodružným nebo i detektivním dějem..

Lída Merlínová – román Čínská dívka (1938) (kritika ocenila zajímavý námět bez happy-endu i to, že se autorka vyhnula šablonovitosti); román Marie a Marta na univerzitě; román Marie a Marta ve finiši (hrdinky jsou úspěšné sportovkyně, atletky, které dávají přednost svému „koníčku“ před milostným životem) – pokus o „sportovní dívčí román“ se znaky emancipace a samostatnosti, včetně schopnosti užít se; román Jedna ze sta (cesta ošklivého káčátka k životnímu štěstí, a to díky pomoci svých nejlepších přátel – píle a pracovitosti, děj se odehrává ve filmových ateliérech).

Vlasta Javořická – její tvorbu lze rozdělit do třech skupin:

- *první skupina navazuje na žánrové líčení maloměstských domácností a na sentimentální milostné novely: dvoudílný román Osudy srdcí (osudy dívek a žen z malé vesnice v době od počátku tohoto století až do 30.let); dvoudílný román Dvojí polibek (Dobude srdce stárnoucího malíře Lva Veletockého Jarmila nebo její půvabná dcera Eva? Děj, zasazený do školního, ale i lékařského prostředí, v němž čtenář poznává atmosféru bohémské Paříže i tichou idylu úvozského zámku, je plný mnoha zvrátů a překvapení)*
- *druhá skupina je populární odnoží vesnického realismu: román Bez lásky (příběh venkovské dívky Cilky vdávající se bez lásky; Řehořova šlechetná povaha a dobrota přispějí však nakonec k naplnění dívčina života. Neboť - řečeno závěrečnými slovy románu - i bez lásky uzavíraná manželství mohou být šťastná, jsou-li založena na úctě a povinnosti); román Granáty (příběh schovanky Věrušky a jejího moudrého, laskavého a milujícího vychovatele, faráře Doležala. Po farářově zatčení Věruška přichází do Prahy do bohaté rodiny farářovy sestry Márinky. Ústrky, pohrdání a ponižování, které Věra v této rodině zažije, ji nakonec donutí bohatý Pekárkův dům opustit. Mezitím ovšem klíčí mezi ní a synem Pekárkových Waldemarem sympatie a náklonnost, ze které se pomalu vyvíjí láska. Důležitou úlohu zde sehraje rodinný šperk - náhrdelník z granátů)*
- *třetí skupinu tvoří zamilované románky se zběžně načrtnutými reáliemi a s důrazem na popis milostného příběhu: román Na nůž; román Petra (jedináček Petra, dcera tajemníka měla v dětství první lásku – svého strýce Edu. S dospíváním přišla první láska s vrstevníkem Lubošem, s nímž se seznámila při hodinách tenisu. Ze vztahu nejsou nadšeni mladíkovi rodiče, neboť dívka se jim nejeví jako dobrá partie – není dostatečně půvabná. Vztah skončí, aby následně mohl vzniknout nový – s milovaným, v té době již rozvedeným, strýcem Edou. I přes značný*

věkový rozdíl a příbuzenský vztah se Petra za Edu provdá a její rodina sňatek nakonec akceptuje). (Mocná, 1996)

Blažková Marie – autorka řady úspěšných románů pro dívky. Její tvorba, podobně jako prózy Fujerové, Radoměrské či Hüttlové (jimiž se budeme zabývat následně), bezesporu patří k tomu nejlepšímu, co u nás v dané oblasti v meziválečném období vzniklo. Tato autorka nebyla pouhou „výrobkyní“ standardních milostných šarád. Také její prózy byly součástí dobové snahy o sblížení četby pro ženy a dívky s problémy soudobého života. Tak je tomu například v románu Spodní tóny (zfilmovaném pod názvem Manželství na úvěr), v němž spisovatelka líčí příběh svobodné třicetileté pracující ženy, jež se rozhodne vydržovat na studiích muže o pět let mladšího, pod podmínkou, že se s ní po dostudování ožení. V tomto díle je patrná autorčina obhajoba zvoleného nekonvenčního tématu poukazující přitom na nelehkou situaci žen a dívek z generace dospívající za první světové války, jež často nemohly založit vlastní rodinu pouze pro svou „přespočetnost“. (Mocná, 1996) Mezi další úspěšné romány Blažkové patří například Oči pod závojem či Oči bez závoje.

Olga Fujerová – autorka vnesla do tehdejší červené knihovny jisté prvky psychologické prózy. Typickým dokladem toho je její román Žena na rozcestí (vypráví příběh mladé dívky Soni, ženy v zásadní krizové situaci: opouští ji manžel a ona se ocitá sama a bez prostředků, jen s malou nadějí na nalezení slušného zaměstnání. Mladá žena je obklopena trojicí potenciálních nápadníků, z nichž si nakonec získá ženino srdce ten nejméně atraktivní, stárnoucí a ubručený, advokát Josef, v jehož omšelé kanceláři Soňa získá práci jako úřednice). Demonstrativnost, s jakou je zde – v samotném závěru románu – zdůrazněna naprostá obyčejnost hrdinčina štěstí, napovídá, že v soudobé červené knihovně se začíná projevovat tendence soustřeďovat se na „obyčejná dramata“ středostavovských domácností, na příběhy průměrných žen, sužovaných buď mužovou nevěrou, nebo existenčními problémy, či komplikovanými vztahy s dětmi, anebo vším tím dohromady. (Mocná, 1996)

Maryna Radoměrská – bývá považována za druhou dámu červené knihovny. Tak jako Fujerová i ona obohacovala dívčí román o prvky psychologického rázu. Už ve svém prvním díle Žena pod křížem dala jasně

najevo, že jejím oborem nejsou bravurní milostné šarády s předem určeným koncem a bez jakékoli psychologické či etické perspektivy. Nadto je tu oproti zvyklostem červené knihovny postaven na hlavu frekventovaný motiv sociální nerovnosti obou partnerů (demokraticky cítící hrdince přinese cit k sazeči z tiskařského podniku jejího otce pouze nezměrné utrpení. Její mravně zpustlý proletářský partner v ní totiž vidí pouze bohatou dědičku a ožení se s ní bez lásky. Když je pak hrdinka otcem vyděděna, připraví jí její nehodný manžel spolu se svou chamtivou matkou peklo na zemi. I v dalších dílech jako je Krb bez ohně, Srdce v soumraku, Kroky v mlze či Dětský domov Jany Rajnerové se objevuje potměšlý obraz velkoměstské periferie, plné kořalen, vykřičených domů a neladných domácností. Autorka jako by se zhlédla v někdejším zolovském naturalismu, vedena zejména svým zájmem o sociální stránku lidské existence. (Mocná, 1996) Navzdory poměrně vysokým literárním kvalitám těchto próz se autorka nejvíce proslavila svým románem Světlo jeho očí (později zfilmovaném i zdramatizovaném divadlem Uranie). Inspirací pro napsání tohoto díla bylo vyprávění přítele spisovatelčina manžela, jenž utrpěl obrnu zrakového nervu. Světlo jeho očí bylo jakýmsi autorčíným příležitostným odskokem k výrazně dějové, převážně relaxačně pojímané červené knihovně. Toto love story mezi tajemnou mladou ošetřovatelkou a oslepnuvším továrníkovým synem se po právu řadí mezi evropskou klasiku již zmíněného literárního žánru. (Mocná, 1996)

Jaromíra Hüttlová – patřila k první generaci skutečně emancipovaných dívek, které už neměly potřebu svou emancipovanost demonstrovat, nýbrž ji i prakticky uskutečňovat. Vystudovala univerzitu, zahájila kariéru středoškolské profesorky a zároveň se stala úspěšnou spisovatelkou. Některá svá díla vydávala pod jménem **Rybková**, získaným svým druhým manželstvím. V třicátých a čtyřicátých letech 20. století byly její knihy neobyčejně populární. Patřily sice do kategorie umělecky nenáročné a zábavné konzumní četby, ale obsahovaly také výchovné a morální posláním. Ve svých románech se snažila vyhnout podbíživé kýčovitě sentimentalitě. Jako pedagožka zachycovala reálnou atmosféru gymnaziálního světa, kde učila, popisovala studentský život v kolektivu i zdravou morálku studentů. Její dílo bylo adresováno především

dospívajícím dívkám a dětem (např. edice Dívčí knihovna - Pod vlajkou mládí). Psala však i pro dospěléjší čtenáře (více jak 11 titulů) - některé její romány vyšly ve známé Červené knihovně. Obsahem většiny románů i povídek byla milostná témata, ale i příběhy s mírně dobrodružným nebo detektivním dějem. Z rozsáhlé autorčiny tvorby můžeme zmínit například román Jindra, děvče ze Šumavy (hlavní hrdinka – maturantka – je obdařena dobrými organizačními schopnostmi, díky nimž se mohla stát o prázdninách správkyní penzionátu ve Švýcarsku); román Soňa hraje za oktávu (1935) (maturantka s vyznamenáním dobývá vítězství v těžkém tenisovém zápase); román Diplomatka Karla (1937) (téměř detektivní příběh – hrdinka se podílí na rozplétání téměř špionážní záležitosti); román Hanka z hor (hlavní hrdinka, vynikající lyžařka, nadto mravně ušlechtilá, zachrání člověka před smrtí); román Cesta do ráje (hlavní postava Lydie má nejen výjimečné hudební nadání, ale vyniká také ve stolním tenisu – vyhraje pohár v soutěži. Lili Petrová, obdařená fyzickými a duševními kvalitami, nakonec díky šťastné náhodě dosáhne životního štěstí. Do té doby prožívá velká utrpení, neboť jí v časovém sledu zemře otec, následně pak matka); román Dáša, pražská studentka (typ rozpustilé, prostořeké dívky, uličnice, v jádru však dobré, mající výchovné potíže s rodiči; hlavní hrdinka holduje vášni kouření; pach z cigaret zakrýt mentolovými bonbony, radí autorka); román Dana (protipól k prototypu výborné a svědomité studentky – hlavní hrdinka pro svou zálibu v rytmicích propadne z němčiny a tím si tak odkládá maturitu až na září); román Jirka, děvče bez talentu (hlavní postava se nemůže pochlubit nadprůměrnými studijními výsledky, ale přece jen se na střední škole udrží); román Jarčina píseň (1932) (mužský hrdina, zahalen v tajemné inkognito, se snaží přesvědčit o lásce svou vyvolenou, Jarka se podílí na jeho odhalení a brzy nato slaví zasnuby); román Evka jede z Indie (1940) (patrná tendence k posilování národního vědomí za okupace a 2. světové války – dějem se táhne chvalozpěv o české řeči a české vlasti, jak bylo psáno v časopisu Úhor); román Olga poznává život (hlavní postava, osmnáctiletá studentka Olga žije se svým bratrem Toníkem, studentem práv, v pronajatém bytě v Praze, kam se přestěhovali z malého města v Pošumaví po smrti svých rodičů. Oba sourozenci si vydělávají placenými kondicemi. Na přímluvu

profesorky gymnázia dívka získá možnost doučovat téměř stejně starou dívku Zinu v zámožné ruské rodině Azovských. Zde se Olga zamiluje do Zinina strýce, pětatřicetiletého Petra Ronského, známého malíře, spisovatele a bohéma. Ten její city opětuje. Mezitím si oba sourozenci koupili chatku na Berounce. Zde se Olga seznamuje s mladým úředníkem Milošem Hájem, vášnivým motocyklistou a veselým společníkem. Rodina Azovských se rozhodla přesídlit do Paříže. V Karlových Varech, kam je na rozloučenou Olga pozvána, se dozvídá, že nadobro Prahu opouští i Ronský. Dívka se vrací na chatu, kde hledá útočiště v Milošově společnosti. Olga se po jistém čase s mladíkem sblíží a nakonec se za něj i provdá).

Termín próza s dívčí hrdinkou se postupně vymezil jako termín pro kvalitativní protipól dívčích románek. Cesta k umělecky hodnotné próze s dívčí hrdinkou však byla složitá. Jako silnější proud, po ojedinělých dílech, za všechny jmenujme *Robinsonku* od spisovatelky Marie Majerové, se v naší literatuře výrazněji prosazuje až **od 40. let 20. století**. Román **Marie Majerové Robinsonka** (1940) představuje v próze pro dívky zásadní zvrat – dívčí hrdinka je zde (na rozdíl od představitelk do té doby publikovaných dívčích románek) líčena jako dívka s běžnými starostmi a radostmi, vhozena do řeky světa dospělých, do světa bez velkých iluzí, do světa tvrdé reality, aniž by uměla plavat. Konfrontace dětských robinsonských snů se skutečností jí pomáhá přeměnit se ze zhýčkaného jedináčka v samostatnou dívku

Po únorových událostech roku 1948 byli hrdinové i hrdinky knih pro děti a mládež začleněni do ideové reality. Díla se snažila čtenáře především vychovávat k socialismu, případně ke komunismu. **V polovině 50. let** však socialistický realismus odeznívá a autoři se začínají zaměřovat na problémové etapy a okamžiky života dětí a mládeže. Některá díla též reflektují život dětských a dospívajících hrdinů v období během druhé světové války a letech poválečných, s cílem posílit národní vědomí, lásku k rodné zemi, jazyku i kultuře našeho národa. Klasickou knihou psanou v tomto duchu je román spisovatelky **Zdeňky Bezděkové Říkali mi Leni** (1948), který byl původně napsán pro dospělé, až později pak přepracován pro mladé čtenáře (1959).

V poutavě vyprávěném příběhu nás autorka seznamuje s osudem malé, desetileté dívky Alenky Sýkorové, která byla, stejně jako mnoho dalších dětí árijského typu, během druhé světové války odebrána českým rodičům a zavlčena do Německa na převýchovu, kde následně získává nové jméno – Leni Freiwald, novou identitu a nejasný pocit jakési „vykořeněnosti“ v „náhradní“ rodině německých okupantů.. Dívence se v závěru příběhu díky pomoci třídního učitele Bauma (zapřísáhlého antifašisty) podaří zjistit svoji totožnost a po mnoha peripetiích se vrací zpět do své rodné vlasti, ke své původní rodině). Bezděková ve všech svých románech klade důraz zejména na citové a etické hodnoty, jako jsou mateřská láska, potřeba domova a bezpečí, potřeba sounáležitosti, spravedlnost a lidskost.

Pro rozvoj prózy s dívčí hrdinkou je však důležitý až přelomový román **Heleny Šmahelové** Velké trápení (1957), jímž autorka pokračuje ve stopách Marie Majerové v novém pojetí dívčích hrdinek, v duchu dívek „z masa a kostí“, s kladnými i zápornými povahovými rysy, dívek, které jsou schopny čelit obtížným životním situacím a dovedou „bojovat za dobro věci“. Zároveň zde autorka popisuje myšlenkové pochody hlavní hrdinky i charaktery lidí kolem ní. Hlavní hrdinkou příběhu je třináctiletá Jana, která se ocitá před rozvodem svých rodičů. Její jistoty se rozplývají, k tomu se přidávají neshody v rodině, problémy ve škole, a ještě navíc odloučení od matky a sestry, neboť po dohodě mezi rodiči zůstává v péči otce. Teprve život v dětském domově, kam se dívka nakonec dostává, jí pomůže najít cestu k sobě sama, pomůže jí dospět a srovnat si tak i své životní priority. I v ostatních prózách pro mládež, resp. pro dívky se Šmahelové podařilo vytvořit typ dívčí představitelky s výraznými rysy upřímnosti, čínorodosti i citlivosti, se schopností aktivně čelit vnitřním i vnějším konfliktům. Ve své tvorbě klade spisovatelka velký důraz na respektování osobnosti dítěte, sleduje vývoj vztahů v rodině, kde akcentuje rovnoprávnost mezi ženou a mužem. Příběhy jejích postav jsou zasazeny do reálného světa, zachycují životní zkušenosti mladých dívek, jejich radosti i strasti, zklamání.

60. léta 20. století byla pro rozvoj kvalitní prózy s dívčí hrdinkou klíčová. Podařilo se vyvrátit tradiční obraz žánru, jak ho reprezentovala převážná většina dívčích románek první poloviny dvacátého století. Próza s dívčí hrdinkou se vymanila ze zažitých klišé, dokázala se z větší části zbavit i schematického zkreslování prostředí, děje i jeho hrdinů – hrdinek, podařilo se jí zobrazovat nová témata neotřelými a netradičními způsoby. Taktéž **v 70. a 80. letech** se jí podařilo prosadit a ukázat tak, že je svébytným a funkčním žánrem, schopným obstát v očích čtenářů i před zraky kritiků, a to vše navzdory faktu, že tato léta nebyla pro literaturu obecně moc příznivá - možnost svobodného projevu byla striktně omezena, tabuizovaná témata se nesměla zpodobňovat a někteří autoři měli zakázáno publikovat vůbec. Jak Siegllová (2000, s. 12) uvádí: „ *Pro romány tohoto období je charakteristická zvýšená míra individualizace a proměna v konfrontaci postoje hrdinky a dospělých. Stále živé jsou tradiční motivy přežití a smrti, lásky, přátelství a zrady, motiv dobra a zla, motiv hledání.*“ Autoři se snažili autentickým způsobem výstižně vyjádřit postoje dívčích hrdinek a jejich prožitků. Vycházely rovněž reedice čtenářsky úspěšných knih z 60. let. Roku 1969 vznikla v nakladatelství Albatros edice Veronika, jež mapovala prózu s dívčí hrdinkou. Některé romány pro dívky vydávala i nakladatelství, do té doby se specializující výhradně na literaturu pro dospělé jako např. Československý spisovatel či Mladá fronta.

Jedná se o období spjaté s výraznými autorskými jmény jako je:

Iva Hercíková – romány Pět holek na krku (1966); Trest (1971); Druhá láska (1973) – později též vydáno souborně pod názvem Nataša (1980) (hlavní hrdinka – dospívající Nataša a její kamarádky Jiřina, Jana, Zdena a Libuše se snaží získat přízeň plachého sympatického chlapce Petra, bydlícího s rodiči na zámku. Díky tomuto faktu si od dívek „vyslouží“ přezdívku Princ. Nakonec je to právě Nataša, která s Princem začne chodit, což v ostatních členkách party vyvolá vlnu nenávisti a závisti. V posledním dílu trilogie hlavní hrdinka prožívá zklamání ze stávajícího vztahu s Princem a následně pak svoji druhou lásku s nepřilíš pohledným, zato však charakterově „kvalitnějším“ hochem Pavlem. Dochází tak k poznání, že krása není všechno.); román Andrsenka

(1978) (hlavní hrdinka, čtrnáctiletá Andrea se ráda a často uchyluje k lhaní, díky čemuž si dívka „vyslouží“ přezdívku „Andrsenka“. Občas se do svých výmyslů zaplete tak, že již přestává všechna legrace...) - autorčina snaha o výchovné působení na čtenáře v duchu známého přísloví „Lež má krátké nohy.“, ale i palčivá potřeba kamarádství, pomoci jeden druhému - to jsou další motta tohoto příběhu.

Eliška Horelová – román Léto, jako když vyšije (1979) (Prázdninový příběh čtrnáctileté Zuzky, jejíž prvotní očekávání nudných prázdnin strávených doma v Praze a bez přátel (namísto zahraniční dovolené u moře jako v případě ostatních spolužáků) je nakonec nenaplněno – dívka přijme pozvání své tety na venkov, kde se zúčastní putovního tábora s jezdeckým oddílem. Právě tam zažívá svou první lásku, učí se naslouchat přírodě, získává nové a cenné zkušenosti ze života na venkově. Domů se vrací se zcela jiným, novým žebříčkem hodnot.); román Nemožná holka (1984) (Psychologický příběh osvojené dívky, která hledá své pravé rodiče. Patnáctiletá Gábina se dozví, že je adoptovaná a rozhodne se pátrat po svých biologických rodičích. V případě matky se jí to podaří, ovšem dostavuje se tvrdá konfrontace s realitou: matka je alkoholička a o dceru z toho důvodu přišla. Dívka se vrací zpátky k rodině, která ji vychovala, nabyta přesvědčením, že jedině tam je její opravdový domov a zázemí).

Stanislav Rudolf – román Metráček aneb Nemožně tlustá holka (1969) román – volné pokračování – Metráček II. aneb Kosti jsou vrženy (1977) – později též vydáno souborně pod názvem Metráček (1993) (1. díl: hlavní hrdinka, čtrnáctiletá dívka Jitka trpí komplexy pro svoji nadváhu a nepřilíhš půvabnou tvář. Teprve učitelovo zjištění dívčina talentu k míčovým hrám (jmenovitě k vybíjené) jí pomůže se vyrovnat se svým „handicapem“ a uvědomit si tak důležitost sebe sama. Následuje nabídka věnovat se atletice - vrhu koulí. Nové sportovní prostředí Jitce přinese i první opravdovou lásku – sportovce Honzu; 2. díl: o rok později - Jitka je úspěšnou studentkou zdravotnické školy, vztah se sportovcem Honzou díky jistým událostem skončí. Nicméně nová láska na sebe nenechá dlouho čekat – na scénu přichází Jitčin pacient, mladík Vašek); román Na semaforu zelená (1980) (Hlavní

hrdinka, sedmnáctiletá dívka se zamiluje do ženatého muže. Kvůli nové lásce počne zanedbávat své školní i mimoškolní povinnosti, chodí „za školu“, falšuje si omluvenky, zkrátka chová se nezodpovědně... Teprve poté, co ji ženatý milenec zradí, nastoupí dívka nelehkou cestu nápravy.)

Valja Stýblová – román Dům u nemocnice (1959) (Hlavní hrdinka Vít'a je obyčejná holka, co vyšla základní školu. Má starší sestru Lídu a mladšího, nevlastního bratra Vlastíka. Matka sestrám zemřela a její místo nahradila macecha, velmi sobecká a lakomá žena. Vít'a touží po kariéře zdravotní sestry. Jen díky v té době již dospělé a vdané Lídě, která sama toto povolání zastává, se jí sen splní a ona nastupuje do prvního ročníku zdravotnické školy, kde se ale pro svoji výrazně dětskou a drobnou postavu a především pak svůj „venkovský původ“ často stává terčem posměchu vyspělejších spolužaček. Navzdory všem překážkám dívka ukončí první ročník. Zde též končí děj knihy); román Až bude padat hvězda (1966) (Děj navazuje na knihu Dům u nemocnice. Hlavní hrdinkou je tedy opět studentka zdravotnické školy Vít'a. Přetrvávající problémy s učením dívka zdolává jen díky své houževnatosti a silné motivaci – touží pracovat na dětském oddělení. Právě v nemocnici se seznámí se zraněným chlapcem. Dodává mu víru v uzdravení – symbol „padající hvězdy“ jako šance na splnění přání a plánů do budoucna. Chlapec však umírá – v den, kdy je Vít'a na svém maturitním večírku. Dívka se nakonec svojí pílí a houževnatostí přece jen stane sestřičkou dětského oddělení, a to tou nejoblíbenější..)

Fan Vavřincová - román Prázdniny s Julií (1970) (Hlavní hrdinka – rozpuštělá dívka Julie prožije u svého staromládeneckého strýce na venkově letní prázdniny; děj knihy je plný mnoha nečekaných situací, nedorozumění a zvratů, často líčených humornou formou - občas se nabízí i jistá podobnost s knihou Z. Jirotky – Saturnin).

Jarmila Kolárová – román Holky z porcelánu (1976) (Příběh skupiny dívek, které pod vedením energické skladnice paní Světlý pracují ve skladu porcelánu. Prožívají své první pracovní trable i tragikomické lásky a aby toho nebylo málo, právě se chystá předávací inventura. Hlavní hrdinkou je šestnáctiletá dívka Maruška, čerstvá posila a zároveň benjamínek v „pracovní

partě“. Díky svým novým, starším a zkušenějším kamarádkám zde poněkud dětinská a naivní Maruška získává první lekce „školy“ života.); román Léto s kovbojem (1979) (Úsměvný prázdninový příběh studentky psychologie, která po setkání s vesnickým mladíkem nachází nové životní hodnoty a smysl existence. Uvědomuje si plochost vztahu se svým snoubencem a se svým novým přítelem se učí jednoduššímu pohledu na svět. Hlavní hrdinka, mladá psycholožka Doubravka (Dorka) se během letních prázdnin seznamuje s venkovským mladíkem Honzou, traktoristou dočasně pasoucím krávy. Přestože má Doubravka vážný vztah s medikem Bobou, zjišťuje, že je jí vesnický „kovboj“ Honza čím dál bližší... Právě díky němu si uvědomuje, že existují i jiné hodnoty a priority než kariérismus a život založený na protekci a snobství).

Hana Bořkovcová – román Cizí holka (1977) (příběh děvčete vyrůstajícího zprvu u své mravně narušené matky a posléze v prostředí nové pěstounské rodiny).

„Koncem 80. let 20. století se do tohoto typu literatury pro děti a mládež dostávala kliše v oblasti syžetu, jazyka i stylu. Literární teoretikové (jako např. Oldřich Sirovátka a Zdeněk Zapletal) měli obavy o snížení úrovně textů pro děti“, jak uvádí Siegllová (2000, s. 14) Důvodem bylo opakování stejných námětů, a to i u renomovaných autorů, jakými jsou například Stanislav Rudolf nebo Jarmila Dědková. Vše nasvědčovalo tomu, že se literatura pro dívky opět přiblíží dívčímu románu.

*V 90. letech 20. století získali nakladatelé, spisovatelé i čtenáři svobodu díky pádu totalitního režimu. Literární tvorba se vymanila z vlivu ideologie. Nicméně to nevylučuje fakt, že specifický okruh prózy s dívčí hrdinkou devadesátých let představují i nadále díla čerpající své náměty z minulosti, zejména z druhé světové války a období protektorátu (Zakázané holky od **Hany Bořkovcové**)*

Hana Bořkovcová – román Zakázané holky (1995) (téma holocaustu – autorčiny osobní zážitky, sama prošla koncentračním táborem v Terezíně za 2.

sv. války, což tragicky poznamenalo život celé její rodiny) - (hrdinkou retrospektivně líčeného příběhu je čtrnáctiletá árijka Jana, která jednoho dne roku 1940 jen marně čeká ve škole na svoji židovskou kamarádku Dinu.... Jen pevné přátelství uprostřed jejich fiktivního světa – světa fantazie – pomáhá oběma dívkám přežít nelítostnou dobu válečných let).

Autoři, kteří dříve nemohli oficiálně publikovat, začali opět vydávat svá díla. Současně vstupuje na scénu i nová vlna autorů nejmladší generace, kteří se inspiroují nejen náměty tradičními, ale přicházejí i s náměty novými a neotřelými. V jejich knihách se tak setkáváme též s tématy do té doby tabuizovanými. Románové hrdinky se tak nezdálo kdy dostávají do konfrontace s otázkou víry a náboženství, se sexuální problematikou, s rozličnými druhy závislostí - drogy, alkoholismus, gamblerství, anorexie či bulimie, s mentálním nebo fyzickým handicapem apod..

Nastává vydavatelský „boom“ (rozmach). Ten s sebou mimo jiné přináší i fakt, že píšící a svá díla vydávají také spisovatelsky plodné autorky bez uměleckých ambicí. Objevují se tak díla sice se zajímavým nápadem v oblasti námětu či motivu, ale autorsky mnohdy nevyzrálá. Trh tak bývá zaplaven tzv. triviální, až brakovou literaturou pro dívky. Tento specifický druh četby na sebe upozorňuje a podbízí se čtenáři přitažlivým názvem titulu a výrazně křiklavou, nikoliv však atraktivní komerční obálkou (zde se nabízí uvést jméno spisovatelky **Lenky Lanczové**, autorky dívčích románů, jejíž tvorba se vyznačuje především neuvěřitelným množstvím vydaných titulů, které i přes nevysokou uměleckou hodnotu a řemeslnost příběhů slaví u čtenářek značných úspěch).

Pro převážnou část dívčích románů 90. let je příznačné, že se vyznačují opakovaným či nadbytečným vyjadřováním významových vztahů, které narušuje uměleckou účinnost výstavby textu. Propletenec různých emocí nenalézá svoji odpovídající jazykovou a stylovou podobu a omezuje se na zakomponování grafických prostředků (pestře, mnohdy až kýčovitě provedená obálka s fotografickou koláží), na vypjatou expresivitu (různým způsobem vyjádřené citové zaujetí mluvčího) dosaženou nespisovností a užitím slov nebo výrazů se silně negativním citovým zabarvením (slova hrubá, zveličelá,

nadávky) a stylově protikladnými prostředky. Milostné pasáže připomínají ve své obraznosti spíše starší literární úzus, a to bez jakéhokoli náznaku ironie či sebeironie. V dialozích jsou promluvy naopak stylizovány až do nespisovné mluvy, srší slovním humorem, někdy až sarkastickými průpovídkami. (Urbanová, 2004) „*Tak jako neexistují tabuizovaná témata, pocity studu, závazků či provinění, neexistuje ani hlubší psychologická propracovanost a intelektuálnost ve vnitřních monolozích postav, v technice retrospektivních vsuvek a v oblasti subjektivizace autorské řeči. Problémovost cesty k dospělosti v nich není navozena a umocněna kresbou hrdinů, prostředím, vztahy, neprobíhá pomocí textové výstavby, ale děje se seřazením dílčích epizod a výjevů. Dívky sledují svůj vlastní život jako ve filmu. Zjednodušeně jej vnímají, komentují a zjednodušeně si také odpovídají na vzniklé problémy.*“ (Urbanová, 2004, s. 179)

V názvech dívčích románů 90. let převažují pojmy jako láska, holky, léto, prázdniny, nebe, srdce, sny, jméno dívky nebo název znamení horoskopu (Urbanová, 2004) (často jsou to Panna a Blíženci – například román Blíženci od **Stanislava Rudolfa** nebo trilogie románů Znamení Blíženců; Panna nebo Blíženec; Zadáno pro Blížence od **Lenky Lanczové**).

Jak jsme již uvedli, pro dívčí literaturu 90. let minulého století, ale ani pro tu současnou, nejsou žádnou výjimkou tématické okruhy jako *sexuální tematika* (Blanka, obyčejná holka od **Evy Bernardinové**), *etopedická tematika* (Holky na vodítku od **Ivony Březinové**), *téma handicapu* (Darina od **Jarmily Mourkové**; Kamínek v botě od **Jarmily Dědkové**) a *cestování* (Lenka au-pair od **Martiny Drijverové**). Pro celkové dokreslení a ucelení tohoto oddílu jmenujme alespoň ty autory/autorky, kteří se jeví pro toto období jako klíčoví:

Ilona Borská – román Cesta pro Hanku (1993) (vyprávění o problémech a dobrodružstvích dívky Hanky, která se po maturitě připravuje na dráhu novinářky a za tím účelem podstoupí jedno prázdninové dobrodružství); román Hanka v Paříži (1995) (volné pokračování předchozí knihy; začínající novinářka je redakcí vyslána na módní přehlídku do Paříže, kam s ní odjíždí i mladý redakční fotograf Jan, který se jí velmi líbí. Spolu proniknou do rušného světa módy..)

Eva Bernardinová – románová pentalogie Blanka, obyčejná holka (1993); Blanko, usmívej se (1994); Blanko, představ si... (1995); Ahoj Blanko! (1998);

Blanka a Jirka (2003) (hlavní hrdinka Blanka – studentka gymnázia prožívá své první milostné zážitky, získává své první životní zkušenosti.. Dívku sledujeme od počátku její puberty až po dospělost. Autorka se zde nevyhýbá ani tématům jako jsou lesbická láska, promiskuita, manželská nevěra dívčina otce, drogová závislost či problémy s výchovou mentálně postiženého dítěte v rodině; nevyhýbá se ani tématu souvisejícího s problematikou péče o staré, nemocné a opuštěné lidi).

Iva Procházková – román Karolína. Stručný život šestnáctileté (1999) (hlavní hrdinka, šestnáctiletá dívka Karolína vypráví svůj příběh formou životopisu – od narození až po současnost; ve třinácti letech se poprvé zamilovala - do osmnáctiletého mladíka Lva; první láska jednoho dne skončí, Lev se s Karolínou rozejde. Dívka situaci neustojí a požitím velkého množství prášků na spaní se pokusí se vzít si život. Danou situaci zachrání sklenička oleje z rukou její matky. Karolína se s daným stavem srovná, možná i díky faktu, že Lev odjíždí na delší dobu do zahraničí. Před tím se ještě s Karolínou přijde rozloučit – s kazetou, na níž je zachycen celý jejich společný příběh... Děj má otevřený konec: možná se k sobě ti dva přece jen jednou vrátí..)

Martina Drijverová - román Anna za dveřmi (1993) – druhé, upravené vydání – Už neposlouchám za dveřmi (2001) (autorka zachycuje svou protagonistku v období přechodu z dětství do dospělosti; rodina šestnáctileté Anny se přestěhuje z Prahy na venkov, neboť otec je rozhodnut - v rámci navázání na rodovou tradici - začít podnikat v oboru stolařství, což s sebou přinese mimo jiné i spoustu neplánovaných a nečekaných potíží a překážek. Zásadním problémem románu však nejsou rodinné vztahy spojené s otcovou živností, nýbrž urychlený vývoj vnitřního osobnostního zrání hlavní hrdinky. Ta již „nestojí za dveřmi“ jako dítě, ale naopak citlivě naslouchá i nevyřčenému. Příběh je vystavěn na tradičních vazbách na rodinu, školu, na první lásku..) (Urbanová, 2004); román Domov pro Mart'any (1998) (hlavní hrdinka – desetiletá dívka Michala se v sourozeneckém vztahu s mladším bratrem Martinem, postiženým Downovým syndromem potýká nejen s obvyklými emocemi od sesterské lásky po nevraživost, ale i s neadekvátními reakcemi směrem k jejím bratrovi poté, co se spolu s rodiči přestěhovali. Navíc

se musí začlenit do nového kolektivu.. Dívka postupně odhaluje hodnoty skutečného přátelství právě v přístupu okolí k postiženému bratrovi V tomto díle je patrný autorčin osvětový plán, jak přístupnou a srozumitelnou formou informovat čtenáře o problematice Downova syndromu); román Lenka au-pair (2004) (Po neúspěšném absolvování přijímacích zkoušek na medicínu.odjíždí osmnáctiletá dívka Lenka studovat francouzštinu do Francie, na univerzitu v Sorboně. Poté, co sejde z otcova původního plánu ubytovat dceru u sebe, u své nové rodiny, rozhodne se Lenka nastoupit jako au-pair v jedné hraběcí rodině. Zvyká si na nové prostředí, poznává přitažlivého mladého muže Thibaulta.. Doma v Praze zanechala svého přítele Petra. Lenka zjistí, že se Petr v době její nepřítomnosti dopouští nevěry, nic jí tedy nebrání tomu dát nové lásce s cizincem šanci..)

Jarmila Mourková – román Darina (1993) (je zde patrná autorčina zjevná motivace autobiografickými zážitky; hlavní hrdinka Darina, odkázaná po obrně na berle a na invalidní vozík, vnímá tělesný handicap jako nedílnou součást své osobnosti. Nevnímá jej negativně, ba naopak: fyzicky a společensky omezující znevýhodnění jí motivuje k nalezení své vlastní cesty a následně pak i k volbě životního povolání – dívka tak vlastně dokáže vést svým způsobem plnohodnotný život).

Jarmila Dědková – román Čekanky (1996) (osudy tří dívek- Zuzky, Kláry, Daniely - studentek konzervatoře, kde se připravují na kariéru baletek); román Smůla na patách (1996) - volně navazuje na dílo Čekanky (další příhody hlavních protagonistek z prostředí baletní konzervatoře); román Křehčí než porcelán (1997) (líčí složité a psychicky náročné období dvou sester, zapříčiněné rozvodem rodičů; danou situací více trpí mladší ze sourozenců - Simona, která se stává prostředkem citového vydírání matky (ta se nedokáže s rozvodem vyrovnat). Pomocnou ruku podá až psycholog, jehož na popud starší dcery Kláry matka nakonec vyhledá); román Kamínek v botě (1998) (hlavní hrdinka Jolana se musí smířit s tím, že po úrazu, jež utrpěla, se jí sen o herecké kariéře zřejmě nadobro rozplyne. Dívka utrpěla rozsáhlé popáleniny obličeje a horní poloviny těla a prochází tak martyriem ztráty sebevědomí, chuti do života i smířování se s postižením. Úlevné řešení nachází v prostředí

nemocnice, u dívky Sabiny, taktéž pacientky, která Jolaně dodá optimismus i novou naději na lepší zítřky; za pár let se popáleniny snad zahojí, ona půjde na herectví a podaří se jí tak konečně „vytřepat ten pomyslný kamínek v botě, který ji tam momentálně tlačí..“); román Slunce pro čokoládovou holku (2007) (příběh dvou dospívajících sester snědé pleti poté, co opouštějí dětský domov a nacházejí útočiště v nové, adoptivní rodině. Navzdory vlídnému přijetí obou dívek se u nich počnou objevovat obavy z nechtěného návratu zpět do dětského domova, neboť nový otec si nachází přítelkyni a nová matka se rozhodne rodinu opustit. Naštěstí situaci zachrání nová a „milionová“ babička..).

Ivona Březinová – román Veronika, nika a sedm babiček (1996) (úsměvný příběh o dvou nerozlučných kamarádkách, žákyních třetí třídy základní školy, Věře a Veronice. Dívky mají mezi sebou téměř sesterský vztah; a protože jedné chybí maminka a druhá je bez tatínka, rozhodnou se dát své rodiče dohromady.); román Lauro, ty jsi ale číslo (1999) (hlavní hrdinka - třináctiletá Laura se poprvé setkává s láskou, ale i s obtížně řešitelnými problémy, které představuje jednak její šestnáctiletá sestra Tamara (zamiluje se do narkomana a užívá tablety na hubnutí), tak i spoluhráčka z dívčího fotbalového mužstva (aplikuje si nitrožilně návykové látky)); román Kde jsi, pierote? (2000) (hlavní protagonistka Jiřina, šestnáctiletá učnice oboru kadeřnice, má ambice stát se herečkou. Přes prvotní nezdary se dívka podaří uspět, a to prostřednictvím agentury pro herecký kompars. Zároveň prožívá i velké trápení – nemůže najít opravdovou lásku.); triptych Holky na Vodítku: román Jmenuji se Ester (2002) (sugestivní výpověď – formou deníku - hlavní hrdinky Ester, léčící se toho času na oddělení psychiatrie ze své závislosti – gamblerství), román Jmenuji se Alice (2002) (napínavé vyprávění mladé narkomanky Alice – opět formou deníku - pobývajíc toho času na psychiatrickém oddělení pro drogově závislé.); román Jmenuji se Martina (2003) (hlavní hrdinka pobývá na oddělení psychiatrie, kde se léčí jako bulimička – ze závislosti na jídle; kniha je psána opět formou deníku nemocné dívky).

Lenka Lanczová – v některých románech jako Znamení Blíženců (1994), Prázdniny pro zaláskované (1994), Mokrý louka (1996), Srdcový kluk (1997),

Mokrá náruč léta (2003), Nebe plné hvězd (2006), Letní něžnosti (2007) nebo Létem políbená (2011) hlavní hrdinky prožívají své první lásky na pozadí prázdnin; jiné autorčiny romány – za všechny jmenujme Pojď se mnou, Radko! (1997), Lucky Luk I (1995), Lucky Luk II (1996), Super kořata (1996), Všechno bude fajn (1997), Hořká chuť lásky (2001) či trilogie Šeptej do ticha (2005), Zašeptej do vlasů (2006) a Pošeptej po větru (2009) pojednávají o příbězích z každodenního života doma a ve škole. Hlavní postavy v nich zpravidla řeší zklamání v lásce, nechtěné těhotenství, rozvod rodičů, alkoholismus, ale i problémy se zákonem. Román Třináctá komnata (2010) vypráví o studentce Lindě, která se musí vyrovnat s nečekaným zjištěním, že je vychovávána adoptivními rodiči. Ve snaze rozluštit tajemství svého původu, otevírá tak nevědomky svoji třináctou komnatu.. V sériích románů o Radce: Počkej na mě, Radko! (1992), Podej mi ruku, Radko! (1994), Pojď se mnou, Radko! (1997) či o Evě: Znamení Blíženců (1994), Panna nebo Blíženec (1995), Zadáno pro Blížence (1995) jsou hrdinky zachyceny – alespoň v náznaku své osobnostní proměny – v životním kontextu několika let. (Urbanová, 2004)

5 PŘEHLED KLÍČOVÝCH AUTORŮ DÍVČÍ PRÓZY A JEJICH DĚL V HISTORICKÉM VÝVOJI ČESKÉ LITERATURY PRO MLÁDEŽ

Literatura pro dívky má u nás svou samostatnou tradici spojenou s vývojem české společnosti a literární tvorby. První pokusy o dívčí literaturu jsou úzce spjaty s vlasteneckými snahami v době národního obrození. Vytváří se typ četby, která vštěpuje čtenářkám ideál pokory, poslušnosti, ctnosti a zbožnosti. Doba národního obrození však přináší potřebu četby se zaměřením spíše společenským. Česká společnost potřebuje v této době literární typ hrdinky - vlastenky, národně uvědomělé, která se aktivně podílí na českém životě a v českém duchu také vychovává své děti.

Velkou překážkou ve snaze toho dosáhnout se však ukázala omezená či minimální možnost tehdejších dívek vzdělávat se. Zejména edukace v českém jazyce tehdy byla a ještě dlouho také zůstala, zcela nereálná.

Za první významnou českou feministku, byť ovlivněnou dobovými konvencemi a křesťanskou morálkou se právem označuje česká spisovatelka, autorka sentimentálních povídek, básní, divadelních her a proslulých kuchařských knih (Bittnerová, 2011), Magdalena Dobromila Rettigová.

Magdalena Dobromila Rettigová (31.1.1785 – 5.8.1845)

„Přestože Magdalena v sobě trvale pěstovala jistou pokoru k muži, jak jí předepisovaly tehdejší společenské konvence, postavení ženy vnímala poněkud moderněji. Prosazovala i myšlenku, aby žena vedle domácích povinností pečovala i o sevům dušení rozkvět, protože to jí pomůže vytvořit svým nejbližším dobré zázemí. Ve svých spisech zdůrazňovala nutnost hygieny a údržby domova v čistotě. Ve svém úsilí šla tak daleko, že soukromě vyučovala mladé dívky

všemu, co měly v budoucnu potřebovat k životu. Rovněž se zasazovala o lepší formální ženské vzdělání, do čehož ale zahrnovala i uvedené aktivity“ (M. Bittnerová, 2011, s. 10)

Jako spisovatelka byla Rettigová velmi plodná, napsala několik desítek drobnějších i rozsáhlejších děl. Pod vlivem svého muže a přátel se odhodlala psát a publikovat česky. Nejprve uveřejňovala drobné prozaické i veršované práce ve výše jmenovaných časopisech. Postupně vydala několik knih mravoučně zaměřených povídek určených dospívajícím dívkám, později se věnovala literatuře prakticky zaměřené. Její tvorba nikdy nedosáhla velkých uměleckých kvalit, přesto má Rettigová velký význam na šíření národního vědomí v ženském měšťanském prostředí, a sice díky její **Domácí kuchařce** (1826), kterou cíleně rozšiřovala mezi ženami český jazyk. (Bittnerová, 2011)

Z díla se zaměřením na dívčí tematiku:

Arnošt a Bělínka (1820); **Mařenčin košíček** (1821-1822); **Věneček pro dcerky vlastenecké** (1825); **Bílá růže** (1827); **Chudobičky** (1829); **Narcisky. Sbírka historického a mravného obsahu k ponaučení i obveselení** (1834); **Kvítky májové** (1835); **Jaroslav a Terinka** (1841).

Spisovatelé.cz – životopisy českých a světových spisovatelů [online]. [cit. 2012-03-13] Dostupné z: <<http://www.spisovatele.cz/marie-dobromila-rettigova>>.

Mnoho autorek se následně pokouší o vytvoření takového typu literatury, který by nenásilnou cestou vedl dívky k větší samostatnosti a vlasteneckému cítění. Mezi takové osobnosti literárního nebe patří především spisovatelka, zakladatelka a čelní představitelka nového typu dívčí (oddechové) četby u nás, Eliška Krásnohorská.

Eliška Krásnohorská (18.11.1847 – 26.11.1926)

Průlom v žánrové orientaci nastal koncem 90. let 19. století, kdy bylo E. Krásnohorské nabídnuto nakladatelem R. Storchem přeložení dívčího románku německé autorky Emmy von Rhoden **Der Trotzkopf**, nazvaného českou spisovatelkou **Svéhlavička**. Blíže se této knize, resp. její tetralogii, budeme věnovat v samostatném oddílu tvorby této autorky.

„Dívka, jež mohla studovat pouze ženské práce. Aktivní feministka, jíž nemoc zhatila umělecké plány i naděje na založení rodiny. Úspěšná libretistka. Učitelka a zakladatelka první dívčí střední školy. Překladatelka a spisovatelka.“

Krásnohorská Eliška – Čtenářský deník (Český rozhlas) [online].[cit.2012-03-13] Dostupné z:<http://www.rozhlas.cz/ctenarskydenik/autori/_zprava/krasnohorska-eliska--935246>.

Z díla se zaměřením na dívčí tematiku:

Svéhlavička, příběh z penzionátu (1898) (volně podle E. von Roden); **Svéhlavička nevěstou** (1899); **Svéhlavička nevěstou** (1899); **Svéhlavička babičkou** (1907) (pod pseud. T. Dvorská); **Celínka** (1901); **Celínčino štěstí** (1902); **Barončina závěť** (1900).

Spisovatelé.cz – životopisy českých a světových spisovatelů [online].[cit.2012-03-13] Dostupné z:< <http://www.spisovatele.cz/eliska-krasnohorska>>.

Svéhlavička - stručná analýza

Vstupem českého přepracování knihy **Der Trotzkopf**, s názvem **Svéhlavička**, došlo v naší dívčí próze ke kvalitativní změně - lze ji označit za první knihu dívčí literatury v Čechách. Krásnohorská upravila původní znění pro české poměry - ve smyslu vlasteneckém. Navíc je tu však ještě jeden rys: začíná zde literatura, která se pokouší zobrazit hrdinku jako individualitu, přičemž klade důraz na společenskou výchovu dívky, význam a hodnotu práce

a hodnocení člověka. Kromě vlastenectví, které je v této době de facto samozřejmostí, spisovatelka klade důraz na cenu vzdělání. V dívčí literatuře se tak poprvé objevuje typ vzdělané a emancipované ženy, kterým spisovatelka sama byla. Svoji tvorbou se Krásnohorská obrací především ke středním měšťanským vrstvám, kde převládala obliba němčiny a němčení. V této sféře byly za vrchol vzdělanosti žen považovány právě vědomosti získané v penzionátech. Na závěr nutno zmínit, že společenské poměry konce 19. století však ještě nedovolovaly důsledné řešení problému individualizace žen.

Svéhlavičku lze – jak bylo již dříve zmíněno - označit za první knihu dívčí literatury u nás. Námět je přejet z německého románu *Der Trotzkopf*, jehož autorkou je Emma von Roden. Krásnohorské ho dodal nakladatel Rudolf Storch, který k tomu píše:

„Veliká obliba, jakou kniha Emmy v. Rodenové „Der Trotzkopf“ v německé literatuře si vydobyla, přivedla mne na myšlenku, abych knihu tuto vydal v jazyce českém, v němž až posud dobrých spisů zábavných pro dospělejší dívky postrádáme. Požádal jsem slečnu Elišku Krásnohorskou, aby laskavě podjala se úlohy a knihu dle našich domácích poměrů upravila, kteréžto úloze slovnatá naše spisovatelka též skvěle dostála. Z mé strany nebylo šetřeno práce ni výloh, aby kniha vypravena byla přiměřeně své vlastní ceně, proto doufám, že se jí dostane téhož vlidného přijetí, jako knize německé, která se dožila již 28. vydání.

V Karlíně, v měsíci prosinci 1898.

Nakladatel.“

(Vlašínová, 1987, 1. vyd., s. 125)

D. Mocná (1996, s. 37, 39) říká: *„Zprvu asi Krásnohorská zamýšlela pro Storchu pořídit prostý překlad z němčiny. První část její Svéhlavičky je totiž až na několik výjimek v podstatě totožná s originálem. Zhruba v polovině se však oba texty začínají rozestupovat: nejdříve Krásnohorská do původního znění vsouvá detaily, jimiž chce prózu vylepšit, avšak po několika stránkách této nepřiliš efektivní práce se rázně rozhoduje pro vlastní stylizaci příběhu.*

Ponechává přitom základní dějový obrys i aranžmá většiny situací.. “ V závěru příběhu pak vytváří vlastní, rozdílnou podobu „happy endu“ , která má – na rozdíl od původní německé předlohy - výchovný podtext, záměrně potlačuje rozmarnou nezávaznost, až nevázanost některých postav. Také po stránce stylistické je text Krásnohorské bohatší, na vyšší úrovni, kladouc důraz na detailní předvedení popsanych situací. (Mocná, 1996)

Ve třetím vydání Svěhlavičky z roku 1911 vyšla předmluva, kde Krásnohorská uvádí, co v knize pozměnila a proč:

„Prvé a druhé vydání knihy „Svěhlavička“, kterou pan nakladatel jak pěknými vyobrazeními, tak i sličnou úpravou vůbec vyzdobil, získalo si tolik obliby, že se již nyní objevila potřeba vydání třetího, což při poměrech českého trhu knižního již něco značí .

Původní předloha této knihy „Der Troztkopf“, potkavši se v Německu s úspěchem neobyčejným, náleží podnes mezi nejhojněji čtené a také nejlépe psané knihy pro mládež dívčí. Hlavní příčinou veliké záliby, kterou tato četba budí, jest neličená svěžest dívčího ovzduší, nehledaná veselost dívčího mládí, jež autorka podává v bohaté řadě obrázků pestrých, znale i svižně kreslených, s přirozeným humorem odhalujících tajnosti penzionátního žití z nejobavnějších jeho stránek.

Avšak přednosti původní knihy nestačily, abych byla uznala za radno, podati ji čtenářstvu českému beze změn. „Svěhlavička“ naše byla na mnoha místech mylně ohlašována jako překlad a s toho stanoviska posuzována, kdežto jest ve skutečnosti zpracováním tak volným, že dobrá polovina české knihy jest úplně nová a původní. Byloť nutno především v celé knize opravit nazírání na život a výchovný její směr, proto pak i smavé a hravé její příhody spojit s vážnou osnovou mravnostní, která musela knize teprv býti dána. Již v 27. roč. „Ženských listů“ na str.46 uvedla jsem, ne bez příčiny, několik rozdílů mezi českou knihou a německým originálem. Ovšem jest povídka předně přizpůsobena českým poměrům a spravedlivějšímu úsudku o rozdílu stavů, lásce ku práci a úctě ku pracujícím; další změny týkají se posměvačnosti a koketství, kterýmž oběma choutkám přistřižena křidélka, v originále mnohem

shovívavěji uvolněná. Světlo a stín jinak rozděleno na různé povahy, se snahou po nestrannosti a pravdivosti, tak aby jedna postava, necht' dělá cokoli, nebyla malována pořád černě a druhá pořád zlatě. Vedle menších těch změn jsou z originálu vypuštěny celé delší statě a nahrazeny jinými, úplně novými.

Tak jsou původní prací českou: životopis Elleny Greyové, její ustanovení za učitelku Zdenčinu a hovory, jež s tím souvisí; úplně nové jest vypravování slečny Hodanové o Lorce, dětinský náčrtek románu Drahomířina i jejího divadelního kusu,

kritika jejího učitele o básněni jejím – originál si vůbec proti básníci blouznilce vedl s krutostí schválnou; nové jsou i výstupy, kde malá štěbetavá Lilinka ve své nevinné pravdomluvnosti říká starším dívkám poučné pravdy do očí; nové jsou vtipné lekce, které Taťána dává svým družkám na plesu, taktéž i přípravy na ples, které činí Lilinka, a vše, co při plesu a později se týká Růženky. Jí, té nejskromnější, která s učitelem svým nikdy nekoketovala jako ostatní, přisoudila česká kniha jeho úctu a sňatek s ním, nikoli koketnější družce její; Zdence pak nedala za snoubence prvního mladého muže, který se o ni ucházel a kterého v originále přijala bez otázky po jeho povaze, nýbrž ukázala nutnost zkoumání povahy, rozdíl mezi vypočítavým hejskem a upřímným přítelem, mezi slepou zálibou dívčí a láskou z přesvědčené důvěry; Zdenčin vnitřní boj, rozmluva s matkou o Jiřím, výstup s malým Jiříčkem a s kyticí, jakož i výstup závěrečný jsou zcela nové. Též ve vedlejších věcech, ku př. V přípravách k štědrému večeru a k divadlu a t. p. je detail nový. Za to vynecháno z originálu ledacos, s čím přepracovatelka nesouhlasila; hlavně odpadly příliš dětinské hovory Zdenčiny s mladým mužem, s kterým se zasnoubila, - neboť rekyně, která ještě nemá vyspělejšího rozumu, než jaký tam Zdenka jeví, zajisté není způsobilá, aby se zasnoubila, aniž by zlehčila význam tak vážného kroku před mladými svými čtenářkami. Kdo by bedlivě srovnal naši „Svéhlavičku“ s knihou „Der Trotzkopf“, shledal by mezi oběma rozdíly, které nejednou zasahují až do základů.

Naše vydání třetí podává „Svéhlavičku“ zcela nezměněnu, i doufáme, že bude přijato s touž příznivou účastí jako vydání první a druhé.

V Praze, na podzim 1911. Spisovatelka“

Se Svěhlavičkou se na českém knižním trhu objevil nový typ dívčí četby, jež opouští staré výchovné zásady. To, že Svěhlavička v mnoha ohledech porušuje konvence můžeme vidět už v tom, že se autorka neomezuje pouze na milostný příběh, ale chronologicky sleduje celý život hlavní hrdinky (Zdenky Menšíkové – „svěhlavičky“) od jejích čtrnácti let do stáří. Jsme tak svědky vývoje hlavní hrdinky, jejího charakteru a názorů. V tom můžeme spatřovat zcela novátorskou snahu po individualizaci ústřední postavy. (Mocná, 1996)

Růžena Svobodová (10.7.1868 – 1.1.1920)

Tato spisovatelka bývá označována za představitelku českého literárního impresionismu (nejčastěji ve své próze zobrazovala rozpor mezi snem a skutečností) a svojí tvorbou se řadí do dlouhé řady autorek, které se zabývaly postavením ženy ve společnosti.

Růžena Svobodová byla známá především jako autorka psychologických, lyrizovaných próz. Její dílo, v protikladu s tehdejšími módními realistickými směry, neslo výrazné prvky impresionismu (jak bylo již dříve zmíněno); v tvorbě se autorka velmi často uchylovala k líčení přírodních krás, nálad, snažila se o zobrazení rozporu mezi snem a skutečností, ale i o vykreslení charakterů postav, zejména žen, dospívajících dívek a dětí. Ve své próze zobrazila i psychologii dětství a dívčího dospívání, a to jako vyhocené střetnutí mezi idylou dětství a bezohledným světem, nemilosrdnou skutečností, jíž její hrdinky trpí (**Pokání Blaženčino** či **Hrdinné a bezpomocné dětství**). Díla **Zamotaná vlákna** nebo **Milenky** by se dala dokonce přirovnat k některým dnešním tele-novelám, právě pro onu dnes tolik nabízenou „dávku emocí“. Za její stěžejní prózu je považován baladický román sestávající z devíti příběhů, vydaný pod názvem **Černí myslivci**. Příběhy, zasazené do krajiny Beskyd pojednávají o vášni, která čarou mocí spoutává dívky s tajemným černým myslivcem vedoucím je z domova na pokraj záhuby i za cenu prožitku štěstí.

Spisovatelé.cz – životopisy českých a světových spisovatelů [online].[cit.2012-03-13] Dostupné z:< <http://www.spisovatele.cz/ruzena-svobodova>>.

Z díla se zaměřením na dívčí tematiku:

Přetížený klas (1896); **Zamotaná vlákna** (1899); **Milenky** (1902); **Dětská srdce** (1908); **Pokání Blaženčino** (1908); **Černí myslivci** (1908); **Hrdinné a bezpomocné dětství** (1920).

(Chaloupka, Voráček, 1984)

Jaromíra Hüttlová (11.11.1893 – 21.10.1964)

Nekorunovanou královnou dívčího románku 30. a 40. let 20. století byla čtenářským publikem (navzdory širší kulturní veřejnosti, pro níž se její tvorba stávala synonymem pro brakovou četbu), vyhlášena tato spisovatelka, překladatelka (z němčiny a francouzštiny) a středoškolská pedagožka. PhDr. Jaromíra Hüttlová je známá především jako spisovatelka - autorka povídek a románů pro mládež; napsala více jak 40 knih a 8 povídek, některé také pod pseudonymy Anna Štětková, B.Dubská, Jarmila Svobodová a Dr.J.H.. V třicátých a čtyřicátých letech 20. století byly její knihy neobyčejně populární. Patřily sice do kategorie umělecky nenáročné a zábavné konzumní četby, ale obsahovaly také výchovné a morální posláním. Ve svých románech se snažila vyhnout podbízivé kýčovitě sentimentalitě, která se objevila např. v knihách ze studentského prostředí Viléma Neubauera (př. **Sextánka** - kniha 1927, film 1936; **Filosovka Mája** - 1928). Jako pedagožka zachycovala reálnou atmosféru gymnaziálního světa, kde učila, popisovala studentský život v kolektivu i zdravou morálku studentů. Její dílo bylo adresováno především dospívajícím dívkám a dětem (např.edice *Dívčí knihovna - Pod vlajkou mládí*). Psala však i pro dospělejší čtenáře (více jak 11 titulů) - některé její romány vyšly ve známé *Červené knihovně*. Obsahem většiny románů i povídek byla milostná témata, ale i příběhy s mírně dobrodružným nebo detektivním dějem. Romány byly

většinou ilustrovány, v 30.letech např. A. L. Salačem, Artušem Scheinerem, F.J. Peškem, H. Jakobem, E.Posledníkem. Několik knih Jaromíry Hüttlové vyšlo v dalších upravených vydání v letech 1992-1994 a 2000, např.: v nakladatelství Ivo Železný-Praha: **Dáša, pražská studentka** (1.vyd. 1929); **Jarčina píseň** (1931); **Táňa z naší oktávy** (1930); **Věrka, hvězda stadionu** (1934); **Rok dovolené** (1934) a **Ženy bez domova; Čajovna U dvou růží; Vánoční píseň.** (Mocná, 1996)

Na závěr nutno dodat, že postavení „nekorunované královny“ dívčího románu, J. Hüttlové mělo své opodstatnění: když byl v roce 1938 podniknut sociologický výzkum četby pracující mládeže (zveřejněný v časopise Masarykův lid), zjistily se zajímavé skutečnosti: že totiž 80% dělnické mládeže nezná a nic jim neříkají jména jako František Halas či Jaroslav Seifert, Karla Čapka většina respondentů znala, nicméně jen 3% z nich si údajně oblíbili jeho knihy. Zato všichni dotazovaní (a to nejen dívky!) vedli v povědomí jméno Jaromíry Hüttlové a četli alespoň jednu knihu z její tvorby. Jen máloco by asi mohlo výmluvněji potvrdit zájem a oblibu u obyčejných čtenářů, bez ohledu na lamentace pedagogů a výsměch intelektuálů. (Mocná, 1996)

Z díla se zaměřením na dívčí tematiku:

Svéhlavička ze zámoří (1925); **Markova děvčata** (1932); **Hanka z hor** (1933); **Alenčina láska** (1933); **Hoši a děvčata** (1933); **Jožka hledá samostatnost** (1933); **Maryna Horynová** (1933); **Lída a Pavel, kamarádi z páté obecné** (1933); **Jaryna** (1934); **Jirka, děvče bez talentu** (1934); **Sestřička Petra Zemana** (1934); **Olga poznává život** (1935); **Dana** (1935); **Honza a Manka, dvojčata ze sekundy** (1935); **Jarka a Věrka a kamarád Ivan** (1935); **Soňa hraje za oktávu** (1935); **Irča vede jedenáctku** (1936); **Jindra, děvče ze Šumavy** (1936); **Z primy do sekundy** (1936); **Tři děvčata ze sekundy** (2.vyd.) (1936); **Děvčata vedou** (1937); **Cesta do ráje** (1937); **Prázdniny naší sekundy** (1937); **Trojlístek z Doubravic** (1937); **Diplomatka Karla** (1937); **Božka jde do primy** (1938); **Majka cvičí čtvrt hodinku** (1938); **Maryna** (1938); **Anka se rozhodla** (1939); **Evka jede z Indie** (1939); **Milča z**

naší primy (1940); **My se nebojíme** (1940); **Spolužačky z páté třídy** (1940); **Ančiny veselé kamarádky** (1940); **Nebojácné oktavánky** (1941); **Mluví se o Monice** (1947).

Jaromíra Hüttllová – WIKIPEDIE
[online].[cit.20120313]Dostupnéz:<http://www.cs.wikipedia.org/wiki/Jarom%C3%ADra_H%C3%BCttlov%C3%A1>.

Fan Vavřincová (17.11.1917)

Tato spisovatelka a scénáristka, autorka ženských, dívčích a humoristických románů, hojně publikuje i pod vlastním jménem Věra Němotová a pseudonymy Anna Lorencová a Věra Lorencová.

Hrdinkami jejích románů bývají zpravidla mladé dívky, které i přes intriky sokyň a zlobu okolí získávají lásku a uznání (**Zlatovlasý sen**, **Blažené údolí**), případně pomáhají přátelům řešit problémy s láskou, aby pak posléze i ony našly své štěstí (**Jásavé léto**, **Milostná píseň**). O moderních emancipovaných dívkách ze zámožnějších středních vrstev, o mladých ženách se smyslem pro dobrodružství a recesi vyprávějí také románky humoristické, psané po anglosaském vzoru, v nichž Vavřincová s nadhledem, ironií a sarkasmem vykresluje mezilidské, zejména rodinné vztahy. Osu jejích jednoduchého děje utváří zpravidla detektivní zápletky, nejčastěji pátrání po cenném předmětu, a proplétání příběhů několika mileneckých dvojic. Autorka přitom staví na situační a jazykové komice, na charakterizaci výrazných figurek (nezbedné děti, ztřeštěná dívka, netradiční babička, despotická chůva, smolařský mládenec) a s nadsázkou využívá nejen tradičních schémat zvoleného žánru (prudké dějové zvraty, převleky, záměna osob), ale i postupů inspirovaných filmovou groteskou (**Eva tropí hlouposti**, **Sladká dívka**, **Zkuste to s motýly**, **Pozor, zázračné dítě**). Na přelomu 60. a 70. let se Vavřincové podařilo na tuto linii tvorby navázat dívčím humoristickým románem **Prázdniny s Julií** (1970). (Janoušek, 1998)

Svoji tvorbou se spisovatelka Fan Vavřincová řadí k autorům píšícím převážně humoristické romány pro ženy a dívky. Ve své podstatě lze konstatovat, že se nejedná o typickou „červenou knihovnu“, což dokazuje i fakt, že mnohé její knihy jsou vydávány a těší se popularitě čtenářek i v dnešní době. Některá autorčina díla byla též zpracována filmově a těší se dodnes velkému zájmu.

Hlavními hrdinkami jejích knih bývají většinou mladé nerozvážené dívky, zažívající milostná i jiná dobrodružství; svým naturelem mnohdy způsobují i různá nedorozumění, která jsou autorkou líčena komickou a humornou formou. Z toho pak vznikají vtipné scénky a humorné historky.

V některých svých románech spisovatelka používá též hovorové řeči, a to nejen u postav adolescentního věku, a tak situace a dialogy nabývají civilní podoby a snáze osloví své mladé čtenářky, případně čtenáře.

Z díla se zaměřením na dívčí tematiku:

Zlatovlasý sen (1937, pod jm. Věra Němotová); **Přístav splněných snů** (1938, pod jm. Věra Němotová) (1939 pod jm. Věra Němotová); **Patsy tropí hlouposti** (1939; s tit. Eva tropí hlouposti, 1944); **Divoška Kim** (1939, pod pseud. Anna Lorencová); **Domov pro Vlastu** (1939, pod jm. Věra Němotová, přítisk k románu Baby Ballové Jenka a Lída); **Sladká dívka** (1941); **Jančino jaro** (1942, pod jm. Věra Němotová); **Zkuste to s motýly** (1942); **Pozor, zázračné dítě** (1943); **Nepokojné srdce** (1943, pod jm. Věra Němotová); **Jásavé léto** (1944, pod jm. Věra Němotová); **Lépe je být pošetilý** (1946); **Josefina** (1947); **Prázdniny s Julií** (1970); **Přístav splněných snů** (1994 pod jm. V. Němotová).
(Janoušek, 1998)

Je víc než zřejmé, že si tato dosud žijící spisovatelka „zaslouží“, aby se jí v tomto oddílu diplomové práce věnovalo více prostoru, a proto se na

následujících řádcích pokusíme o stručnou analýzu jedné z jejích knih s dívčí hrdinkou, „čestnou zástupkyní“ autorčiny rozsáhlé tvorby. Zvolili jsme tedy humoristický román pro dívky **Prázdniny s Julií** z roku 1970, který sama autorka považuje za jeden ze svých nejzdařilejších.

Prázdniny s Julií – stručná analýza:

Román je plný mnoha nečekaných situací, nedorozumění, často líčených humornou formou, občas se nabízí i jistá podobnost s knihou Z. Jirotky „Saturnin“. Mladí hrdinové mnohdy hovoří hovorovým jazykem, což dodává postavám na autentičnosti a jistým způsobem tím tak pomáhá přiblížit se adolescentnímu čtenáři.

Pan Bohdan Bouček je milý starý mládenec, který má to „štěstí“, že jej osud obdařil rozpustilou neteří Julií. A aby toho nebylo málo, rozhodne se tato dívka, hlavní hrdinka příběhu strávit u strýce v jeho venkovském domku letní prázdniny. Jednoho dne zachrání strýček tonoucí vdovu Lauru a shodou dalších okolností a nedorozumění je vehnán do tenat této půvabné dámy s jejím úmyslem ne menším, než jsou kvapné zasnuby a vidina následné svatby. Pan Bouček se ovšem ženit nehodlá a právě tehdy zasáhne Julie a její přítel Alík a nabídnou svoji pomoc: odvezou a ukryjí strýčka před paní Laurou na Alíkovu chatu. Jenže Julie má ještě jeden plán – zatímco její strýc trpí v lesní chatě, Julie jeho domek pronajme letním hostům, s cílem si tak zpestřit „nudné“ prázdniny. Jejich přítomnost však spustí kolotoč zmatků, omylů, ale i nových citových vzplanutí a rozchodů. To vše se děje za asistence Julie, která se snaží co nejlépe plnit roli hostitelky a zároveň řešit každý nastalý problém. V jejím případě to ovšem neznamená nic jiného, než že každou „vyřešenou“ potíží přijde několik dalších, že s jednou potíží přijde několik dalších. Celou situaci vyřeší až nenadálý příjezd strýčka, který už na chatě nemůže vydržet. Jen těžce se smíruje s nezvanými návštěvníky, které nemůže vyhodit. S jeho příchodem ale začínají nedorozumění nanovo - ohlášené a zrušené zasnuby v jednom dni, ztráta a nález drahých perel toho času tam pobývající filmové hvězdy Mii Bodo

a v neposlední řadě pak tajná svatba jedné z ubytovaných slečen.. Zkrátka – není o humorné situace a nečekaná setkání nouze..

Úryvek z knihy:

“Strýček k Julii:

„Ty mlč,“ řekl pan Bouček s povzdechem.

„Nebýt tebe, tak tohle všechno nebylo. Ne že bych,“ dodal a obrátil se dvorně k paní Řehořové, „toho litoval. Ale co se tebe týče, jsem rád, že za týden jsou prázdniny u konce. Za ten týden toho snad už tak moc nedokážeš.“

„Tejden je dlouhá doba,“ řekla Julie snivě a popojela s křeslem do asparágusu. „Že jo, Alíku?“

„Jasan, Ju-ju,“ řekl oddaně Alík a galantně vyjel s křeslem ven do slunečního jasu.“

(Vavřincová, 2009, s.176)

Božena Benešová (30.11.1873 – 8.4.1936)

Tato prozaička, autorka společensko – psychologických próz, básnířka a literární kritička ve svých povídkách zachytila tragické osudy mladých lidí, především dívek na prahu dospělosti, střetávajících se se světem maloměšťáckého šosáctví a konvence, citové chudoby a životní prázdnoty a procházejících bolestným procesem poznávání a deziluze. Vycházela tak z vlastních zkušeností ze života v konzervativní společnosti. Postavy jejích románů svádějí zápas s vnitřní osamělostí a individualistickým sobectvím – se snahou navázat nové vztahy a sociální vazby.

Z díla se zaměřením na dívčí tematiku:

Nedobytá vítězství (1910); **Myšky** (1916); **Kruté mládí** (1917);
Kruté mládí (1917); **Tiché dívky** (1922); **Oblouzení** (1923);
Tiché dívky (1922); **Není člověku dovoleno** (1931); **Tři povídky** (1914); **Don Pablo, Don Pedro a Věra Lukášová** (1936).

*Božena Benešová (*30.11.1873 + 8.4.1936)|Životopisy|Studentský underground [online] .[cit.2012-03-13] Dostupné z:<<http://www.cesky-jazyk.cz/zivotopisy/bozena-benesova.html#ixzz1r6I1qZ11>>.*

Marie Majerová (1.2.1882 – 16.1.1967)

Tato prozaička, novinářka a od roku 1946 též národní umělkyně se zaměřením ve své tvorbě řadí k čelním představitelkám socialistického realismu.

V próze M. Majerové se objevuje jedno společné téma, a tím je neuspokojivé životní postavení žen a dívek ve společnosti. Toto téma nacházíme ve všech jejích dílech, v mnoha rovinách, formách a podobách (psychologické, milostné, etické či sociální), často v maloměšťáckých

rodinách, někdy pod společným jmenovatelem „buržoazie a třídní boj“. Autorka nahlíží na úděl ženy ve stylu „být ženou, znamená trpět“.

Z díla se zaměřením na dívčí tematiku:

Panenství (1907; zfilmováno r. 1937 - režisér O. Vávra); **Mučenky** (1921); **Dcery země** (1918); **Červené kvítí** (1912); **Nejkrásnější svět** (1923); **Robinsonka** (1940; zfilmováno r. 1956 - režisér J. Pleskot; r. 1974 – režisér K. Kachyňa).

Spisovatelé.cz – životopisy českých a světových spisovatelů [online].[cit.2012-03-13] Dostupné z:< <http://www.spisovatele.cz/marie-majerova>>.

Robinsonka – stručná analýza:

Román Marie Majerové **Robinsonka** představuje v próze pro dívky zásadní zvrat – dívčí hrdinka je zde (na rozdíl od představitelk do té doby publikovaných dívčích románek) líčena jako dívka s běžnými starostmi a radostmi, vhozena do řeky světa dospělých, do světa bez velkých iluzí, do světa tvrdé reality, aniž by uměla plavat.

Autorka zde objevila novodobého Robinsona, tentokrát ženského rodu: patnáctiletá studentka Bláza se po náhlé smrti své matky ocitá v situaci, kdy musí samostatně řešit problémy, bojovat s překážkami, být neustále ve střehu a v pohotovosti na svém „pustém ostrově“. Synonymem pro tento ostrov není nic jiného, než ztichlý a prázdný domov; dravou zvěří, nepřáteli a divochy, jež tu na Robinsonku číhají, jsou pak obyčejné všední úkoly a povinnosti jako úklid, praní, nákup, vaření, zkrátka starost o domácnost, která postrádá mamčinu přítomnost. Drobné, často přehlížené práce jsou překážkami dívce, která do té doby žila jen svými studentskými starostmi a radostmi. Teprve když vzniklé okolnosti donutí Blázu přiložit ruku k dílu, pochopí, jak důležitá, významná a neocenitelná byla matčina péče. Tehdy nejen že začne doceňovat manuální

práci, ale naučí se i respektu a pokoře. Role „učitele“ se ochotně zhostí prostá mladá služebná Tonička, jejíž jedinou vyšší školou byly život a tvrdá práce a která svou dobrotou a laskavostí pomůže Blaženě jako věrný Pátek překonat všechna nebezpečí a nástrahy. Konfrontace dětských robinsonských snů se skutečností pomáhá Bláze přeměnit se ze zhýčkaného jedináčka v samostatnou dívku

Ocitáme se v době 30. let 20. století. Hlavní hrdinka, čtrnáctiletá studentka Blažena Borová, zůstává po náhlé matčině smrti sama se svým otcem taxikářem a novorozeným bratříčkem Petříkem, který je prozatím ponechán v péči kojeneckého ústavu. Bezstarostné děvče se během jedné chvíle stane hospodyňkou, resp. snaží se jí být a pomoci tak tatínkovi, zdrceného ze smrti své ženy. Sama se musí potýkat s každodenními starostmi o domácnost i s nezvyklými potížemi v bytě, který jí najednou připadá jako pustý ostrov. Najednou si připadá opuštěná, stejně jako hrdina její oblíbené knížky – Robinson Crusoe. Osamocené „Robinsonce“ se stává velkou oporou kromě chápavého tatínka také laskavá susedka, mladá služebná Tonička, která se nakonec stane „náhradní“ maminkou Blažence i jejímu bratříčkovi.

Úryvek z knihy:

„Což neřekl Robinson: Zkušenost mě naučila nad ničím nezoufat?

Vzpomínala na ostrůvek pod Ohebem a představovala si, že je pokryt pralesem jako Ostrov Robinsonův a ona že se prodírá jeho houštinami, prochází se jeho kvetoucími lučinami a oči má oslněny skvoucími barvami papoušků. Celá hejna těch pestrých ptáků jí poletovala před očima a ona toužila, aby si mohla jednoho lapit a ochočit. Naučila by ho mluvit, a on by na ni volal: Robinsonko!“

(Majerová, 1940, 1.vyd., s. 153, 154)

Helena Šmahelová (14.6.1910 – 5.11.1997)

Tato prozaička je známá především svou tvorbou pro děti a dospívající mládež. Tematicky svou pozornost soustředila k sebeutváření dítěte a k jeho potřebě setrvalé citové odezvy, která v proměňující se soudobé rodině není odpovídajícím způsobem naplňována. Prózy Heleny Šmahelové proto často nabízely dětskému čtenáři východisko v neformálních dětských skupinách a akcentovaly motivy, zdůrazňující jejich výchovné působení při zachování spontánního a přirozeného rozvoje osobnosti protagonistů (**Mládí na křídlech, Karlínská číslo 5, Chrabrovka**); autorka usilovala také o sondy do nitra dospívajících dívek a pokoušela se o analýzu celého spektra příčin, které brání jejich touze po plném, opravdovém prožitku světa. Vykreslením složitosti dětské individuality a zpochybněním přínosu řízené kolektivní výchovy a jejího nadřazování výchově rodinné tak zaujal už na konci 50. let román pro dívky **Velké trápení**; průhledy do nitra dospívající hrdinky, nucené vyrovnávat se s chvatem moderního rodinného života a najít si vlastní životní opory, přiblížil cyklus próz **Magda, Dva týdny prázdnin a Jsem už velká dívka**; složitost dívčího dospívání byla i tématem prózy **Žárlivost**, obraz života harmonické rodiny, patrný i přes pubertální problémy citového vztahu sourozenců přinesla próza **Bratr a sestra**.

(Janoušek, 1998)

Svémi prózami pro mládež, zejména pak pro dívky se Helena Šmahelová právem řadí mezi význačné a neopomenutelné autory tohoto žánru. Podařilo se jí vytvořit typ dívčí představitelky s výraznými rysy upřímnosti, čínorodosti i citlivosti, se schopností aktivně čelit vnitřním i vnějším konfliktům. Ve své tvorbě klade velký důraz na respektování osobnosti dítěte, sleduje vývoj vztahů v rodině, kde akcentuje rovnoprávnost mezi ženou a mužem. Příběhy jejích postav jsou zasazeny do reálného světa, zachycují životní zkušenosti mladých dívek, jejich radosti i strasti, zklamání...

Z díla se zaměřením na dívčí tematiku:

Mládí na křídlech (1956); **Velké trápení** (1957; zfilmováno r.1974, režisér J. Hanibal, J. Svoboda); **Magda** (1959); **Jsem už velká dívka** (1963); **Velké trápení** (1957; zfilmováno r.1974, režisér J. Hanibal, J. Svoboda); **Magda** (1959); **Dobrá mysl** (1964); **Dva týdny prázdnin** (1966 - spolu s Jsem už velká dívka - součástí knihy Magda); **Bratr a sestra** (1973); **Žárlivost** (1975); **Vůně letních jablek** (1980); **Chrabrovka** (1981); **Já a moji drazí** (1985).

Spisovatelé.cz – životopisy českých a světových spisovatelů [online].[cit.2012-03-13] Dostupné z:< <http://www.spisovatele.cz/helena-smahelova>>.

Velké trápení – stručná analýza:

Románem *Velké trápení* pokračuje Helena Šmahelová ve stopách Marie Majerové v novém pojetí dívčích hrdinek, v duchu dívek „z masa a kostí“, s kladnými i zápornými povahovými rysy, dívek, které jsou schopny čelit obtížným životním situacím a dovedou „bojovat za dobro věci“. Zároveň zde autorka popisuje myšlenkové pochody hlavní hrdinky i charaktery lidí kolem ní. Kniha je vyprávěna ve 3. osobě, střídání času přítomného a minulého mnohdy ztěžuje orientaci v příběhu.

Román *Velké trápení* (tak je hlavní hrdince rodiči přezdíváno) pojednává o třináctileté Janě Tománkové, která se ocitá před rozvodem svých rodičů. Její jistoty se rozplývají, k tomu se přidávají neshody v rodině, problémy ve škole, a ještě navíc odloučení od matky a sestry Míši, neboť se za ní rozhodlo, že ona bude žít s otcem. Otec „Tlapa“ nezvládá výchovu své dcery, která není schopna nahradit matčinu roli v domácnosti a najednou ani plnit školní povinnosti, proto se rozhodne Janu umístit na čas do dětského domova. V domově je dívka zprvu neposlušná a vzdorovitá, nicméně začas si tam vybuduje nová přátelství, potká ji první láska a postupně se smiřuje se svým osudem. Mezitím si tatínek

najde přítelkyni a Jana se tak obává nejhoršího – nové „maminky“ v rodině. Jednoho dne ji otec pozve na výlet do Orlických hor. Jana však na místo setkání nedorazí. Rozhodne se navštívit maminku a sestru, které toho času žijí na venkově. Nakonec se u maminky sejde celá rodina, i s tatínkem, který se tam vypravil Janu hledat. Všichni jsou opět pohromadě, rodiče se usmíří a rozhodnou se začít znovu. Jana je po dlouhé době zase šťastná....

Úryvek z knihy:

Maminka k Janě: „Ale půjdeš ještě do domova, než budeme mít byt,“ řekla a Jana vydechla prudce a skoro s úlevou: „Ano! Já se tam vrátím!“ „Budeš mi muset vyprávět, jaké to tam je. Z tvých dopisů jsem se nedověděla skoro nic.“ Kdepak, pomyslíla si Jana. Cítila se najednou zkušenější než maminka. Kdyby maminka o dětech věděla, jaké mají rodiče, co všechno je potkalo, polekala by se, že jsem se zkazila. Nevěřila by, kolik jsem se toho od nich naučila, a především něco velmi zvláštního: vidět sama sebe, jako bych se dívala do zrcadla..... Nikdy, nikdy na děti nezapomenu! A budu asi provždy vědět, že mít domov a hodné rodiče není taková samozřejmost, jak si u nás v pražské škole děti myslí.“

(Šmahelová, 1979, 7.vyd., s. 291, 292)

Valja Stýblová (4.6.1922)

Tato prozaička a scenáristka, autorka psychologických románů a povídek pro mládež, vystudovala Fakultu všeobecného lékařství UK a až do počátku 90. let pracovala jako přednostka na fakultní neurologické klinice v Praze-Vinohradech. Naprostá většina její tvorby je alespoň zčásti věnována lékařské tematice; spisovatelka své dívčí hrdinky zasazuje obvykle do nemocničního prostředí. Protagonistky jsou konfrontovány s již zmíněným tématem buď osobně, přímo, jako je tomu ve dvojici knih, volně navzájem spjatých postavou studentky zdravotní školy a později zdravotní sestry (**Dům u nemocnice** a **Až**

bude padat hvězda), anebo zprostředkovaně, např. onemocněním člena rodiny (**Můj brácha**). Hrdinky jsou vykreslovány nejen po stránce povahové, ale též etické, autorka navíc aplikuje do děje i výchovný a pedagogický záměr.

Z díla se zaměřením na dívčí tematiku:

Dům u nemocnice (1959); **Až bude padat hvězda** (1966).

(Janoušek, 1998)

Ilona Borská (9.11.1928 – 27.12.2007)

Tato básnířka a prozaička ve svých románech pro mládež citlivě zachytila problémy dospívajících s jejich další životní orientací (**Ve čtvrtek budeme dospělí**, **Cesta pro Hanku**, **Hanka v Paříži**); některá její díla obsahují též detektivní zápletku (**Komu zlatá brusle?**, **Trubadúři a ztracená švadlena**).

Z díla se zaměřením na dívčí tematiku:

Komu zlatá brusle? (1974 - ze sportovního prostředí s detektivní zápletkou); **Trubadúři a ztracená švadlena** (1983); **Ve čtvrtek budeme dospělí** (1977 - příběh jedné třídy pražského gymnázia); **Cesta pro Hanku** (1993 - román pro dívky citlivě zachycující problémy dospívání); **Hanka v Paříži** (1995 - volné pokračování).

(Janoušek, 1995)

Iva Hercíková (2.11.1935 – 27.1.2007)

Tato spisovatelka a vystudovala dramaturgii a divadelní vědu na DAMU v Praze. Od poloviny 60. let pracovala v divadelní redakci agentury Dilia. V následujících letech se živila též jako dramaturgyně a scénáristka ve spolupráci s filmem a televizí. Je autorkou několika rozhlasových her.

Spisovatelé.cz – životopisy českých a světových spisovatelů [online].[cit.2012-03-14] Dostupné z:< <http://www.spisovatele.cz/iva-hercikova> >.

Iva Hercíková - jako host ve vysílání Českého rozhlasu 1 - Radiožurnál (r. 2003) na otázku, jakým tématům se ve své tvorbě věnuje, uvedla, že všechny její knihy mají jedno ústřední téma:

*"...které třeba je trošku skryté v těch knížkách, ale je ve všech. A to je téma - myslím trochu moderní - je to o osamělosti. **Pět holek na krku**, které mi založily kariéru, spisovatelčí, tak ty jsou o tom, že děvče se chce dostat do kolektivu. Teda to zní sice tak jako socialisticky, ale je to pravda, že hlavně třeba v pubertě je to začlenění mezi spolužáky a přátele dost důležité. A to si myslím že se táhne jako taková nit všemi knížkami."*

RADIO PRAHA – *Iva Hercíková: Osamělost se táhne jako nit mými knížkami* [online].[cit.2012-03-19] Dostupné z:<<http://www.radio.cz/cz/rubrika/knihy/iva-hercikova-osamelost-se-tahne-jako-nit-mymi-knihami>>.

Z díla se zaměřením na dívčí tematiku:

Pět holek na krku (1966 - beletristická prvotina, která byla přeložena do mnoha jazyků a r. 1967 zfilmována režisérem Evaldem Schormem); **Trest** (1971); **Druhá láska** (1973); **Nataša** (1980 - série tří výše uvedených knih vydaných souborně); **Čekání** (1970); **Jsem nebe** (1970 - příběh prvních lásek

dvou šestnáctiletých dívek); **Andrsenka** (1978 - o dívce, která si ráda vymýšlí, což ji dostane do nesnází); **Jak namalovat ptáčka** (1980); **Sůvy** (1982).

Spisovatelé.cz – životopisy českých a světových spisovatelů [online].[cit.2012-03-14] Dostupné z: < <http://www.spisovatele.cz/iva-hercikova> >.

Andrsenka – stručná analýza:

Hrdinkou novely je čtrnáctiletá dívka Andrea, pihatá, zrzavá, dle svých slov „zkrátka ošklivá“. Přezdívku „Andrsenka“ si „vysloužila“ pro svůj až chorobný sklon k lhaní a vymýšlení si – ať už z nutnosti (pozdní příchod domů) či jen tak z kratochvíle. Občas se do svých výmyslů zaplete tak, že již přestává všechna legrace... Často se uchyluje i do světa fantazie, ráda by vynalezla stroj času.. Tedy v případě, že by jí nevyšla kariéra herečky, ráda by totiž šla v otcových šlépějích... Téměř celé její okolí ji považuje za podivína, vyjma jedné staré paní z parku, které Andrea říká „babička Houžvička“. Ta ji v její herecké kariéře podporuje, je jí oporou, a to nejen oplátkou za Andreinu výpomoc v domácnosti. Jednou se na škole pořádá konkurz do filmu, Andrea se přihlásí, nicméně neuspěje... Než by řekla „Houžvičce a tatínkovi pravdu, uchýlí se k rafinované lži, která jí následně způsobí nejednu komplikaci. Proto se nakonec rozhodne přiznat a říci pravdu. Po této zkušenosti si dá slavnostní předsevzetí: „Už nikdy nebudu lhát!“.....

Autorka se ve své knize snaží působit na čtenáře výchovně, a to v duchu známého přísloví „Lež má krátké nohy...“. I v tomto románu se vyskytuje téma „osamělost“, a to právě v případě hlavní hrdinky. Ta se cítí velmi opuštěná, ať už se tak děje z důvodu nepochopení svým okolím či zaneprázdněnosti rodičů (otec je herec, maminka má spoustu práce s malými dvojčaty). Palčivá potřeba kamarádství, pomoci jeden druhému... to jsou další motta tohoto příběhu....

Úryvek z knihy:

„Před oknem nebylo nic zajímavého, abych na to mohla takovou dobu zírat, a i kdyby se snad něco našlo, stejně bych to neviděla, protože jsem se vznášela na růžových obláčkách svých snů. Probral mě teprve pach spáleného dřeva. Rozžhavená žehlička ležela pokojně na desce stolu a už navěky se tam otiskovala. ÚK čili ú-ká čili úplná katastrofa. „To nic,“ řekla Houžvička. „Já vím. Jenom zničený stůl.“ „Mohla bys nadělat stejné obtisky kolem dokola, jako že je to schválně. Vypalovaný stoleček.“ Byla skvělá, úplně a naprosto skvělá. „Copak ses tak zamyslela?“ „Napadlo mě, jestli by nebylo lepší stát se spisovatelkou,“ řekla jsem popravdě. „Herečky stárnou.“ Zachichotala se. „Všichni stárnou.“ Ona to musela vědět; bylo jí čtyřiaosmdesát let. Šestkrát tolik jako mně. Opatrně jsem oškrabávala žehličku, která vypadala jako postižená černou vyrážkou, a myslela jsem na to, že mě čeká ještě sedmdesát roků, než budu takhle bezmocně ležet na posteli a čekat, kdo si na mě vzpomene. „Na herečkách je víc vidět, že stárnou, než na spisovatelkách. Tam to tak nevadí. Ale zdá se mi trochu nudné, pořád jen sedět a vymýšlet příběhy.“ Houžvička se znovu zachechtala. Měla chraplavý hlas jak nějaká čarodějnice nebo džezová zpěvačka. „Tobě přece nedělá vymyšlení příběhů potíže. Ty si jich za den vymyslíš třeba deset.“ Přikývla jsem.“

(Hercíková, 1978, 2. vyd., s. 5, 6)

Stanislav Rudolf (16.2.1932)

Tento spisovatel, známý především jako autor dívčích románů, ale také jako filmový scénárista, zastával od poloviny 80. let vedoucí post ve Čtvrté dramaturgické skupině Filmového studia Barrandov. Po maturitě na reálném gymnáziu v rodném Jičíně absolvoval pedagogickou fakultu v Českých Budějovicích a následně přijal místo kantora na základní škole v Písku, později v Lázních Běláhrad. Svě vědomosti si prohloubil i během svých dalších studií na Vysoké škole pedagogické v Praze; v šedesátých letech pak přednášel na

pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Brandýse nad Labem českou literaturu a teorii literatury.

Stanislav Rudolf - *Knihovnicka.net* [online].[cit.2012-03-14] Dostupné z:

<<http://www.knihovnicka.net/autor/219-rudolf-stanislav/zivotopis-%20biografie/>>.

Ve svých románech s dívčími hrdinkami autor přistupuje s velkou citlivostí a pochopením k tématům jako je první láska, problémy ve škole, neshody s rodiči, dívčí rivalita, různé druhy komplexů aj. A prostřednictvím svých protagonistek se snaží čtenářky povzbudit, motivovat, dodat jim odvalu při jejich překonávání. Autenticita děje je umocněna i stylem psaní – spisovná čeština je prokládána hovorovou mluvou.

Při psaní svých příběhů se spisovatel inspiroje obdobím svého kantorského působení na vesnické škole.

“Studoval jsem na Pedagogické fakultě Karlovy univerzity v Českých Budějovicích.... Odpromoval a začal učit na vesnické škole. Tady jsem se vlastně denně už na osudech jiných přesvědčoval, jak důležité a ničím nezaměnitelné je pro celý život člověka dětství a dospívání.”

(Rudolf, 2002, s. 10, 11)

Z díla se zaměřením na dívčí tematiku:

Metráček aneb Nemožně tlustá holka (1969); **Něžně háčkový čas** (1973); **Nebreč, Lucie** (1972); **Jak to dopadlo** (leporelo); **Kopretiny pro zámeckou paní** (1973); **Údolí krásných žab** (1973); **Nepřeletí mne ptáci** (1974); **Modrý děšť** (1975); **Časová ztráta** – (1988); **Milionová holka** (1976); **Metráček II aneb Kostí jsou vrženy** (1977); **Myš dobré naděje**; **V každém okně Julie**; **Na semaforu zelená** (1980); **Malý vodní had**; **Pusinky** (1985); **To jsme, prosím, nebrali!** (1988); **Petra a Dominik**; **Deník pampelišky** (1991); **Konkurs na anděla**; **Blíženci** (1992); **První polovina nebe** (1993); **Zatmění**

srdce; Knížka pro zamilované holky; Kalendář pro zamilované holky – (1995); Pozor, kočky!; Budu na tebe čekat, lásko!; Holkám se nedá věřit?; Reklama na lásku; Někdy přijde i láska; Krásky a jejich superlásky (2002).

(Rudolf, 2002)

Metráček – stručná analýza:

(I. Nemožně tlustá holka, II. Kosti jsou vrženy)

“Na základní škole v Lázních Bělohradě jsem také učil dívku, která měla přímo ideální tělesné míry. 100, 100, 100. Ale vybíjenou přitom hrála parádně!

Napsal jsem o ní asi 250 stránek a rukopis odnesl do Státního nakladatelství dětské knihy. To se psal rok 1965. Po pěti letech Metráčka vydali, později I zfilmovali.”

(Rudolf, 2002, s. 10, 11)

V prvním díle vypráví autor o životních nesnázích tehdy čtrnáctileté Jitky Pažoutové, která má nějaké to kilo své tělesné váhy navíc. Navíc jsou tu časté neshody s rodiči a neopětovaná první láska k chlapci Petrovi. Její život ale nabere nový směr, když v sobě jednoho dne objeví talent k míčovým hrám, respektive k vybíjené. Začíná se jí dařit a dostává nabídku trénovat ve vrhu koulí. Právě díky atletice a přátelství se sportovcem Honzou, kterého při té příležitosti poznává, se postupně svých komplexů zbavuje.

V druhém díle, o rok později, už zastihneme hlavní hrdinku Jitku na zdravotnické škole. Studium jí nečiní potíže, navštěvuje taneční kurzy, dál chodí s Honzou. Mohla by tedy být šťastná... Kdyby se smířila s tím, že její chlapec chce na atletické dráze i v životě vítězit nečestným způsobem. Je jím totiž požádána o obstarání povzbuzujícího léku Efedrin. V nemocnici se na

krádež přijde a poté, co je z ní obviněna jiná dívka, Jitka se k ní rozhodne přiznat. Navíc zjišťuje, že Honza by mohl být na medikamentu závislý, a proto následně lahvičku s Efedrinem rozbije, poté, co jí od něho lstí vyláká. Tím jejich vztah skončí. Citovou náklonnost ze strany mladíka vystřídala vypočítavost... Nicméně nová láska na sebe nenechá dlouho čekat: Jitčin pacient, chlapec Vašek, kterého v nemocnici ošetřuje, jí daruje kytici růží a vyzná se jí ze svých citů...

Úryvek z knihy:

Z okresního turnaje ve vybíjené děvčat:

*„Seřadily jsme se na postranní čáře. Andula běžel kapitánce soupeře stisknout ruku. Zůstala jsem stát v čel našeho družstva. A náhle tělocvična jako když vybuchne smíchem. Ozval se chlapecký hlas, zřetelný a posměvačný: „**Metráček!!!**“ Platilo to mně. Podívala jsem se za hlasem. Vysoký snědý kluk ukazoval na mě ostatním a opakoval: **Metráček!!!**....A hned jsem slyšela další volání: „**Ať žije družstvo metráčků!!!**“ Zdálo se mi, že padnu do mdlob... **Ostuda!!!** Slzy se mi draly do očí. Nemohla jsem tomu zabránit, cítila jsem na sobě pohledy celého sálu, všichni se pásli na mé **nemožné tloušťce!**“*

(Rudolf, 1993, s.65, 66)

Eliška Horelová (23.5.1925)

Tato prozaička, básnířka a autorka knih pro děti a mládež vyučovala na základních školách ve Středočeském kraji a současně se věnovala studiu českého jazyka a dějepisu na Pedagogické fakultě v Praze, poté pedagogice a psychologii na Filozofické fakultě UK (PhDr. 1952). V roce 1956 nastoupila do nově založeného Ústavu pro další vzdělávání učitelů (později Krajský pedagogický ústav), kde vedla kabinet mimoškolní výchovy. Roku 1959 přešla jako odborná pracovnice v oboru teorie výchovy do Výzkumného ústavu pedagogického a v roce 1963 se stala odbornou asistentkou na katedře

pedagogiky Filozofické fakulty UK. Kandidátskou práci „Vzory a ideály jako prostředek formování osobnosti žáka staršího školního věku“ měla možnost obhájit až s dvacetiletým zpožděním v roce 1990 (CSc.). Od roku 1983 se věnuje výhradně spisovatelské činnosti.

(Janoušek, 1995)

Své celoživotní dílo zasvětila spisovatelka E. Horelová především dětem a mládeži. Charakteristickým znakem jejích próz je schopnost pohledu na život a každodenní radosti i strasti z dětské perspektivy; autorka klade důraz na morální hodnoty. Ve svých příbězích čerpá z prostředí rodiny (**Nemožná holka** – dospívající hrdinka se musí vyrovnat s poznáním, že byla svými rodiči osvojena, a prožít krutou deziluzi při setkání se svou biologickou matkou, těžkou alkoholičkou) i školy (**Stěhovaví ptáci**, **Štěstí má jméno Jonáš**), z prázdninových příhod a zážitků (**Pojď, dáme sbohem žízni!**, **Léto, jako když vyšije**). Pro romány Horelové je též typický její cit pro jazyk – umí vystihnout charaktery různých věkových skupin, obzvláště pak u mládeže – slang nevyjímá, ale také její smysl pro humor a jemná ironie.

Své celoživotní dílo zasvětila spisovatelka E. Horelová především dětem a mládeži. Charakteristickým znakem jejích próz je schopnost pohledu na život a každodenní radosti i strasti z dětské perspektivy; autorka klade důraz na morální hodnoty. Ve svých příbězích čerpá z prostředí rodiny i školy, z prázdninových příhod a zážitků. Pro romány Horelové je též typický její cit pro jazyk – umí vystihnout charaktery různých věkových skupin, obzvláště pak u mládeže – slang nevyjímá, ale také její smysl pro humor a jemná ironie.

Z díla se zaměřením na dívčí tematiku:

Stěhovaví ptáci (1974); **Štěstí má jméno Jonáš** (1977); **Pojď, dáme sbohem žízni!** (1979); **Léto, jako když vyšije** (1979); **Nemožná holka** (1984).

Spisovatelé.cz – životopisy českých a světových spisovatelů [online]. [cit. 2012-03-18] Dostupné z: < <http://www.spisovatele.cz/eliska-horelova> >.

Jaromíra Kolárová (24.8.1919 – 21.1.2006)

Tato prozaička, dramatička a autorka literatury pro mládež byla též známá jako filmová a televizní scénáristka - filmy: **Holky z porcelánu**, **Léto s kovbojem** aj.; podle jejích próz vznikly mimo jiné také filmy **Dívka s mušlí** nebo **Veronika, prostě nika**. Z jejích prací pro děti a dospívající dívky dosáhly zvláštní čtenářské obliby výše zmíněné, filmovým zpracováním ovlivněné novely **Holky z porcelánu** a **Léto s kovbojem**.

Z díla se zaměřením na dívčí tematiku:

Cizí děti (1975 - soubor třech následujících povídek: **Dívka s mušlí** – 1980 film, rež. J. Svoboda; **Co Hedvika neřekla** - 1995 film, rež. J. Svoboda; **Baculka a Maculka**); **Holky z porcelánu** (1976 - film - rež. J. Herz); **Léto s kovbojem** (1979 - film - rež. I. Novák); **Veronika, prostě Nika** (1983 - film - rež. L. Koutná); **Proč právě já?** (1998); **Co Hedvika neřekla** (1995 - literární předloha TV hry, r. Jiří Svoboda).
(Janoušek, 1995)

Veronika, prostě Nika – stručná analýza:

Hrdinkou knížky je dvanáctiletá Veronika, které říkají Nika. Dívka má spoustu ztřeštěných nápadů, které se často nelíbí jejím rodičům, ani jejímu staršímu bratrovi Martinovi či kamarádům, natož pak učitelům ve škole. Mnohé z jejích bláznivých nápadů se proměňují v průšvihy, na něž často doplácí její bratr. Do jejich domu se přistěhuje třináctiletý kluk Tomáš, který se stane Martinovým kamarádem i spolužákem. Veronika na jejich přátelství žárlí a provádí oběma chlapcům naschvály. O Tomáše se nějaký čas stará jeho prababička, neboť mu rodiče odjeli jako lékaři služebně do Afriky. Veronika by si přála psa, ale její rodiče o tom nechtějí ani slyšet (povolili jí pouze drobné hlodavce a hada (užovku)). Její láska ke zvířatům se jí málem stane osudnou, když se jednoho dne nechá nalákat od neznámého muže na noční „hon“ na ježka, což se později ukáže jako mužova lest, aby dívce mohl ublížit. Ta jen

díky zásahu Tomáše a Martina jen se štěstím vyvázne pouze se zlomenou nohou a pár odřeninami.. Pro Veroniku má tato situace cennou zkušenost: „nikdy se nebavit a nikam nechodit s cizími pány“....

Autorka se prostřednictvím hlavní hrdinky pokusila výchovně zapůsobit na malé čtenářky (čtenáře). Ve snaze se jim maximálně přizpůsobit, upravila dialogy malých hrdinů (zejména svým způsobem vyjadřování) adekvátně jejich věku.

Úryvek z knihy:

..... „A sotva skončily všechny hrůzy dezinfekce, rentgenů, injekcí a mokrých obvazů, sotva se bolest zakutala do sádry, čekal Niku s rodiči zvědavý pán. „Jak vypadal ten člověk, vzpomeň si.“ „Normálně.“ Byl starý asi jako tvůj táta?“ „Starší.“ „Asi jako dědeček?“ „To ne.“ „Jaké měl vlasy?“ „Obyčejné. Takové... takové nijaké...“ „Tomáš Fiala říkal, že měl pleš.“ „Aha, Tomáš ho přece viděl, on bude všechno vědět, určitě.“ „Jen ho zahlédl. Zády. Zřejmě předstíral, že si zavazuje botu, a pak prý najednou zmizel.“ „Ano, to je pravda. Vždycky se rozplynul jako v pohádce.“ Vyšetřující vypadal dost rozpačitě. „Naše Nika je totiž blázen do zvířat,“ vysvětlila maminka. „Taky na ně doplatila,“ dodal táta. „Copak zvířata, s těmi člověk ví, na čem je, s lidmi musíš být ostražitější, Veroniko.“

(Kolářová, 1983, s.103, 104)

Zdeňka Bezděková (19.4.1907 – 12.8.1999)

Tato prozaička, literární historička, překladatelka a autorka knih pro děti a mládež působila od poloviny 30. let jako učitelka na měšťanské škole a později na gymnáziu v Českých Budějovicích, po válce pak v Sušici

a v Praze. Od 1949 přednášela českou a slovenskou literaturu a později literaturu pro mládež na Pedagogické fakultě v Českých Budějovicích, kde byla také vedoucí katedry filologie. Je autorkou mnoha učebních textů k dějinám naší literatury.

Klasickou knihou české literatury pro mládež se stal její román **Říkali mi Leni** (o dítěti zavlčeném za druhé světové války do Německa), který byl původně napsán pro dospělé, až později přepracován pro mladé čtenáře. V pokračování hrdinčina osudu (již v osvobozené domovině) v knize **Štěstí přijde zítra** i v dalších dívčích románech **Prázdniny v Tanapu** a **Marta věří na zázrak** se Bezděková soustředila na vykreslení psychologie současné mládeže.

Z díla se zaměřením na dívčí tematiku:

Říkali mi Leni (1948; přepracováno 1959); **Štěstí přijde zítra** (1960 - volné pokračování výše uvedeného románu); **Prázdniny v Tanapu** (1973); **Marta věří na zázrak** (1974).

(Janoušek, 1995)

Zdeňka Bezděková se ve všech svých dílech projevuje jako citlivá a vnímavá pozorovatelka světa dětí i mládeže. Autorka v nich klade důraz zejména na citové a etické hodnoty, jako jsou mateřská láska, potřeba domova a bezpečí, potřeba sounáležitosti, spravedlnost a lidskost.

Důkazem toho je i pravděpodobně nejznámější autorčina próza pro děti či spíše pro dívky **Říkali mi Leni**, která patřila po řadu let mezi povinnou školní četbu.

Říkali mi Leni – stručný obsah:

V poutavě vyprávěném příběhu nás autorka seznamuje s osudem malé, desetileté holčičky Alenky Sýkorové, která byla, stejně jako mnoho dalších dětí árijského typu, během druhé světové války odebrána českým rodičům a zavlčena do Německa na převýchovu, kde následně získává nejen nové jméno – Leni Freiwald, ale i novou identitu. Dívence se v závěru příběhu díky pomoci jejího učitele Bauma (zapřísáhlého antifašisty) podaří zjistit svoji totožnost a po mnoha peripetiích se vrací zpět do své rodné vlasti, kde se setkává se svou skutečnou maminkou....

Iva Procházková (13.6.1953)

Tato spisovatelka, autorka próz pro děti, dramatička a scenáristka se narodila v rodině spisovatele Jana Procházky, který se roku 1968 stal jednou z předních osobností Pražského jara (po sovětské okupaci byl prohlášen za nepřítele státu). Po maturitě na pražském gymnáziu J.Nerudy nemohla z politických důvodů dále studovat; prošla řadou zaměstnání. V roce 1983 emigrovala se celou rodinou do Rakouska; odkud se pak r. 1986 přestěhovala do západoněmecké Kostnice, kde spolu s manželem, režisérem I. Pokorným založili autorské divadlo Schlauer Kater. Od roku 1988 žili v Brémách, kde spolupracovali s divadlem Theater im Packhausam. I. Borská psala divadelní hry a knihy, především pro děti a mládež. Některé byly oceněny prestižními literárními cenami (r. 1992 ocenění za literaturu „Zlatá stuha“ za román **Čas tajných přání**). V roce 1995 se vrátila do České republiky, kde se i nadále věnuje spisovatelské dráze.

Spisovatelé.cz – životopisy českých a světových spisovatelů [online].[cit.2012-03-19] Dostupné z:< <http://www.spisovatele.cz/iva-prochazkova> >.

V prózách Ivy Procházkové, a to nejen v těch s dívčími hrdinkami, se objevuje do té doby téměř tabuizované téma „outsiderství“. Značnou roli v nich hraje též snaha o dialog, touha po vzájemném pochopení a úsilí vytvořit prostředí důvěry a jistoty (např. v románu **Pět minut před večeří** – osou příběhu je dialog mezi malou dcerou a jejím otcem). Dalším ožehavým tématem, kterým se autorka zabývá, je život dítěte v neúplné rodině (kniha **Červenec má oslí uši**) či problémy dospívání, prvních lásek a s tím spojených i možných pokusů mladých dívek o sebevraždu (román **Karolína, stručný život šestnáctileté**). Její příběhy jsou často koncipovány do prostředí let osmdesátých, do doby totalitního režimu, do doby reálného socialismu, tedy do doby, kdy byla sama spisovatelka nucena z politických důvodů opustit rodné Československo. Dalšími zpracovanými motivy prózy I. Procházkové jsou tedy i cesta k hledání domova a identity a jisté fantazijní ozvláštnění (**Čas tajných přání**). Závěrem lze tudíž konstatovat, že její dílo obsahuje zřetelné myšlenky a situace, kterými chce autorka svému malému/mladému čtenáři sdělit to podstatné – ukázat mu správnou cestu a nenásilným způsobem mu poskytnout možnost dosáhnout nových, pro život cenných zkušeností.

Z díla se zaměřením na dívčí tematiku:

Pět minut před večeří (německy 1992; česky 1996); **Červenec má oslí uši** (německy 1987, česky 1992); **Čas tajných přání** (německy 1984, česky 1995); **Karolína, stručný život šestnáctileté** (1999, německy 2001).

Spisovatelé.cz – životopisy českých a světových spisovatelů [online]. [cit. 2012-03-19] Dostupné z: < <http://www.spisovatele.cz/iva-prochazkova> >.

Eva Bernardinová (4.11.1931)

Tato prozaička a básnířka, autorka knih pro děti a mládež, vystudovala filozofickou fakultu UK (obor čeština – literární věda) a v roce 1956 získala

doktorát filozofie. Po tříletém působení v literární redakci Českého rozhlasu v Praze následovala manžela na stavbu Orlické přehrady do obce Solenice, kde do roku 1961 pracovala jako knihovnice, následně se počala věnovat spisovatelské činnosti. Právě prostředí Solenic se jí stalo trvalým inspiračním zdrojem pro literární tvorbu. V roce 1982 se vrátila do Prahy, kde mimo jiné působila v Památníku národního písemnictví. Počátkem 90. let 20. století se zasloužila o zrod projektu Book handicap, věnovala se též spolupráci se školami pro nevidomé.

(Janoušek, 1995)

Počátkem 90. let minulého století vstupuje Bernardinová na pole dívčí četby, a to pentalogií o dívce Blance, kterou sleduje od počátků její puberty až po dospělost. V této sérii rozvíjí milostné zážitky a zkušenosti studentky gymnázia a nevyhýbá se ani tématům, jako jsou lesbická láska, promiskuita, manželská nevěra v rodině (vlastního otce), drogová závislost či problémy v souvislosti s výchovou mentálně postiženého dítěte v rodině; neobchází ani téma spojené s problematikou péče o staré, nemocné a opuštěné lidi. V posledních dílech k nim přibýly i pokusy o nastínění a interpretaci historických událostí a současné politické situace.

AUTOŘI – *Eva Bernardinová* – *Portál české literatury* [online]. [cit. 2012-03-20] Dostupné z: <<http://www.czechlit.cz/autori/bernardinova-eva/>>.

Eva Bernardinová je, jak bylo již dříve zmíněno, typickou představitelkou prózy pro dívky 90. let 20. století, takové prózy, kde se senzitivita a hledání vlastní identity začíná prolínat s aktuálními problémy doby – objevuje se sexuální otevřenost, s níž se v dívčích románech dosud nepracovalo, rozkrývá se řada témat, do té doby v tomto typu literatury tabuizovaných (kromě zmíněné sexuální výchovy pak např. výchova náboženská, mentální či fyzický handicap aj.)

Náměty ke svým příběhům též čerpá z osobních zkušeností (krásný vztah s rodiči, rozpad manželství – odchod partnera, život na venkově – Solenice, angažovanost v oblasti handicapovaných aj..

Z díla se zaměřením na dívčí tematiku:

Pentalogie: Blanka, obyčejná holka (1993); Blanko, usmívej se (1994); Blanka, obyčejná holka (1993); Blanko, představ si (1995); Ahoj Blanko! (1998); Blanka a Jirka (2003).

(Janoušek, 1995)

Lenka Lanczová (29.12.1964)

Tato autorka románů pro dívky patří k našim nejproduktivnějším a nejčtenějším spisovatelům, každoročně vydává průměrně tři až čtyři knihy a dosud vydala přes padesát knih, které vyšly vesměs v nakladatelství Víkend. Svůj první literární pokus napsala už ve třinácti, schovala jej však „do šuplíku“, dále upravovala a vydala až po revoluci. Jednalo se o knihu **Znamení Blíženců**. Od roku 1987 je zaměstnána v městské knihovně ve Slavonicích. Má dvě děti, syn David se věnuje poezii, dcera Sandra jde v matčiných slépějích, též se orientuje na dívčí literaturu. Lenka Lanczová je nositelkou četných ocenění a umísťuje se na předních místech čtenářských anket. Obrovského čtenářského úspěchu dosáhla např. v celostátní anketě Moje kniha z roku 2004, kdy se 19 jejích titulů dostalo do žebříčku prvních 250 nejoblíbenějších knih všech dob a zvítězila v žebříčku českých autorů.

Lenka Lanczová –WIKIPEDIE [online].[cit.2012-03-22] Dostupné z:

<http://www.cs.wikipedia.org/wiki/Lenka_Lanczov%C3%A1>.

*„Hlavní hrdinkou jejích knih je většinou dospívající dívka, která řeší své problémy s mezilidskými vztahy, často protože je nějakým způsobem odlišná od svého okolí. Autorka ve svých knihách píše o mladých nejen pro mladé. Z jejích knih číší jakési ponaučení, to je však naprosto přirozené. Mladí lidé je tak nevnímají jako pokus o mentorování. V dvoudílném románu **Lucky Luk**, který je svým způsobem výjimkou v její tvorbě, je hlavním hrdinou starší kluk, který má problémy nejen s láskou, když potkává a ztrácí svou osudovou ženu, ale v prvním díle se také potýká se zákonem a dostane se až do vězení. Až na výjimky představuje každá kniha samostatný román.“*

Lenka Lanczová –WIKIPEDIE [online].[cit.2012-03-22] Dostupné z:

<http://www.cs.wikipedia.org/wiki/Lenka_Lanczov%C3%A1>.

Ve všech svých prózách se Lanczová zabývá psychologií dospívajících dívek, s otevřeností a reálně zobrazuje současná děvčata se všemi jejich problémy, starostmi a radostmi (první lásky, přátelství, falešné kamarádství, vztahy s rodinou, ostatní mezilidské vztahy nevyjímaje). Autorka se nevyhýbá ani přímé konfrontaci svých dívčích hrdinek s jevy negativními (drogy, alkoholismus, gamblerství, anorexie, bulimie, incest, interrupce, trauma po znásilnění apod). Nementoruje a nepoučuje, nevynáší soudy, přesto její romány působí výchovně. Lanczová totiž právě na příkladech svých dívčích hrdinek (obvykle se tak děje během vzájemných dialogů) a jejich prožitků ukazuje, „která cesta je ta správná“, co všechno se může stát, pokud se z té cesty sejde a s jakými následky.. Nechává čtenářkám prostor zorientovat se, najít sama sebe na prahu dospívání. Navzdory výše uvedenému je však třeba konstatovat, že knihy Lanczové jsou psány ve znamení stereotypnosti jak v oblasti motivické, tak kompoziční.

Obecně lze říci, že romány Lenky Lanczové jsou psány spisovným jazykem - v ich-formě, jen v přímé řeči a vnitřních monolozích je užitá obecná, nespisovná čeština a v některých pasážích se pak objevují i vulgarismy. Zřejmě

se tak děje záměrně: autorka se tím chce přiblížit generaci, pro kterou píše, neboť i její hrdinky jsou pubescentky. Volí tedy jazykové prostředky, které současná mládež užívá; vede v patrnosti i velkou oblibu děvčat v módním oblékání (uvádí i značky v některých případech!), jde „s dobou“ i co se technických vymožeností týče (postavy jejích románů komunikují i prostřednictvím mobilních telefonů či ICQ.).

Z díla se zaměřením na dívčí tematiku:

Počkej na mě, Radko! (1992); **Podej mi ruku, Radko!** (1994); **Pojď se mnou, Radko!** (1997); **Znamení Blíženců** (1994); **Panna nebo Blíženec** (1995); **Zadáno pro Blížence** (1995); **Prázdniny pro zaláskované** (1994); **Š jako Šarlota** (1994); **Hvězda naděje** (1994); **Lucky Luk 1** (1995); **Lucky Luk 2** (1996); **Království za botu** (1995); **Blbej fór** (1995); **Tajná láska** (1996); **Mokrá louka** (1996); **Super koťata** (1996); **Past na kočku** (1996); **Zlodějka snů** (1996); **Všechno bude fajn** (1997); **Srdcový kluk** (1997); **Sólo pro Kristýnu** (1997); **Oranžové blues** (1997); **Tři na lásku** (1998); **Stopa v mém srdci** (1998); **Souhvězdí Labutě** (1998); **Dva kroky od ráje** (1998); **Most do Země lásky** (1999); **Střípky mých lásek** (1999); **Půlnoční sny** (1999); **Sonáta pro dvě srdce** (1999); **Kam se vytrácí láska** (2000); **Kde končí svět** (2000); **Hořká chuť lásky** (2001); **Postel plná růží** (2002); **Pár minut lásky** (2002); **Deváté nebe** (2003); **Mokrá náruč léta** (2003); **Doteky noci** (2004); **Kapky rosy** (2004); **Lásky a nálezy** (2004); **Sběratelka polibků** (2005); **Čas něhy** (2005); **Šeptej do ticha** (2005); **Andělé noci** (2006); **Zašeptej do vlasů** (2006); **Nebe plné hvězd** (2006); **Hříšná touha** (2006); **Náhradní princ** (2007); **Letní něžnosti** (2007); **Vůně deště** (2008); **Potížistka** (2008); **Manželky, milenky, zoufalky** (2009); **Pošeptej po větru** (2009); **Milenky a hříšníci** (2010); **Třináctá komnata** (2010); **Létem políbená** (2011).

Lenka Lanczová –WIKIPEDIE [online].[cit.2012-03-22] Dostupné z:
<http://www.cs.wikipedia.org/wiki/Lenka_Lanczov%C3%A1>.

Znamení Blíženců – stručný obsah:

Hlavní hrdinkou románu je čtrnáctiletá Eva Veselá. Dívka nemá valné mínění ani o svém zevnějšku, ani o svých vlastnostech. Během jednoho léta se ale vše změní. V prostřední prázdninového tábora a zejména pod vlivem své první lásky, jíž je obdivovaný osmnáctiletý gymnazista přezdíváný Dick, se z nevyzrálé a zakomplexované Evy stává sebevědomá mladá dívka.

Úryvek z knihy:

„Jmenuji se Eva Veselá, což pokládám za obyčejné a všední jméno. Přála bych si být Sandra, a jelikož to nejde, jmenují se tak všechny moje panenky z doby, kdy jsem si hrála. Sandra Veselá by, ruku na srdce, příliš parády nenadělala. Naši říkají, že Eva je hezké krátké jméno s nejdelsí tradicí a lepší než nějaká moderna. Jsou totiž, hlavně táta, konzervativní. Na druhou stranu je fakt, že jedna moje spolužačka se jmenuje Afrodita a má s tím dost problémů. Tak nevím. Podle bábiny je všechno zlé k něčemu dobré a darovanému koni na zuby nehleď. Babička je na přísloví expert, táta se o ní jednou omylem přede mnou hanlivě vyjádřil coby o pochodujícím mudrosloví. Pošramotil si svou výchovnou reputaci a dlouho mě ujišťoval, že si dělal legraci. Vím své! Nemá svou tchyni v lásce, neboť prý nás babička rozmazluje.“

(Lanczová, 1994, s 7)

Ivona Březinová (12.5.1964)

Ivona Březinová patří v současné době mezi naše nejproduktivnější a zároveň nejčtenější autory literatury pro děti a mládež. Její knížky získávají mnohá ocenění, autorka sama byla dětskými čtenáři v roce 2004 pasována na

„rytíře Řádu krásného slova“. Některá díla Ivony Březinové vyšla v překladu i v zahraničí.

Ivona Březinová je také autorkou pilotní knihy projektu Už jsem čtenář - **Knížka pro prvňáčka**. Kniha s názvem **Okno do komína** (2009) byla vydaná jako neprodejná publikace určená výhradně žákům prvních tříd, kteří se prostřednictvím školy nebo knihovny zapojili do projektu MŠMT na podporu čtenářské gramotnosti. Projekt získal Zlatou stuhu 2009.

Ivona Brezinova [online].[cit.2012-03-22] Dostupné z:

<<http://www.brezinova.cz/start.htm>>.

Dívčí román hraje v tvorbě Ivony Březinové důležitou roli. Stejně tak jako její současnice Lenka Lanczová se i ona snaží co nejvíce své dívčí hrdinky přiblížit mladým čtenářkám, umožnit jim s ústřední postavou se ztotožnit a nacházet tak třeba i odpovědi na některé své „otázky dospívání“. Autorka se nezaměřuje výhradně na milostné téma; její příběhy mají mnohdy i osvětově-výchovný záměr orientovaný na konkrétní palčivé téma, v současnosti velmi aktuální (gamblerství, drogy, anorexie/bulimie) jako je tomu v jejím triptychu Holky na vodítku, který je koncipován jako výpovědi dívek léčících se z výše citovaných závislostí ve stejné psychiatrické léčebně. Subjektivní vyprávění hrdinek ať už formou dopisu či deníku) je prokládáno objektivním popisem života v léčebně.

Schopnost recipientek identifikovat se s hlavní hrdinkou Březinová podporuje i volbou jazykových prostředků blízkých této mladé generaci. Své knihy staví na přímé řeči. Komunikace postav se vyznačuje běžnou mluvou, vedle typických nespisovných výrazů se objevují četná expresiva (vole, kozy, říd'a, pipky) i školní slang. Zvolené komunikační prostředky odpovídají předpokladu, že text budou vnímat především „náctiletí“ recipienti.

Ve svých dílech předkládá autorka i pozitivní hodnoty, například předává myšlenky o vzájemné úctě mezi lidmi a všeobecné toleranci., a to se zcela jednoznačným záměrem: pomoci mladým dívkám vyrovnat se s konkrétními problémy, kterým musí čelit.

Z díla se zaměřením na dívčí tematiku:

Veronika, nika a sedm babiček (1996); **Praprázdniny** (1999); **Lauro, ty jsi ale číslo** (1999); **Luft'ačky** (2000); **Kde jsi, Pierote?** (2000); **Holky na vodítku** (triptych následujících románů): **Jmenuji se Ester** (2002); **Jmenuji se Alice** (2002); **Jmenuji se Martina** (2003); **Pomeranče v podprsence** (2009) – přepracováno - původně **Zrcátko pro Markétu** (1996); **Držkou na rohožce** (2010)

Ivona Brezinova [online].[cit.2012-03-22] Dostupné z:
<<http://www.brezinova.cz/start.htm>>.

Jarmila Dědková (23.3.1952)

Tato spisovatelka a učitelka žije v Brně, kde učí na Taneční konzervatoři pedagogiku, psychologii, filosofii a povinný klavír. Už v roce 1976 vydává svůj první dívčí román **Čas pampelišek** (příběh o šestnáctileté Kateřině a jejím studiu na konzervatoři). Autorka mimo jiné přispívá svými povídkami do sborníků *Souhvězdí Kassiopeia* a *Trojlistek*.

Spolu s s autorkami, Lenkou Lanczovou a Ivonou Brezinovou, uvedenými v předchozích podkapitolách, se i Jarmila Dědková ve své tvorbě orientuje na dívky. Ve svých románech s dívčí hrdinkou se také ona zaměřuje na témata jako je první láska, rodinné vztahy, kamarádství apod., na rozdíl od svých

kolegyň se však spíše vyhýbá ožehavým tématům sociálně-patologickým jako jsou drogy, alkoholismus apod. Oproti tomu hojně využívá daru umět se do své hrdinky vcítit, dokáže postihnout citlivou a křehkou duši –náctiletých.

Dědková hojně využívá prvky typické pro jazyk mládeže. Slohové těžiště je pak posunuto směrem k hovorovosti až nespisovnosti (kiks, fajnovka, psina aj.) Některé své romány píše, pro větší sugestivnost, i v ich-formě.

Z díla se zaměřením na dívčí tematiku:

Čas pampelišek (1976); **Místo pro Danu** (1978); **Martina** (1979); **Jahodníček** (1981); **Čekanky** (1996); **Smůla na patách** (1996); **Pralinka** (1996); **Medový čas** (1996); **Křehčí než porcelán** (1997); **Kamínek v botě** (1998); **Kukačka aneb já vím své** (2002); **Kde čtyřlístky nerostou** (2003); **Pralinka** (2004); **Natálie a Princ** (2005); **Jak to bylo poprvé** (2005); **Popelčin valčík** (2006); **Slunce pro čokoládovou holku** (2007).

Jarmila Dědková – životopis | *Databáze knih* [online]. [cit.2012-03-22] Dostupné z: <<http://www.databazeknih.cz/autori/jarmila-dedkova-3942>>.

6 DÍVČÍ HRDINKA V SOUČASNÝCH ČÍTANKÁCH PRO I. A II. STUPEŇ ZŠ (4. – 9. ROČNÍK)

6.1. Přehled jednotlivých nakladatelství a jimi vydávaných čítanek (pro příslušný ročník ZŠ)

Nakladatelství ALTER (Všeň):

4. ročník ZŠ (Všeň, 1996, ISBN 80-85775-49-2, 1. vyd., kol. Dr. Hany Rezutkové)

Plamínky svíček – ukázka (str. 40 – 41) pojednává o výletě malé Katky na hřbitov, kde je pochován její dědeček; autorka Hana Pražáková – výbor z díla Zvonky

5. ročník ZŠ (Všeň, 2007, ISBN 978-80-7245-118-0, 1. ediční řada, kol. Dr. Hany Rezutkové)

Jak to všechno začalo – ukázka (str. 89 – 91) pojednává o prvním zamilování dívčí hrdinky Evy – v ich-formě; autorka Martina Drijverová – z knihy Táta nemá smutky rád

6. ročník ZŠ (Všeň, 1998, ISBN 80-85775-74-3, 1. vyd., kol. Mgr. Lenky Bradáčové)

Říkali mi Leni – ukázka (str. 160 – 165) je ze stejnojmenné knihy, která líčí osud desetileté holčičky Alenky Sýkorové, která byla, stejně jako mnoho dalších dětí arijského typu, během druhé světové války odebrána českým rodičům a zavlčena do Německa na převýchovu, kde následně získala nejen nové jméno – Leni Freiwald, ale i novou identitu; autorka Zdeňka Bezděková – z knihy Říkali mi Leni

7. ročník ZŠ (Všeň, 1999, ISBN 80-85775-82-4, 1. vyd., Mgr. Marta Lískovcová a kol. Mgr. Lenky Bradáčové)

V této čítance se neobjevila žádná ukázka z díla s dívčí hrdinkou.

8. ročník ZŠ (Všeň, 2000, ISBN 80-7245-008-5, 1. vyd., kol. Dr. Hany Rezutkové)

V příslušné publikaci se nenachází ukázky prózy s dívčí hrdinkou.

9. ročník ZŠ (Všeň, 2001, ISBN 80-7245-017-4, 1. vyd., Mgr. Marta Lískovcová a kol. Dr. Hany Rezutkové)

Tato publikace neobsahuje žádné ukázky z díla s dívčí tematikou.

Nakladatelství DIDAKTIS, spol. s r. o.(Brno):

4. ročník ZŠ (Brno, 2005, ISBN 80-735-038-1, 1. vyd., Mgr. Irena Juráčková, Mgr. Lenka Hubeňáková)

Tematický celek „V přírodní říši“

Markétin zvěřinec – ukázka (str. 13 – 15) o citovém dospívání jedenáctileté dívky Markéty, která žije sama se svou matkou. Matka si hledá prostřednictvím inzerátů ženichy. Dívence se však žádný z nich nezamlouvá, protože jí všichni maminčini nápadníci připomínají zvířata; autor Ivan Klíma – z knihy Markétin zvěřinec

Tematický celek „V našem těle i mimo něj“

Pět minut před večeří – ukázka (str. 73 – 76) o tom, jak malá Babeta přišla na svět – text psán vtípnou formou; autorka Iva Procházková – z knihy Pět minut před večeří

Středa nám chutná – ukázka (str. 187) pojednává o tom, co se stane, když holčičce Cilce rostou na hlavě jablíčka; autorka Iva Procházková – z knihy Středa nám chutná

5. ročník ZŠ (Brno, 2007, ISBN 978-80-7358-087-2, 1. vyd., Mgr. Alice Rousová, Mgr. Anna Prchalová, Mgr. Vladimíra Madronová, Mgr. Vladimíra Neužilová)

Tematický celek „Máme tolik společného“

V nové třídě v cizí zemi – ukázka (str. 35) zachycuje dívku Reginu - Češku, která je nucena, jakožto dcera rodičů diplomatů, navštěvovat základní školu v zahraničí, v cizí zemi s jiným úředním jazykem, jinými zvyky a jinou kulturou; autorka Ivona Březinová – z knihy Panenka z ebenového dřeva

6. – 9. ročník ZŠ

Čítanky nevyšly, v tomto nakladatelství je zastoupen pouze 1. – 5. ročník ZŠ

Nakladatelství FRAUS (Plzeň):

4. ročník ZŠ (Plzeň, 2010, ISBN 978-80-7238-938-4, 1. vyd., prof. PhDr. Karel Šebesta, CSc., Mgr. Kateřina Váňová)

V této čítance se neobjevila žádná ukázka z díla s dívčí hrdinkou.

5. ročník ZŠ (Plzeň, 2011, ISBN 978-80-7238-964-3, 1. vyd., prof. PhDr. Karel Šebesta, CSc., Mgr. Kateřina Váňová)

Tématický celek „Labyrintem minulosti“

Hlídačka studánky – ukázka (str. 19 – 20) psána dnes již poněkud archaickým jazykem – cyklus povídek pro dívky, tzv. červená knihovna; autorka Růžena Svobodová – z knihy Jarní záhony

Tématický celek „Labyrintem slavných“

Johana – ukázka (str. 35 – 37) o životě české spisovatelky Karoliny Světlé (vl. jm. Johanny Rottové); autorka Iva Hercíková – z knihy Johana

6. ročník ZŠ (Plzeň, 2003, ISBN 80-7238-248-9, 1. vyd., PaedDr. Ladislava Lederbuchová, CSc., Eva Beránková)

V příslušné publikaci se nenachází žádné ukázky prózy s dívčí hrdinkou.

7. ročník ZŠ (Plzeň, 2004, ISBN 80-7238-323-X, 1. vyd., PaedDr. Ladislava Lederbuchová, CSc., Eva Beránková)

Ani tato učebnice neobsahuje ukázky z díla s dívčí tematikou.

8. ročník ZŠ (Plzeň, 2005, ISBN 80-7238-422-8, 1. vyd., PaedDr. Ladislava Lederbuchová, CSc., Mgr. Monika Stehlíková)

Tematický celek „Sen, láska a smrt“

O Viktorce – ukázka (str. 140 -142) – kráceno; autorka Božena Němcová – z knihy Babička

Tematický celek „Čtu, čteš, čteme“

Jde o blízkost – ukázka (str. 182 – 184) – na cestě virtuální realitou se mladík setká s dívkou, která se cítí opuštěná stejně jako on. Setkají se i v reálném životě? – v ich-formě; autorka Iva Procházková – z knihy Soví zpěv

9. ročník ZŠ (Plzeň, 2006, ISBN 80-7238-539-9, 1. vyd., PaedDr. Ladislava Lederbuchová, CSc., Mgr. Monika Stehlíková)

Tematický celek „Kříže, srpy, kladiva“

Hrdý Budžes – ukázka (str. 138 – 139) – inspirováno autorčiným dětstvím, vypravěčka, žákyně 2. třídy ZŠ, Helenka trpí nadváhou i tím, jak se lidé chovají k její mamince, herečce, která se vůbec nechce společensky angažovat podle dobových požadavků (děj se odehrává v období normalizace, v 70. letech 20. stol. v tehdejší Československu). Název stejnojmenné knihy paroduje úryvek z básně S. K. Neumanna *A Hrdý buď* (*A hrdý buď, žes vytrval.....*); autorka Irena Dousková – z knihy *Hrdý Budžes*

Nakladatelství NOVÁ ŠKOLA, s r.o. (Brno):

4. ročník ZŠ (Brno, 2003, ISBN 80-7289-051-4, 1. vyd., Mgr. Zita Janáčková a kol.)

V této čítance se neobjevila žádná ukázka z díla s dívčí hrdinkou.

5. ročník ZŠ (Brno, 2004, ISBN 80-7289-060-3, 1. vyd., Mgr. Zita Janáčková a kol.)

Tematický celek VI. „Svět dívek a slečen“

Kdo se bojí, nesmí do lesa – ukázka (str. 36 – 38) tématem příběhu je neúplná rodina. Hlavní hrdinka Klárka žije už čtvrtý rok s babičkou Vavruškovou v Janovicích a tam také chodí do školy. Má malého brášku

Vojtíška, který žije s rodiči v Praze. Rodiče si myslí, že by nezvládli starat se o dvě děti. Rodina by ale měla žít pohromadě..; autorka Markéta Zinnerová – z knihy Tajemství proutěného košíku

6. ročník ZŠ (Brno, 2007, ISBN 80-7289-079-4, 1. vyd., Mgr. Zita Janáčková, Mgr. Marie Fejfušová)

Tématický celek VII. „Vánoční, Silvestrovské a jiné zimní radování“

Půlnoc opeřených aut – ukázka (str. 83 – 84) - stěhování je vždycky trochu pohroma. Tentokrát je to o to těžší, že se rodina dvanáctileté Matyldy a její desetileté sestry Apolenky stěhuje z města na venkov. Jejich novým domovem je zbrusu nová vila, kterou pro ně dal postavit jejich otec podnikatel. A možná právě ten luxusní dům je jedním z hlavních důvodů, proč je místní děti nechtějí přijmout mezi sebe a nazvou je dokonce hanlivě "luffačkami". Jejich útočištěm se stane místní hřebčín, který skrývá nejedno tajemství...; autorka Ivona Březinová – z knihy Luftačky

Tématický celek X. „Svět kluků a holek“

Já a Nelka – ukázka (str. 118 – 119) – příběh o dvou sestrách, vyprávěný jednou z nich, v ich-formě; autorka Daniela Fischerová - z knihy Lenka a Nelka neboli AHA

7. ročník ZŠ (Brno, 2008, ISBN 80-7289-092-1, 1. vyd., Mgr. Bc. Thea Vieweghová)

Tato učebnice neobsahuje žádné ukázky z díla s dívčí tematikou.

8. ročník ZŠ (Brno, 2009, ISBN 80-7289-110-3, 1. vyd., Mgr. Bc. Thea Vieweghová)

Tématický celek III. „Národní obrození“ (konec 18. stol. – pol. 19. stol.)

Divá Bára – ukázka (str. 36 – 37); autorka Božena Němcová – z knihy Karla a jiné povídky

Tématický celek IX. „Lidským životem krok za krokem“

Blbej fór – ukázka (str. 80 – 81) – v ich-formě – užitá hovorová řeč. Sázky mohou být různé - z furiantství, o peníze, o čest... Cílem sázky party

studentů a studentek gymnázia je pomstít se neoblíbené spolužačce Markétě, dceři nenáviděné třídní profesorky Vlčkové. Je to tak jednoduché: přebrat Markétě kluka! Los určí Ivetu, která se svého úkolu zhostí s chutí, i když sama už kluka má a ten Ivetiným posláním není zrovna nadšený. Brzy však jde o mnohem víc než jen o pomstu a výhru, tím spíš, že hokejista Filip Hošek, naděje ledního hokeje, je výborný a pohledný kluk. Nevinná sázka se zvrtné v nebezpečnou hru zrady, lásky, pomsty a prozrazení, změní se v tíživou noční můru - a dokonale blbej fór.; autorka Lenka Lanczová – z knihy Blbej fór

Tématický celek XI. „Prázdninové těšení“

Borůvkové léto s Terezou – ukázka (str. 110 – 111) – Tereza má svůj tajný sen a přání – stát se herečkou. Sen se jí téměř splní: pár dnů před koncem školního roku navštíví filmaři její školu, aby si zde vybrali mladé představitele do nového českého filmu. Mezi vybranými je i Tereza....; autorka Petra Braunová – z knihy Borůvkové léto s Terezou

9. ročník ZŠ (Brno, 2010, ISBN 978-80-7289-162-7, 1. vyd., Mgr. Bc. Thea Vieweghová)

Tématický celek „Dlouhá cesta ke svobodě (60. – 80. léta)“

Hrdý Budžes – ukázka (str. 70 – 71); autorka Irena Dousková – z knihy Hrdý Budžes

Tématický celek „Současný svět“

Pod hladinou – ukázka (str. 94 – 95) – autorčin zápas s anorexií, ale také „hladu“ po vztazích s nejbližšími, hlavně s matkou, s partnery a okolním světem vůbec; autorka Petra Dvořáková – z knihy Já jsem hlad

Pozorovatelka – ukázka (str. 102 – 103) – šestnáctiletá Natálie prodělala v dětství mozkovou obrnu, je na invalidním vozíku. Je nadprůměrně inteligentní, přesto ji okolí pro její fyzické postižení a špatnou výslovnost považuje za mentálně postiženou. Na půdě bezbariérového gymnázia si to o ní myslí i její noví spolužáci, až na Martina, který je též handicapovaný (hovorová forma vyprávění); autorky Petra Braunová a Leny Payerová – z knihy Pozorovatelka.

Nakladatelství PRODOS, spol. s r.o. (Olomouc):

4. ročník ZŠ (Olomouc, 2007, ISBN 978-80-7230-191-1, 1. vyd., Mgr. Radek Malý, Ph.D.)

V této čítance se neobjevila žádná ukázka z díla s dívčí hrdinkou.

5. ročník ZŠ (Olomouc, 2007, ISBN 978-80-7230-195-9, 1. vyd., Mgr. Radek Malý, Ph.D.)

Tématický celek „Co se může stát i vám: příběhy z našeho světa“

Jak jsem chodila do školy – ukázka (str. 11 – 12) – vyprávění v ich-formě, hl. hrdinkou je romská dívka; autorka Tera Fabiánová – z knihy *Jak jsem chodila do školy*

Tématický celek „Co byste chtěli prožít ve skutečnosti“

Červenec má oslí uši – ukázka (str. 111 – 113); autorka Iva Procházková – z knihy *Červenec má oslí uši*

6. ročník ZŠ (Olomouc, 1998, ISBN 80-7230-018-0, 1. vyd., Doc. PhDr. Dagmar Dorovská, CSc., PhDr. Vlasta Řeřichová, CSc.)

Tématický celek „Próza s dětským hrdinou“

Krasobruslařky – ukázka (str. 121 – 123) – příběhy dvou sester – veselé i vážné – jež nám přibližují život dětí v minulosti; autorka Amálie Kutinová – z knihy *Gabra a Málinka*

Halino, sem! – ukázka (str. 130 – 133) – o dívce jménem Kapka Fugarová a jejím novém životě poté, co se s rodiči přestěhovala na Malou Stranu v Praze; autorka Iva Procházková – z knihy *Čas tajných přání*

Řízek na rozmyšlenou – ukázka (str. 137 – 139) – (dívka Kačka chodí do 7. třídy a žije v dětském domově. Tam se setkává s dětskou lékařkou, „tetou“ Gabi. Ta se rozhodne, že Katce najde nové rodiče, a tak ji převede do rodiny svého bratra; autorka Hana Bořkocová – z knihy *Cizí holka*

7. ročník ZŠ (Olomouc, 1998, ISBN 80-7230-037-7, 1. vyd., Doc. PhDr. Dagmar Dorovská, CSc., PhDr. Vlasta Řeřichová, CSc.)

Tématický celek „Nad stránkami románů“

Bářino dědictví – ukázka (str. 158 – 159) – Bára je dospívající dívka, která těžce prožívá v roce 1938 nucené rozdělení jihočeského pohraničí a své odloučení od mnoha milovaných lidí. Její trampoty jí pomáhá překonat také četba dobrých českých knih; autorka Zdeňka Plůtková – z knihy Bára

Tu roli se naučíš! – ukázka (str. 164 – 166) – dívka Simona má problémy ve škole, s klavírem i doma. Porozumění nachází jen u starší sestry Kláry; autorka Jarmila Dědková – z knihy Křehčí než porcelán

8. ročník ZŠ (Olomouc, 2000, ISBN 80-7230-065-2, 1. vyd., Doc. PhDr. Dagmar Dorovská, CSc., PhDr. Vlasta Řeřichová, CSc.)

V příslušné publikaci se nenachází žádné ukázky prózy s dívčí hrdinkou.

9. ročník ZŠ (Olomouc, ISBN 80-7230-102-0, 1. vyd., Doc. PhDr. Dagmar Dorovská, CSc., PhDr. Vlasta Řeřichová, CSc.)

Tématický celek „Čteme z české literatury“

Zahrada dětství jménem Eden – ukázka (str. 98 – 99) – příběh z prostředí pražského ústavu pro tělesně postižené děti ve 30. a 40. letech 20. století. Vypravěčkou je dívka Jana, která ač sama je zdravá, přesto žije v ústavu – u své babičky, neb ta zde zastává místo kuchařky; autorka Eva Kantůrková – z knihy Zahrada dětství jménem Eden

Nakladatelství SPN (Státní pedagogické nakladatelství), a. s. (Praha):

4. ročník ZŠ (Praha, 2010, ISBN 978-80-7235-449-8, 1. vyd., PhDr. Jana Čeňková, Ph.D., PhDr. Anna Jonáková)

Tématický celek „Příběhy a dobrodružství“

Eva a já – ukázka (str. 138 – 139) – vypravěčkou příběhu (v ich-formě) je desetiletá dívka Jana. Jana je samý průšvih, jak ve škole, tak i mimo ní. Má mladší sestru Evu, která je její pravý opak. Je vzorná a dobře se učí. Jana začíná vyprávění tím, jak s Evou a maminkou žily po smrti tatínka samy. Časem si našly nového tatínka, pana Koukolíka. Je na ně moc hodný a holky ho mají velmi rády. Zažívají s ním různá dobrodružství, svatbu, svatební cestu, hezké i horší časy.; autorka Martina Drijverová – z knihy Táta pro radost i pro zlost

Kam zmizela Rebarbora? – ukázka (str. 147 – 150) – Rebarbora je sice rostlina, ale v příběhu plném fantazie a mystiky je to hlavně malá holčička, která vyrostla na rebarborovém keříku. Rebarbora není obyčejné dítě, je zvláštní samozřejmě už jen tím, jak přišla na svět. Vypadá sice jako všechny ostatní děti, ale má neobyčejné schopnosti. Slyší zvuky, které lidské ucho nezachytí, a dovede rozmlouvat se zvířaty. Nikdy nic nezapomíná a umí se udělat neviditelnou - zkrátka najednou zmizí. Také rozmlouvá s růžovou rybou a létá na netopýru a... a... je toho víc, co umí a dokáže.; autorka Iva Procházková – z knihy *Kam zmizela Rebarbora?*

5. ročník ZŠ (Praha, 2010, ISBN 978-80-7235-450-4, 1. vyd., PhDr. Jana Čeňková, Ph.D., PhDr. Zdeněk Jonák)

Tematický celek „Za lidmi a do světa“

Kapka – ukázka (str. 39 – 41); autorka Iva Procházková – z knihy *Čas tajných přání*

Vánoce – ukázka (str. 42 – 44); autorka Martina Drijverová – z knihy *Táta pro radost i pro zlost*

Tematický celek „Dobrodružství a cesty“

Markétin zvěřinec – ukázka (str. 84 – 87); autor Ivan Klíma – z knihy *Markétin zvěřinec*

6. ročník (Praha, 2007, ISBN 978-80-7235-350-7, 3., přepracované a rozšířené vyd., Josef Soukal)

Tematický celek „Dětskýma očima“

Říkali mi Leni – ukázka (str. 135 – 139); autorka Zdeňka Bezděková – z knihy *Říkali mi Leni*

Domov pro Mart'any – ukázka (str. 140 – 142) – v příběhu se lící nelehká situace desetileté dívky Míši, která se s rodiči a mladším bratrem postiženým Downovým syndromem přestěhovala do nového místa. Dívka se snaží sžít s novými spolužáky, hledá si kamarádku. Musí se ovšem vyrovnat i s tím, jak okolí reaguje na jejího postiženého sourozence; autorka Martina Drijverová – z knihy *Domov pro Mart'any*

7. ročník ZŠ (Praha, 2007, ISBN 978-80-7235-351-4, 3., přepracované vyd., Josef Soukal)

Tématický celek „Jak jsem potkal lidi“

Čas tajných přání – ukázka (str. 171 – 176); autorka Iva Procházková – z knihy *Čas tajných přání*

8. ročník ZŠ (Praha, 2008, ISBN 978-80-7235-396-5, 3., přepracované vyd., Josef Soukal)

Tématický celek „Smutky, strasti, svízele“

Jmenuji se Alice – ukázka (str. 129 – 134) – vypravěčkou příběhu (ich-forma v hovorovém jazyce i s užitím vulgarismů) je dívka Alice, t. č. pacientka psychiatrického ústavu oddělení drogově závislých. Alice je inteligentní gymnazistka, které rodiče naprogramovali kariéru lékařky. Stresy v rodině plynoucí ze strohé výchovy a osobních problémů všichni řeší nejrůznějšími léky. Alice chce rodičům vyhovět, ale jak se vyskytne skulina v podobě samostatně prožitých prázdnin, zatouží být dospělá a zároveň vyzkoušet zakázané ovoce. Nová láska ji však nutí vyhledávat drogu - a zběsilý kolotoč se rychle roztáčí.; autorka Ivona Březinová – z knihy *Jmenuji se Alice*

Tématický celek „Humor“

Hrdý Budžes – ukázka (str. 164 – 166); autorka Irena Dousková – z knihy *Hrdý Budžes*

9. ročník ZŠ (Praha, 2008, 3., přepracované vyd., ISBN 978-80-7235-397-2, Josef Soukal)

V této čítance se neobjevila žádná ukázka z díla s dívčí hrdinkou.

Tato diplomová práce má vedle literárněvědného a literárněhistorického rozměru sledovat též rovinu literárnědidaktickou. Z toho důvodu jsme považovali za jedno z možných východisek k obecnému posouzení míry možnosti literárnědidaktické interpretace ukázek prózy s dívčí hrdinkou v hodinách literární výchovy na ZŠ zaměřit se na její zastoupení v současných čítankách pro 1. a 2. stupeň základních škol, respektive v rozmezí 4. až 9.

ročníku. Jako reprezentativní vzorek bylo zvoleno šest českých nakladatelství – jmenovitě: ALTER, DIDAKTIS, FRAUS, NOVÁ ŠKOLA, PRODOS a SPN (Státní pedagogické nakladatelství); tento počet se nám za tímto účelem jevil dostačující. Ze získaného přehledu jednotlivých nakladatelství jsme došli k následujícímu závěru: pouze tři z nich (ALTER, DIDAKTIS, SPN) měla v nejnižším sledovaném - 4. ročníku ZŠ - v obsahovém rejstříku svého „dívčího zástupce“. Navíc se ve všech třech případech jednalo spíše o hrdinku dětskou. U dalších nakladatelství se ukázky z prózy s dívčí tematikou vyskytovaly až od 5. ročníku ZŠ, ovšem s ohledem na zvolené tematické okruhy. Obecně lze konstatovat, že ve výboru z děl s uvedenou tematikou převažovalo zastoupení současných autorů, jen do čítanek dvou nakladatelství (FRAUS a NOVÁ ŠKOLA – 8. ročníky ZŠ) zařadili jejich tvůrci ukázky z prózy 50. let 19. století, obě od spisovatelky Boženy Němcové. Pouze ve dvou případech (FRAUS – 5. ročník ZŠ a PRODOS – 6. ročník ZŠ) se vyskytly ukázky z klasické „červené knihovny“, a to od autorek Růženy Svobodové a Amálie Kutinové. Nutno říci, že s výjimkou dvou nakladatelství (DIDAKTIS a PRODOS – 5. ročníky ZŠ) se v čítankách, s ohledem na sledovaný žánr, neobjevilo téma rasové či etnické otázky.

..

6.2. Výsledky anket individuální četby o oblíbenosti konkrétních knih s dívčí hrdinkou – z pera českých autorů – pořádaných Sukovou knihovnou za období posledních šesti let (2006 – 2011)

Sukova studijní knihovna literatury pro mládež je jako součást Pedagogické knihovny J. A. Komenského v Praze největší relativně úplnou sbírkou literatury pro děti a mládež, vydávané na území naší republiky od konce 18. století po současnost. Vedle dětské literatury v češtině (do r. 1992 i ve slovenštině) lze v knihovně nalézt také české časopisy pro děti a mládež a výběrově českou a zahraniční teoretickou literaturu tohoto oboru.

Sukova knihovna je členem České sekce IBBY (International Board on Books for Young People - Mezinárodní sdružení pro dětskou knihu – r. 1948 Německo). České oddělení této Společnosti přátel knihy pro mládež vzniklo v roce 1964. Jeho prvořadým úkolem je především usilovat a pečovat o vysokou uměleckou a obsahovou úroveň literatury pro děti a mládež.

Každoročně k 2. dubnu, tj. k Mezinárodnímu dni dětské knihy, pořádá Sukova knihovna ve spolupráci s Klubem dětských knihoven SKIP anketu s názvem „SUK – Čteme všichni“ s udílením cen nejúspěšnějším knihám uplynulého kalendářního roku, a to jak jejím autorům a ilustrátorům, tak i příslušným nakladatelstvím. Ceny se pravidelně udílejí na základě již zmíněné ankety, kterou vyplňuje okolo třech tisíc dětí ze základních škol a nižších stupňů víceletých gymnázií a přes sto knihovníků veřejných knihoven. Všechny ročníky probíhají v Památníku národního písemnictví v Praze na Strahově.

Výsledky ankety SUK – Čteme všichni (v jednotlivých kategoriích):

Rok 2006

Cena dětí – 20 nejčtenějších knih:

14. místo – Lenka Lanczová: Nebe plné hvězd (Vikend)

Cena knihovníků Klubu dětských knihoven SKIP:

literatura s dívčí tematikou – bez umístění (nezastoupena)

Cena učitelů za přínos k rozvoji čtenářství (uděluje porota učitelů bez rozlišení pořadí):

Daniela Krolupperová: Magdalena Dobromila Rettigová. Tajný deník její schovanky (Albatros)

Rok 2007

Cena dětí – 20 nejčtenějších knih:

5. místo - Lenka Lanczová: Náhradní princ (Víkend)

8. místo – Ivona Březinová: Báro, nebreč! (Albatros)

Cena knihovníků Klubu dětských knihoven SKIP:

2. místo – Ivona Březinová: Báro, nebreč! (Albatros)

Cena učitelů za přínos k rozvoji čtenářství (uděluje porota učitelů bez rozlišení pořadí):

Petra Braunová: Pozorovatelka (Albatros)

Rok 2008

Cena dětí – 20 nejčtenějších knih:

13. místo – Lenka Lanczová: Vůně deště (Víkend)

16. místo – Petra Braunová: Terezománie (Albatros)

17. místo – Ivona Březinová: Bojiš se, Margito? (Albatros)

19. místo – Ivona Březinová: Dárek pro Sáru (Artur)

Cena ministra školství, mládeže a tělovýchovy (uděluje se bez rozlišení pořadí):

literatura s dívčí tematikou – bez umístění (nezastoupena)

Cena knihovníků Klubu dětských knihoven SKIP:

literatura s dívčí tematikou – bez umístění (nezastoupena)

Rok 2009

Cena dětí – 20 nejčtenějších knih:

15. místo – Ivona Březinová: Blázniví donkichoti (Albatros)

Cena ministryně školství, mládeže a tělovýchovy (uděluje se bez rozlišení pořadí):

literatura s dívčí tematikou – bez umístění (nezastoupena)

Cena knihovníků Klubu dětských knihoven SKIP:

literatura s dívčí tematikou – bez umístění (nezastoupena)

Rok 2010

Cena dětí – 20 nejčtenějších knih:

1. místo – Petra Braunová: Ema a kouzelná kniha (Albatros)

Cena knihovníků Klubu dětských knihoven SKIP:

1. místo – Petra Braunová: Ema a kouzelná kniha (Albatros)

Cena ministra školství, mládeže a tělovýchovy (uděluje se bez rozlišení pořadí):

literatura s dívčí tematikou – bez umístění (nezastoupena)

Rok 2011

Cena dětí – 20 nejčtenějších knih:

2. místo – Ivona Březinová: Saxána a Lexikon kouzel (Albatros)

Cena knihovníků Klubu dětských knihoven SKIP:

literatura s dívčí tematikou – bez umístění (nezastoupena)

Cena učitelů za přínos k rozvoji dětského čtenářství (uděluje porota učitelů bez rozlišení pořadí):

literatura s dívčí tematikou – bez umístění (nezastoupena)

[http://C:\Documents and Settings\Administrator\Dokumenty\vysledky
čtenářské ankety Sukovy knihovny.htm](http://C:\Documents and Settings\Administrator\Dokumenty\vysledky_ctenarske_ankety_Sukovy_knihovny.htm)

Výsledky šesti ročníků ankety „SUK – Čteme všichni“, pro naše účely pak konkrétně se zaměřením na knihy českých autorů s orientací na dívčí tematiku, vypovídají o její značné oblíbenosti. Dívčí hrdinky z pera současných českých autorek obsadily přední místa, v celkovém hodnocení se dokonce několikrát umístily v první „dvacítku“ nejčtenějších knížek. Otázkou nicméně zůstává, do jaké míry lze tyto výsledky považovat za směrodatné, koneckonců víme, jak se někdy ankety či výzkumy (z mnoha důvodů) od reality odklánějí.

7 LITERÁRNĚTEORETICKÉ A LITERÁRNĚDIDAKTICKÉ ASPEKTY VÝCHOVNÉ PRÁCE S PRÓZOU S DÍVČÍ HRDINKOU

Úspěch triviálního čtiva závisí především na tom „o čem a jak autor vypráví“. (Srovátka, 1990 in: Urbanová, 1999, s. 128) Tím „o čem“ jsme se zabývali v předchozích kapitolách, ale exkluzivní motivy, schematismus děje či jednoduchost postav velmi úzce souvisí s formální i jazykovou stránkou knih. V následujícím oddíle se budeme věnovat literárnědidaktickým aspektům výchovné práce s prózou s dívčí hrdinkou dnešní doby. Jako zdroj inspirace pro tuto kapitolu jsme zvolili současnou populární spisovatelku **Lenku Lanczovou**, autorku mnoha románů pro dívky.

7.1. Horizontální členění textu

Formální uspořádání próz s dívčí hrdinkou i dívčích románek v 90. letech nepodléhalo žádné závazné konvenci, liší se dílo od díla.

Děj může být členěn do kratších kapitol, což zejména v případě, že příběh kopíruje časově rozsáhlejší období - horizont, pomáhá autorům přeskakovat pro jejich základní dějové schéma nepodstatné pasáže. Jako příklad uvedeme trilogii Lenky Lanczové **Zadáno pro Blížence**, kde zatímco v sedmé kapitole (Kde se nebe země dotýká) (Lanczová, 2003, s. 101-117) v posledním díle série hrdinové prožijí své první sexuální sblížení, v kapitole osmé (Taková rozumná holka) (tamtéž, s. 117-138) se už hlavní hrdinka Eva smiřuje se čtvrtým měsícem těhotenství. Kapitoly však ani nemusejí nést názvy naznačující podstatné události, které v nich čtenářka najde, často postačuje grafické oddělení číslicí (například **Tajná láska** (Lanczová, 1996))

Často je také text prezentován jako jednolitý proud sledu událostí, které od sebe nejsou formálně odděleny. K tomu se ale spisovatelé obvykle uchylují zejména v těch dílech, která mapují příběh v krátkém časovém horizontu, několika týdnů či měsíců. V takovém případě pouhé členění na odstavce umožňuje vynechat pro děj příběhu nepodstatná časová období.

7.2. Forma vyprávění

Z hlediska formy autoři současné četby pro dospívající dívky využívají třech možností vyprávění: tzv. ich-formy (autor se zosobní s hrdinkou ve formě já – tedy 1. os. č.j.), er-formy (autor knihu píše ve formě on – alias 3. os. č.j., tedy za hrdinku) nebo kombinací obou uvedených forem, tedy skloubí klasické chronologické vypravování s deníkem. Ich-forma je společná především knihám, v nichž hlavní roli hrají dívky, které mají sloužit čtenářkám za vzor.

7.3. Jazyk dívčích románeků

Především pro triviální literaturu tohoto typu, jejímž cílem je zaujmout velkou heterogenní skupinu čtenářů, je příznačná snaha po neutralitě, která pravděpodobně bude vyhovovat většině. Ač se může zdát, že Lanczová se často nerozpakuje používat hovorové až vulgární výrazy a slang dnešních – náctiletých, není tomu tak. Ve skutečnosti se právě tato autorka snaží – a celkem úspěšně – podřizovat všechny plány „výstavby“ svých četných děl jak čtenářskému úspěchu, tak i didaktičnosti. S cílem podpořit šablonovitost postav schematicky používá jednotlivé vrstvy českého jazyka. Pro vypravěče příběhu a ve většině případů také dívčí postavy, a to nejen u **Lenky Lanczové**, na jejímž příkladě se zde pokusíme nastínit jazykový styl autorů a autorek triviálního čtiva, je příznačná spisovná jazyková vrstva, jen výjimečně se uchylující ke knižním („*děs*“) (Lanczová, *Zadáno pro Blížence*, 2003, s. 73) či hovorovým výrazům („*panelák*“).(tamtéž, např. s. 69) Činí tak zřejmě z prostého důvodu: aby se s jejími dívčími postavami mohlo identifikovat co nejvíce čtenářek, možná i z toho důvodu se důsledně vyhýbá nářečním výrazům. Ani sociální stratifikace jazyka se do tohoto žánrového typu příliš nepromítá. Jen zcela výjimečně lze v promluvách kladných mužských hrdinů, kteří se pohybují často ve čtenářsky atraktivních prostředích, nalézt náznaky i slangových výrazů, například v **Zadáno pro Blížence** voják základní služby Dick hovoří o „kasínu“ (kasárna) a „lampionech“ (důstojníci).

Dívčí hrdinky, které mají pro čtenářky reprezentovat vzory správného chování, použijí vulgarismus jen zcela výjimečně. Pokud se v jejich pásmu

hrubý výraz vyskytne, nikdy se tak nestane v přímé řeči, ale pouze ve vnitřních úvahách postavy: „*Prý se mi zapalují lýtka. Kretén!*“ (tamtéž, s. 16). Nicméně některým postavám (zejména mužským) autorka vkládá do úst nejednu repliku šokující svojí vulgaritou „*Jmenuju se Jindřich, takový zkurvený jméno po fotrovi.*“ (Lanczová, Panna nebo Blíženec, 1995, s. 93), v tomto případě se záměrem hrdinku Evu pohoršit. Promluvy těchto „správných hrdinů“ bývají však protkány jasně, přímo a zřetelně vyjádřenými didaktickými frázemi, kterými mají formovat nejen hrdinky, ale i čtenářky, mimo jiné: „*Nebezpečí číhá všude. Čím je svět civilizovanější, tím větší to nebezpečí je. [...] Pamatuji si, největší hrozba je v lidech, ne ve zvířatech nebo přírodě. Lidi jsou nejnebezpečnější zvíř.*“ (tamtéž, s. 200)

V dívčí triviální literatuře, pro niž je typická převaha kvantity nad kvalitou, tedy důraz na rychlost vydávání nových a nových románek a nikoli snaha o hodnotné literární počiny, si můžeme také povšimnout toho, že autoři často nadužívají jistý výraz. Společným ve zkoumaném vzorku knih se stalo označení pro smích. Jen v **Zadáno pro Blížence** Lenky Lanczové jej na straně 74 najdeme dokonce šestkrát, a to pouze v podobě verba „smát se“ nebo sloves od něj odvozených.

Velkou část triviálního čtiva pro dospívající dívky charakterizuje skutečnost, že příběhy se odehrávají převážně v dialogích, menšinově v úvahách postav a nejmenší podíl na jejich rozvíjení má pásmo vypravěče. S hlavními hrdinkami a jejich promluvami je rovněž spojena hlavní složka humoru v dívčích románech, který ve většině případů staví na konverzační pohotovosti a vtipnosti postav v hovoru a nikoli na situačních základech:

„[...] Ty nejíš jahody?‘ otočí se přímo na hosta.

Ten po mně střelí pohledem a odpoví: ‚Jo, chutnaj mi.‘

Mamka pomalu ztrácí trpělivost: ‚Tak Mirko – ‘

‚Nejde o to, jestli mu chutnají nebo ne,‘ ušklíbnu se. ‚On je nemůže.‘

Bráchové, kteří tuší nějakou zradu, se pochichtávají.

‚A proč by nemohl, když mu je dávám?‘ nechápe mamka.

‚Protože jsou kyselé a jemu by po nich vyrašily uhry,‘ vysvětlím škodolibě.

*„S pod'obaným kvichem by si už nemohl hrát na takovýho borce, víš? ‘
Dan s Rendou jdou do kolen, vybuchnou tak mohutně, až se Pajda rozštěká,
protože neví, co se stalo. Alex navzdory své otrlé povaze zrudne [...].“ (tamtéž,
s. 98)*

Vtipnost dialogů je tedy postavena na primitivním glosování běžných, ba až banálních témat. Postrádá invenci, je předvídatelná. Na rozdíl od kvalitních próz s dívčích hrdinkou nepracují románky s nadsázkou ani s ironií. Oproti tomu všechny hrdinky dívčích románek cílí své vtipné poznámky k jiným postavám, nikoli k sobě, jejich repliky postrádají nadhled.

Komerční dívčí románky se tak od kvalitních próz s dívčí hrdinkou liší i po jazykové stránce. Triviální literatura postrádá snahu o originalitu v tomto duchu, často jsou autory schematicky opakována slova, nadužívány jednotlivé výrazy a navíc jednotlivé postavy bývají čistě plánovitě spojovány s jedním označením, které odpovídá jejich zjednodušené a spisovateli zjednodušené charakteristice. Dokonce ani humorná složka příběhů, pro niž se právě literatura pro děti a mládež často stává předmětem pozornosti mladých čtenářů a čtenářek, se globálně vzato vzájemně neliší; vždy je postavena na banálnosti a určité jednoduchosti.. Navíc, jak vyplynulo z analýzy **Zadáno pro Blížence** Lenky Lanczové v této kapitole, sami tvůrci textu jasně a zřetelně pojmenovávají to, co považují za vtipné, tak, že nechávají své postavy (průměrně více než jednou na stránce přibližně formátu A5) se smát. Pro vyjadřovací prostředky dívčích románek je tak příznačná explicitnost a minimum obrazných pojmenování.

Pokud bychom měli zmínit a shrnout v závěru této kapitoly ty nejzásadnější aspekty výchovné práce s prózou s dívčí hrdinkou z hlediska literárně didaktického, je třeba zprvu rozčlenit tyto prózy o dívkách do tří okruhů. Svatava Urbanová (1999, s. 57, 58) uvádí: *„Hranice mezi nimi nejsou tak striktní, některé práce vykazují nápadné shody třeba v tom, že autoři usilují o vykreslení citového myšlenkového zrání dívek a směřují k etické pointe. Rozdílnost tkví v tom, zda udržují charakter společenského nebo*

psychologického románu (J. Mourková, H. Bořkovcová), nebo směřují-li stále více k populární epice se znaky přístupnosti, seriálovosti, erotické otevřenosti a zároveň poučnosti, vzbuzují-li zdání uměleckosti, nebo se netají tím, že vznikají jako varianta triviální literatury pro dívky (L. Lanczová). Osvědčení autoři starší generace (S. Rudolf, E. Bernardinová, J. Kolárová aj.) obměňují témata, jakými jsou potíže s láskou, s volbou povolání, hledání vztahů k rodičům, k novým partnerům stejně umně jako autorky mladší: Ivona Březinová (1964), Jana Smetanová (1969), Lenka Lanczová (1964), tak nejmladší: Jana Tomanová (1981).“

V próze s dívčí hrdinkou se i nadále preferuje model „obyčejné holky“, prázdninové příběhy ve znamení prvních lásek a milostných vzplanutí, řeší se následky z prohřešků a poklesků, a to vše v dimenzích reálné fikce s problémy, s nimiž se čtenářky mohou identifikovat. Některá díla se nevyhýbají ani velmi intimním tématům, s nimiž se dívčí hrdinka potýká, s cílem nenásilnou formou poukázat na způsoby, jak se s pubertou co nejlépe vyrovnat; dávají čtenářkám nahlédnout také do pocitového světa chlapců.

7.4. Možné pozitivní a negativní vlivy četby prózy s dívčí hrdinkou

O míře a možnosti pozitivního či negativního působení četbou prózy s dívčí hrdinkou na čtenářky v pubescentním věku rozhoduje především osobnost dotyčné a fakt (skutečnost), se kterou kategorií dívčí hrdinky se ona ztotožňuje (za předpokladu, že v románu jí zvoleném se vyskytují oba protipóly, což se u tohoto literárního žánru víceméně předpokládá)

Nicméně nutno podotknout, že 90. léta jsou komerčními dívčími romány, které sjednocují časoprostor děje s časem svého vzniku i jinými detaily (například názvy časopisů – **Bravo, Bravo Girl, Cosmo Girl, Super Dívka, Dívka, Top Dívka** aj.), prezentována jako mimořádně nebezpečná. Nebezpečí spočívá v mnohdy až silné autentičnosti a syrovosti dnešní doby. V tom můžeme spatřovat zásadní rozdíl oproti četbě románek s dívčí hrdinkou z doby mládí našich babiček.

Poměrně často se objevují různé podoby extrémního a nebezpečného sexuálního chování. Znásilnění hlavní protagonistky zpravidla zabrání její přítel nebo chlapec, do něhož se zamiluje (Zadáno pro Blížence od Lenky Lanczové, 2003).

Z kategorie těchto velmi nebezpečných společenských jevů se v dívčích románech i v próze s dívčí hrdinkou vyskytuje také problematika sexuálního zneužívání v rodině (incest) či nebezpečí zneužití v oblasti pornografie.

Další tematikou, která se v daném typu literatury může objevit, je zaměřena na počátky experimentování s návykovými látkami, alkoholem i drogami, a to právě u mladistvých. Hlavní hrdinky se k nim však většinou nedostávají dobrovolně, ale díky své nezkušenosti. Tím se naplňuje autorův didaktický záměr – přímé varování, že podobná nerozumnost by se nemusela vyplatit a mohla by mít nedozírné a trvalé následky.

Mimo výše uvedené skupiny motivů, které se v mnoha knihách daného žánru vyskytují, mohou se dívčí – pubescentní čtenářky ojedinele setkat také s varováním před sektami a skupinkami páchajícími trestné činy jako vandalství, krádeže a přepadení „*S ohledem na skutečnost, že žánr dívčího románu si přímo žádá happyend,*“, jak říká D. Mocná (1996, s. 17), je logické a předem dané, že hrdinové se s nástrahami, které jim podle jejich autorů do cesty klade doba, v níž prožívají své dospívání, vyrovnají. Hlavním důvodem pro použití právě této tematiky může být jednak přiblížení dobové reality, ale především narušení zdání idyličnosti. Dívčí román, typ žánru ryze komerčního charakteru, potřebuje vzbudit zájem a pozornost.

Sociálně patologické jevy tak hrají v současné próze s dívčí tematikou zejména didaktickou roli. Autoři o nich chtějí otevřeně mluvit, varovat před nimi..

Próza s dívčí hrdinkou si někdy též klade za úkol pomáhat jejím čtenářkám (zejména v pre- a pubescentním věku) hledat a najít vlastní identitu. Věnuje se tedy vypjatému období života dítěte, době přechodu od dětství k dospělosti. Postavy dívčích románů jsou však černobílé, s minimální psychologií, a tak kýžený efekt se zřídka dostaví.

Metaforou pro vstup mezi dospělé se stává nejčastěji milostný zážitek, který knihu uzavírá nebo odstartuje prudkou přeměnu hrdinky. Naivní slečna se náhle mění v dívku odhodlanou postavit se netolerantním spolužákům i vyjádřit svůj nesouhlas s rodiči. V případě, že happyend s erotikou nesouvisí, zaměřuje se na vyváznutí z nebezpečí nebo překonání následků negativního prožitku či chyby, která nezůstala bez následků a v souvislosti s níž hrdinka psychicky, jak sama konstatuje přímo nebo náznakem, zestárne a předběhne svoji generaci o roky: „*Nevstoupíš do stejné řeky. Jestli jsem se naivně domnívala, že porodím dítě, vrátím se s ním do našeho pokojíčku, budu chodit dál do školy, občas dítě nakrmím, přebalím a vykoupu a jinak bude vše při starém, šeredně jsem se pletla. Všechno je jinak!*“ (Lanczová, Zadáno pro Blížence, 2011, s.190)

ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo na základě obecných východisek analyzovat tvorbu klíčových autorů (autorek) v žánru prózy s dívčí hrdinkou a následně se zaměřit na výchovnou funkčnost uvedeného žánru. Dívčí román, chcete-li próza s dívčí hrdinkou, plní svoji didaktickou funkci napříč celým obdobím své „existence“. Jen jeho úloha se od doby vzniku poněkud změnila, prošla nevyhnutelným vývojem, a to jak v závislosti na společenských a politických událostech, tak i na morálce a s ní souvisejícím pomyslným žebříčkem sociálních hodnot. Jinou úlohu plnila dívčí hrdinka v 1. polovině 19. století, jinou pak v dobách následujících, jak je ostatně patrné (vidno) z tvorby tehdejších autorů. A tak musela ujít notný kus cesty, projít řadou proměn, od poslušných a uvědomělých potenciálních manželek a ochránkyň rodinného krbu či naivních a světa neznalých školaček a studentek, aby se pak jako moderní a emancipovaná mohla představit v dnešní době. Jinými slovy, bylo nevyhnutelné, aby radikálně změnila svoji podobu, a to právě v kontextu doby, kdy jí autoři ve svých románech „vdechli“ život.. Neboť jedině tak a pak můžeme hovořit o jejím výchovném působení a vlivu na příslušné čtenářské „etnikum“. A jaká je tedy dnešní dívčí hrdinka? Je to dívka mladšího či staršího školního věku nebo mladá žena na prahu dospělosti. Každá z nich má své problémy, které se snaží řešit, každá z nich prožívá své lásky a zklamání, každá z nich se občas dostává na křižovatku svého života, aby pak dál mohla zvolit směr, ne vždy ovšem ten správný.. Jedno mají však společné: jsou to dívky „ze sousedství - od vedle“, reálně dost na to, aby byly schopny oslovit své čtenáře (čtenářky) a nezdědka kdy jim být tak rádčem, přítelem, společníkem pro volný čas...

Pokud máme hovořit o výchovné funkčnosti výše zmiňovaného a sledovaného literárního žánru, je ideálním místem reflexe škola, která již sama o sobě vystupuje jako didaktický objekt. Tato diplomová práce nicméně nedisponuje klasickými metodami výzkumu, jako jsou ankety, dotazníky či

pozorování, má ve své podstatě literárněvědný, literárněhistorický a literárnědidaktický rozměr. Z toho důvodu jsme považovali za jedno z možných východisek k obecnému posouzení míry možnosti literárnědidaktické interpretace ukázek prózy s dívčí hrdinkou v hodinách literární výchovy na ZŠ zaměřit se na její zastoupení v současných čítankách pro 1. a 2. stupeň základních škol, respektive v rozmezí 4. až 9. ročníku. Vzhledem ke specifickému charakteru prózy s dívčí hrdinkou není její zařazování příliš časté, ale zařazené ukázky (s odkazem na podkapitolu 6.1., kde byly kromě již konkrétně uvedených výsledků analýzy čítanek šesti nakladatelství využity a následně shrnuty informace z „repertoáru“ jednotlivých literárních ukázek) nabízejí možnosti práce s uměleckým textem z oblasti prózy s dívčí hrdinkou v hodinách literární výchovy.

Pokud si na závěr položíme otázku, jakému čtenářskému zájmu se v 21. století těší próza s dívčí tematikou, jeden z možných zdrojů odpovědi nalezneme třeba právě prostřednictvím každoročně probíhající čtenářské ankety „SUK – čteme všichni“, kterou pořádá a vyhlašuje Sukova studijní knihovna v Praze. Jak z výsledků za posledních šest let (s odkazem na podkapitolu 6.2.) vyplývá, „probojovala“ se dívčí hrdinka na přední místa, pokaždé byla svými čtenářkami vysoko hodnocena – s umístěním do první „dvacítky“ nejčtenějších knih.

Próza s dívčí hrdinkou má tedy i v dnešní době, navzdory vlivu masmédií (televize, rozhlas, internet) a poslední dobou značně oblíbeným dívčím časopisům a komiksům, nezaměnitelnou a nezastupitelnou úlohu – „vychovat“ ze svých mladých (malých) čtenářek osobnosti v pravém smyslu slova. Doufejme, že se jí to podaří....

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

MONOGRAFIE

BEZDĚKOVÁ, Z. *Říkali mi Leni*. 2.vyd. Praha : Albatros, 1971. ISBN 80-00-00977-3.

BITTNEROVÁ, M. *Spisovatelky a Éros – Utajené životy velkých českých žen*. 1. vyd. Daranus, 2011. ISBN 978-80-87423-16-5.

HERCÍKOVÁ, I. *Andrsenka*. 2. vyd. Praha : Albatros, 1978. ISBN 80-00-00191-8.

CHALOUPKA, O.; VORÁČEK, J. *Kontury české literatury pro děti a mládež: od začátku 19. století po současnost*. 2. rozšíř. vyd. Praha : Albatros, 1984. ISBN neuvedeno

CHALOUPKA, O.; NEZKUSIL, V. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury III.* 1. vyd. Praha : Albatros, 1979. ISBN neuvedeno

JANOUŠEK, P. *Slovník českých spisovatelů od roku 1945: Díl 1. A–L*. 1. vyd. Praha : Brána 1995. s. 549. ISBN 80-85946-16-5.

JANOUŠEK, P. *Slovník českých spisovatelů od roku 1945: Díl 2. M–Ž*. 1. vyd. Praha : Brána 1998. s. 791. ISBN 80-7243-014-9.

KOLÁROVÁ, J. *Veronika, prostě Nika*. 1. vyd. Ostrava : Profil, 1983. ISBN 48-009-83.

KRÁSNOHORSKÁ, E. *Svéhlavička*. 3. vyd. Praha : R. Storch, 1911. ISBN neuvedeno.

LANCZOVÁ, L. *Znamení Blíženců*. 1. vyd. Praha : Erika, 1994. ISBN 80-85612-57-7.

LANCZOVÁ, L. *Tajná láska*. 1. vyd. Vimperk : Víkend, 1996. ISBN 80-85614-67-7.

LANCZOVÁ, L. *Panna nebo Blíženec*. 1. vyd. Vimperk : Víkend, 1995. ISBN 80-85614-44-8.

LANCZOVÁ, L. *Zadáno pro Blížence*. 4. vyd. Vimperk : Víkend, 2011. ISBN 978-80-7222-777-8.

- MAJEROVÁ, M. *Robinsonka*. 1.vyd.. Praha : Melantrich, 1940. ISBN neuvedeno.
- MOCNÁ, D. *Červená knihovna: studie kulturně a literárně historická: pohled do dějin pokleslého žánru*. 1. vyd. Praha; Litomyšl : Paseka, 1996. ISBN 80-7185-669-X.
- MOCNÁ, D.; PETERKA, J. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha; Litomyšl : Paseka, 2004. ISBN 80-7185-075-6.
- MÜLLER, R.; ŠIDÁK, P. *Slovník novější literární teorie. Glosář pojmů*. 1. vyd. Praha : Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2048-2.
- POSPÍŠIL, O.; SUK, V. F. *Dětská literatura česká*. 1. vyd. Praha : Státní nakladatelství v Praze, 1924. ISBN neuvedeno.
- RUDOLF, S. *Metráček (I. a II. díl)*. 1. vyd. Praha : Erika : Petra, 1993. ISBN 80-85612-36-4.
- RUDOLF, S. *Krásky a jejich superlásky aneb to nejlepší ze Stanislava Rudolfa*. 1. vyd., Praha : Erika, 2002. ISBN 80-7190-889-4.
- SIEGLOVÁ, N. *Próza s dívčí hrdinkou*. 1. vyd. Brno : Cerm, 2000. ISBN 80-7204-139-8.
- SLABÝ, Z. K. *Dívky pro román*. Praha : Státní nakladatelství dětské knihy, 1967. ISBN neuvedeno.
- ŠMAHELOVÁ, H. *Velké trápení*. 7.vyd. Praha : Albatros, 1979. ISBN 80-85636-04-2.
- TOMAN, J. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. 1. vyd. České Budějovice : Pdf JU, 1992. ISBN 80-7040-055-2.
- TOMAN, J. *Dětské čtenářství a literární výchova*. 1. vyd. Brno : Cerm, 1999. ISBN 80-7204-111-8.
- URBANOVÁ, S.; KOVALČÍK, Z. *Minimum z literatury pro děti a mládež*. 1. vyd. Ostrava : Sholaforum, 1996. ISBN neuvedeno.
- URBANOVÁ, S. *Metamorfózy dětské literatury: přehled české literatury pro děti od roku 1945 po současnost*. 1. vyd. Olomouc : Votobia, 1999. ISBN 80-7198-379-9.
- URBANOVÁ, S. *Meandry a metamorfózy dětské literatury*. 1. vyd. Olomouc : Votobia, 2003. ISBN 80-7198-548-1.

URBANOVÁ, S. a kol. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století*. 1. vyd. Olomouc : Votobia, 2004. ISBN 80-7220-185-9.

VANĚK, V.; TITĚRA, S.; MENCLOVÁ, V. *Slovník českých spisovatelů*. 2. rozšířené vyd. Praha : Libri, 2005. ISBN 80-7277-179-5.

VAŘEJKOVÁ, V. *Česká próza s dívčí hrdinkou 1*. 1. vyd. Ostrava : Scholaforum, 1994. ISBN nevedeno.

VAŘEJKOVÁ, V. *Česká próza s dívčí hrdinkou 2*. 1. vyd. Ostrava : Scholaforum, 1995. ISBN nevedeno.

VAVŘINCOVÁ, F. *Prázdniny s Julií*. 1. vyd. Praha : Motto, 2009. ISBN 978-80-7246-480-7.

VLAŠÍNOVÁ, D. *Eliška Krásnohorská*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1987. ISBN (nevedeno).

Čítanky pro 4. – 9. ročník ZŠ následujících nakladatelství:

Alter (4. – 9. ročník ZŠ)

Didaktis (4. – 5. ročník ZŠ)

Fraus (4. – 9. ročník ZŠ)

Nová Škola (4. – 9. ročník ZŠ)

Prodos (4. – 9. ročník ZŠ)

SPN – Stární pedagogické nakladatelství (4. – 9. ročník ZŠ)

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

Spisovatelé.cz – životopisy českých a světových spisovatelů [online].[cit.2012-03-13] Dostupné z:< <http://www.spisovatele.cz/marie-dobromila-rettigova>>.

Krásnohorská Eliška – Čtenářský deník (Český rozhlas) [online].[cit.2012-03-13] Dostupné

z:<<http://www.rozhlas.cz/ctenarskydenik/autori/zprava/krasnohorska-eliska--935246>>.

Spisovatelé.cz – životopisy českých a světových spisovatelů [online].[cit.2012-03-13] Dostupné z:< <http://www.spisovatele.cz/eliska-krasnohorska>>.

Spisovatelé.cz – životopisy českých a světových spisovatelů [online].[cit.2012-03-13] Dostupné z:< <http://www.spisovatele.cz/ruzena-svobodova>>.

Jaromíra Hüttllová – WIKIPEDIE [online].[cit.2012-03-13] Dostupné z:<http://www.cs.wikipedia.org/wiki/Jarom%C3%ADra_H%C3%BCttlov%C3%A1>.

*Božena Benešová (*30.11.1873 + 8.4.1936)|Životopisy|Studentský underground* [online] .[cit.2012-03-13] Dostupné z:<<http://www.cesky-jazyk.cz/zivotopisy/bozena-benesova.html#ixzz1r6I1qZ11>>.

Spisovatelé.cz – životopisy českých a světových spisovatelů [online].[cit.2012-03-13] Dostupné z:< <http://www.spisovatele.cz/marie-majerova>>.

Spisovatelé.cz – životopisy českých a světových spisovatelů [online].[cit.2012-03-13] Dostupné z:< <http://www.spisovatele.cz/helena-smahelova>>.

Spisovatelé.cz – životopisy českých a světových spisovatelů [online].[cit.2012-03-14] Dostupné z:< <http://www.spisovatele.cz/iva-hercikova>>.

RADIO PRAHA – Iva Hercíková: Osamělost se táhne jako nit mými knihami [online].[cit.2012-03-19] Dostupné z:<<http://www.radio.cz/cz/rubrika/knihy/iva-hercikova-osamelost-se-tahne-jako-nit-mymi-knihami>>.

Stanislav Rudolf - Knihovnicka.net [online].[cit.2012-03-14] Dostupné z:<<http://www.knihovnicka.net/autor/219-rudolf-stanislav/zivotopis-%20biografie/>>.

Spisovatelé.cz – životopisy českých a světových spisovatelů [online].[cit.2012-03-18] Dostupné z:< <http://www.spisovatele.cz/eliska-horelova>>.

Spisovatelé.cz – životopisy českých a světových spisovatelů [online].[cit.2012-03-19] Dostupné z:< <http://www.spisovatele.cz/iva-prochazkova> >.

AUTOŘI – Eva Bernardinová – Portál české literatury [online].[cit.2012-03-20] Dostupné z:< <http://www.czechlit.cz/autori/bernardinova-eva/>>.

Lenka Lanczová – WIKIPEDIE [online].[cit.2012-03-22] Dostupné z:< http://www.cs.wikipedia.org/wiki/Lenka_Lanczov%C3%A1>.

Ivona Brezinova [online].[cit.2012-03-22] Dostupné z:< <http://www.brezinova.cz/start.htm>>.

Jarmila Dědková – životopis|Databáze knih [online].[cit.2012-03-22] Dostupné z:< <http://www.databazeknih.cz/autori/jarmila-dedkova-3942>>.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Bc. Linda Kaňková

Obor: Speciální pedagogika - učitelství

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Próza s dívčí hrdinkou a možnosti jejího využití v literární výchově na 1. stupni základních škol

Rok: 2012

Počet stran bez příloh: 105

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů české literatury a pramenů: 34

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 0

Počet internetových zdrojů: 17

Vedoucí práce: PaedDr. Vladislava Kohoutová